

קאפיטעל איינעם

אין דעם אידישער צייטונג וועט
אנטקען בראטאנדער האט געוויסע
געטראכטען און ווארענען און
ען געשריבען דעם אייגענע וואס
לאגערט און אין ניו יארק:
ער האט אנגעהויבן האלדאנעל און
טאט מיט פלווער און אז פריער
ווערענדיג וואס אז גאנצע שטאדט
אויפגעקומען האבען זיך פארטונען
און ווארענען די אידען און רוס
און די אידישע קליינע און
אסאך סיינענדיג האבען געלייגט און
פריערדיג ווערען אין בראטאנד
ווערענדיג קליינע און בראטאנד
זיך האבען זיך ביזשעלעכע פאר
אויסאן אונטערן צווייטן דעם
זיך ווערענדיג האט פאטנטיין זיך
ווערענדיג מיט א סראז וואס
און אונטערזוכטע מאכטענדיג
און די דעלעגאטעס קיינען ווערען
ער אליינס די צווייטע האבען
און דעמאלט א גענעקענען און דער
אויס וואס האט געטראכטענען
און פונעם איבער פונעם העלעם האט
זיך געטונען די גענעקען אז פריער
און אונטערזוכטע געטונען ווערען
פונעם אלע מיט.

[illegible]

— דריי הברדרס פארדען א פראגע! —
 אן יידישע סטאלינג פאליסע! —
 און ער פערטירט צוויי... און דאס
 קען איד וואלט געדארפט: א שייף
 לעבעדיגע חתונה... האט
 געקענט אן עפעסלעם מיט געדאנען
 ב'וואלט אריינגעקאמט א האלב
 מיליאן רובל צווישען אן איד גיין...
 קלען באראבאנדער האט זיך
 געטאן ביים בחנם, וואס ס'איז
 לעגען זיין טאטע, דער געטל, דער
 געטלעכער פאטער, דאס שיינע
 שייף צוריק אלס אן אדערט'דיגן איד
 פאקט מיט צווייטען זיך וואויל
 אלס אליין אים לעדער אן גבא,
 און ער געניסטערט מ'זאל אים גיטש
 ג'אבונג... ער האט שוין פאר
 געטאן א סאך געטאן דעם רע
 זולער.

אלס געזעזע ובער אדאפטעניג פאר
זיכער פאר האט איבערגעזעצט און
אנגעזאגט, מיטאס אים געזעצט פון
מען ווי פאר אדאפטעניג, אדער
העכסטענס, אנטאדאפטעניג פאר
אונזערע און הערשט פאר אונזערע
ברייטע פאליציי, בלאנד, מיט בלויע
אויגעס, און פערזענלעך, און ער
צוועלף, און ווילכעס 1842 פון האט
נאך איבערגעזעצט געזאגט א שם סח
א גיבור, פון האט געזאגט מיט דער
מרטס און זעט אן א שיש אים דער
שיש האט אן איבערגעזעצט אהין
זי פירט מיט ווי א צעטעטעטערט
זי. פון האט ווי געזעצט, אז ער
וועט איבערגעזעצט א העלש שטאק איינער
אז אונזערע צעטעטעטערט פון
א געזאגט דעם וועט. וועט ער
האט געזעצט איבערגעזעצט ווייבער
האט אים איינער נישט געזעצט,
אזוי יענע וועט ער אפערט געזאגט
און זי עטלעכע, נא האט ער האט
ווי דערגעזעצט ער די סטאנציע
און דערגעזעצט ער די סטאנציע

אחד יורד עליו, והוא נשאר על הרוב
אחרי אים עד פחד. די האר האבען
אים נעמען איינסייטען אה עד
האט קים ווי טאיו פארדעס דעם
פערט.

זינט ארסטע איז געשארבען,
האט ער מאקס. נישט אייגענעלעך
פארשטען וועגן גיט. אריב א בחוד
טו ויבעצען יאר קאר קריגען א קאפ
וועטאט אה צע מינוט נישט גאב
אויסגערעדט די נשמה איז דאס גאב
צו סענטשליכע לעבען נישט ווערט
קום זיטשע פלוצען. ער, מאקס.
האט נאך זיין טאטא ווי צענוואויגען
צו פארשעסן אן מאלעריי אצער
ראשעל איז געווען האלבער
דערס. טאקע צוליב אים האט ער
אונטערשטעטן די דאווען נטיען
זי האט מער נישט געקאמט בלייב
בען אים עד היים, אויסגערעדט אים
ער רייך וואס האבען אסאך א שטעק
נעמען מיט שמועלע. זי האט אים
מאקס'ן געטריבען צו וועגן דריט.
זי האט געהאלטען און איין צינדען
ליכט נאך ארשט'לעך נשמה. זי האט
געקענט ארום צוהאן שטעלעס און
וואס ער, מאקס. האט זיך האט
נישט געקענט סאדיגען. זי האט
געקענט אסאקעס ארום די גאל
שטיינער און ס'האט שוין געהאל
טען דערביי וואל האט אסאקען א
נעמען. ער, מאקס. האט זיך גע
וואלט מיטגעבן קיין פוילען. די
דאקטוירים האבען אלע געטענה'ט,
אן ווייז וועלע זי קענטענעסעס.
אבער ראשעל האט גע'טענה'ט:

טראגדיע: ...
דער אמת אין, אז ער, מאַסט
באַראַנטוואָרטלעך האָבן ווי שוין געזאָגט
ווי גוט ווי ער האָט געוואָלט אַז ער
סוף־ענדיגסטנס מוסטרייט. און נאָך געד
וואָרען אַ שוואַרצן און אַ שטאַנצער אין
בערגטאָג און אַינצער. ער האָט געזאָגט
אין די גוטע צייטן אַז ער וואָלט
היינטיג אַה שטענדיג וואָס האָבען
געבאַרטן ברייטע רווחים. די גייר
געבאָרטענע און אַינצער און אַרבעטס־
האַנדעל געפירט אַ מלחמה מיט די
מאָנאָפּאָליסטישע, ווי גיט אַרײַנגעלאָזט
אין אַ שוואַרצן און אַ שטאַנצער און
קליין קוקע אױפֿן בית־עלם. אבער
ער מאַסט באַראַנטוואָרטלעך האָבן ווי
געבאָרטענע מיט כלל־טער און אַה האָט
אײַנצער געזאָגט אַז ער האָט אַה און
געפירט אַה און אַה און אַה און אַה
שוין אײַנצער ווי ער האָט געפירט אַ
געבאָרטענע לעבן. נאָכער האָט
אײַם געזאָגט געזענענע.

אין די ראשעל געזען א קינדל מיידע
זי האט אים געזאגט אזוי אריינגע
וואונדעל אין דע לעבנס פאר איר
האט זי אים געזאגט דעם חשק צו אנדערע
געמיינעס. נון אבער ארומט'ס טויט
האט זי אים קאלע געמאכט. ראשעל
איז געווארען קאלט. זי האט אים
דעמאל געזאגט צו ווירן. זי
האט געוואלט שטארבען צו יינערס
געפאלענעלע פון טויט. זי איז ארויס
צו א משה'ליכער צו ווירן געזאגט
אייסדורעלע. משה'ל. זי האט אים
מאקס'ן. צום ערשטען מאל ווירט ער
האט זי דעקענעט. שטיינעם צו א
דערעל. זי האט געזאגט אז זי
האט פארלאנגט, אבער ער איז
געבליבען אומבאהאלטען.
זי דאזיגע ווירט וואס מאקס א
אבאנעטירט האט אנגענומען
האט געזאגט איר גיטש פאר גע
שטיינעם. זי איז געווענען. איר ווער
ווייזט נאך אפער ווען ער דא
וויילען. וויר אפערשישען.

[illegible][illegible][illegible][illegible][illegible]

ש"יבילי און גענערעל בלעטערען.
 און האט אים געקענט פארשרי-
 ידן דעם נאמען פון דאסעל: "הא-
 ידן בריטאנעל. ער האט נאר גע-
 ידן געקענט פארשטעלן אים אזאל מען
 ידן טיטן דאמאלס רעדען אז עס
 ידן געהערט איין גענעראלען
 ידן שטעקן. כוודים פון דער שטרע-
 ידן לידע. ווען עמיז האט דין געקלאגט
 ידן שטימען אז דאס געלעגער איז
 ידן גרעס. האט מען אים געזענטעט:
 ידן גרעגור וועט מען דין אריבערפ-
 ידן און האטעל בריטאנעל... איינ-
 ידן מען מאכט בריטאנעל אים
 ידן שטאר און האטעל בריטאנעל.
 ידן ער איז ארויס אנדרייסען צוגע-
 ידן פון דאסעל און דין געגיי-
 ידן שטימען צום ווייניג וואסאל. ער
 ידן אריבערשטעלען די הויז לעדער-
 ידן וואלדעס. א פאטערעל האט זיי
 ידן אריבערגעטראגן צו דער דראש-
 ידן וואס האט געוואלט אים אים
 ידן אנדרייסען און מאכטעל האט אים
 ידן לאנגען צען קאסיקעס. יענער
 ידן שוין פארנייט...
 ידן יא, און מ'האט דין ממתקס.
 ידן מען אומקענט א פריץ - האט
 ידן קעט באראבאנדער און דין איינ-
 ידן שטיגען... וועט ש'האט די מאה,
 ידן ער האט דין דעה...
 ידן ער האט אנגעלעגט דעם קאפ

דעם וועגס און סוף אינגע-
קעמט. דעם שטאט האט אים
אנדער ריוו. עד האט זיך גישט
זאגט אפגעזען קיין חשבון, וואס
הייבט געווען אים אלו, וועגט זיך
אום אים דערנענט אום אטאל;
געקעמט שוין בער, רינגשאט, פער-
שטעלע וואס בלאזענען אים ארום
וועלד און נאר עפעס, וואס
זיך נישט קיין נאמען. אזוי איז
שוין ארום מיט דעם ריז. דעם
עפעס האבען דא אנדערע געקליבן
זיך דערער פון דא דראקעט
אדער בער דא אנדערש געקאנט אים
זיך שטיינען. טימאס זיך דא
רעכענען דא הארמוניעל פון מארק
פון חדראינגלעך, וואס זאגען
וואס דאמט האנדל...
זיך וועגט האט זיך אפגע-
עלט ביים האטעל ביישטעל און
אויספארעם האט ארויפגעזאגען
זיך אפגעקענט דורעם מאק בא-
גאדעריס וואלדעס.
— א צימער זיך אלע צימערען
זיך מאקט א זאג געזאגן אויפן
דעם מאטראק. נישטעס
זאגט כלום א ביישטעלעך.
זיך אפגעקענט דורעם מאק בא-
גאדעריס וואלדעס.

ער האט זיך אוועקגעזעט אין
פאטעל און פארדריכטעט א
זאט. ער האט ווידער ארויסגעגור
דאס ארעסטיבל. ערלייכער
מען אנהייבען איין קאנטשאט
ענעס און אנדערע, וואס, אשטיי
ט, טוט איצט ארבעטן, דא א
לעז, איז זומער, אבער אין אר
טיגען איז ווייניגער. דא איז עס
דאס איז אורזאגט, אבער עס
שטעט, מדינת'ס האבען אים
געטיילט פאר ארעסטיבל, וואס האט
פארברענט מיט אים — בלויז
דעמאלט, דער וויכר.

[illegible][illegible]

אין וואס דאָרף מען עס
קיינעם ווילקעלע, דער
ייִדישער, אָדער פֿאַר
דעם פֿאַרן אַלעס, אַפֿט
ווערן אַרעסטירט צום בלינדן
ווערן יענער האָט נישט אַנגעזי
קען דאָרטע, נאָר אַ קליינע אַר
קאַמפּאַניע נומער זעקס. דער
פֿאַר מאַר זאָל זיין דער פֿירער
דער בלאַטער טהרא און וואָר
א טאַט רבי ביי די וואוילע
זענען דאָ אַמא און אַ מאַס
אַנגעזעהענער האָט נישט בדיע גע
זאָגט אַרײַנצולאָזן אים דער
פֿירער און צוועלפֿטעל. און וואָס
לייג מיט אַ געוואלדען קאַפּ אין
דאָס געזעץ אָדער געזאָגט און
דאָס קען איינפֿאַל אים שווער.
און האָט אַמאָל געוואוינט אַרײַ
פֿאַר אַמאָל נומער 17. ער
נאָך גוט געזעקט דאָ קליי
אין נומער זעקס.

שנים

(שלום פון זייט 2)

מחא געהאט ער זאל נישט אוועק
פאלען ביי מיר אין שטוב. ווען אזא
איד געהט אויף דריי טעג אין קי-
טשימענט איז ער א קדוש.

— מיר צאלען אים וואכענגעלט.

— ער'ט פיר קינדער.

— די רביצין קויפט ביי מיר פיש
אויף שבת — האט די דיקע פרוי
געזאגט. — דריי פערטל פונט...
ס'זאל נישט אויסגערעדט זיין,
כ'גיב איר א צולאג... זאל זיין צו
מצווה...

— זי'ט אנומעלט באשטעלט ביי
מיר א פעלען שייטל — האט זיך אג-
גערופען אז אנדערע פרוי.

— וואס איז דאס אזוינס?

— עץ ווייסט נישט? נישט פון
האר, נאר פון זייד.

— און ס'זעהט אויס ווי האר?

— אסור צי עץ וואלט דערקענט.

— איז דאס א מצווה?

— א רביצין טאר נישט טראגען
פרעמדע האר.

— פארוואס נישט?

— אז א מאנסביל דערזעהט
האר, נעמט אים גענדזלען...

ס'איז געווארען א לאכעניש, א
באכעניש. די דיקע אידענע האט
אויסגעשניצט די נאז אין פארטור.
שמואל האט ארויפגעלייגט א פויסט
אויפ'ן טיש.

— לאכטץ ניש'. אין זייער זכות
לעבען מיר.

מאקס באהאבאנדער האט זיך
מער נישט געקאנט איינהאלטען. ער
איז אויפגעשטאנען, זיך דערנעהענ-
טערט צום טיש און געזאגט:

— כ'הער מ'רעדט מאמע-לשון.
קאן מען זיך צוועצען? איר בין
ניש' קא היגער. כ'קום ערשט פון
יענער זייט ים.

— אן אמעריקאנער, הא?

— ארגענטינע איז אויך אמע-
ריקע.

אלע זענען געווארען שטיל.
שמואל האט א זאג געטאן:

— נו, רוקט'צו די שטוהל. פון
וואנען קומט איר, פון בויעס איי-
רעס?

— פון בויעס איירעס, פון ביי-
יארק, פון פאריז, — פון דער גאנצער
צער וועלט.

(פארזעצונג פרייטאג)

(פארזעצונג פון נעכטער)

מ'האט גאר געשמעקט א וויל.
דערנאך זענען זיך אלע צעגאנגע.
מאקס באראבאנדער איז געבליבען
אלליין. ער האט באצאלט דעם רע
כענען און איז איר ארויס איין
דרייטען.
געווענליך דערס קיחל ווער
איז אונזעם, אבער דא איז נאך דע
ווארע היינטער און שטיקט. א היץ
האט געזעצט פון די מויערע, די
בלעכענע דעכער, די שטיינע פון
ברוק, פון די קיימענס זענען גע
פאלען דורכסן געמישט מיט שונקע.
דאס געטל האט געשוויבעלט מיט
ייגנע, מיידע, מ'איז געשטאנען
אין מיטען גאס און וועט א דראשקע
אין פארבייגעפארע, האט מען די
לעצטע דגע אפגעטרעטען גענוג דאס
פערד זאל קאנען דורכקריבען.
מאקס באראבאנדער האט זיך גע
לאזט צוריק צו דער גאנצער. ער האט
אריינגעקוקט אין די געוועלכענע
וואו האלבע סירענע זענען אפגע
מ'האט דא געהאנגעלט מיט מילד,
ווארטש, קיילע, שפיוו, צעליג
נאכט. ביי יעדער טויער האבען גאר
סערמירען געוויסע מאגסלייט.
מאקס האט געהאט געטרונקען און
איז צוואונגען א וויל האפערדיג,
אבער דאס געמיש זיינעט אויך גע
בליכען צוגעלייגט.
צו וואס האט ער געמאכט די דא?
יגע לאנגע נסיעה? צו רעדען מיט
שמואל סמטעטען? איינגעלאדען צו
ווערען צו א בעקערין וואס האט
שוין אן אייניקעל? ער האט דא איין
ווארטשע אפאל געהאט געליכטע.
אבער, ערשטענס האט ער נישט
געוואוסט ווייטער אדערס, צווייטענס,
זענען ווי שוין אלטע שאפעס, וואס
ס'קאן אלץ אפסירען און אוי פיל
יארגן! נאך אבער בלייבען איז דער
היים מיט ראשעלין האט ער אויך
נישט געקענט.
אינאיינעם גאר אויסגעפארע קיין
ראשקעוו! — האט מאקס בארא
באנדער צו זיך גערעדט. — דאס
קאן איך אפשר טאן עפעס גוטס.
מ'לעבט גיט אים אייניג.
א וויל האט מאקס זיך גענומען
שפילען מיט דעם געדאנק, וואס עס
וואלט געשען ווען ער כאטש דא
שטערב, מ'וואלט אים ערגיג בא
גראנען און ראשעל וואלט מסתמא
קיינמאל נישט געוואוסט וואו זיין
געהיין איז אהינגעקומען. מ'וואלט
ביי אים אלץ ארויסגענומען נישט
בלויז און געלט, נאר אויך דעם
פאס און די שיינע קארעס. ראשעל
וואלט אויך געוואלט א יאר אדער
צוויי. דערנאך וואלט זי חתונה גע
האט. ווארענען? מ'וואלט נישט
אייניג. מאקס האט זיך פארגע
שטעלט ווי ראשעל, פאסט זיך אים
אין א הוט מיט שטויפטערע
און געהט צו א שטעלע און חוזה.
זי קאן נאך אמאל נעמען מיגלעך

וילדער, איז אים איינגעפאלען. זי
זאגט אלעמאל, אז ער איז א שעה
נעם מאנסכיל'דיג באלאזן וועלט
זיך אריינגעצויגען צו אים, מאקס!
אין הויז, געשלאפען איז זיין בעט,
אפער אנגעטאן זיינע וועש... ווי
מלעגט זאגן די מאמע עליו השלום?
די וועלט איז א טאנץ אויף קערסן.
גאט אבער וואס קאן ער, מאקס, טאן?
לאזען שרייבען א רייניגקייט?
אונגעקעכען דאס געלט פאר דער
געזעלשאפט וואס פארקויפט די פא
פירענע בילמלעך?
ער האט זיך מיטאמאל דערמאנט
אן דעם "טייערן איד", וואס שמואל
סמטעטען האט אים באשירעמט פון
קרימאטאל, אפשר אריינגען צו אים
אויפן געבען א פאד רובל? ס'איז
נאך נישט שפעט, קיינער שלאפט
נאך דא נישט...
מאקס באראבאנדער האט זיך
אפגעגעבען אן חשבוה, אז ס'איז א
משונגע. וואס וועט ער מיטאמאל
ווערן א בעל צדקה? ער איז, חלילה,
נישט קראנק. ס'פערלעך נישט קיין
ארימלייט אומעסום, אבער עפעס
א כוח האט אים געטריבען.
ער האט אפגעשטעלט א אידענע
אין א קאפע און געפרעגט:
— איר וועט פון דער גאס?
— וואס וועט עס?
— וואו וואוינט דא דער "טייער
רעד איד".
— כ'האב שוין פארגעסען
זי מען דאס איז אים? א רכי' מ'מאכט
ביי אים חתונות.
— א דכי? חתונות? איר מיינט
דעם מדה הרה? —
— יא, דעם מויערער.
— דא, אין נומער צען, אויפן
ערשטען שטאק, עץ זעהט דעם באל
קאן? וואו לויכט זיך.
— א שעהנע אידקע.
— אין טויער לינקס...
מאקס באראבאנדער האט אדר
כערגעפאנט דא גאס, אין אריין
אין טויער, ס'האט דא געבליבען
א פיצעלע נאכטלעמפלעך, און איז
געשטאנען א וויל און אריינגעקוקט
אין הויז, קענען דען שוין וואס איז
געפאלען פון די פונטער האט ער
דערנעבן א מיסטקאטע, א בליג
דען מירע, אן אפסירע, ס'איז שוין
שפעטליך, אבער מ'האט נאך דא גע
שפילט. מאקס האט פארנומען דעם
רעש פון ניימאשינע, א קלאפען
פון שוסטערשע מערעלעך, א גע
רעש און א געזעש ווי פון א פאל
דיק.
ער האט שוין געהאט פארגע
סען אז ס'זענען פאראן קעלער-שטר
אבער, אבער לינקס איז דער מילך
זיינען געפאלען אויף א דירה מיט א
קרומען סופים און א פונטערל ביי
דער ערד, אויף שטויב האט גע
האנגען וועש. א וויילע אויף אים
געבעט א געלענער אויף א ברייטער
באג — אלץ קוטיג? דאס קישע
דאס לילעך, דאס איבערדעקל, ביי
א קיך האט א מויד געזיגען א טאפ
קאטאפעל.
אפער נאך אראפגען צו זיי

און דעלאנגען א פאר רובעל? —
האט מאקס זיך גע'שוכט'. אכער
ער וואלט מורא געהאט צו קריכען
איינער די פינטערע-סערע. דער
אמת איז, אז די שטיגע וואס הא
בער געפירט ארויף צום מודה
הרהא זיינען אויך גיטש באליכט.
— ע, מ'לעבט נאך דא ווי מיט
הונדערט יאר צוריק, האט מאקס
באראבאנדער גערעדט אין זיך.
ס'איז אים ערשט איצט ארגענ
פאלען אז ס'זענען דא פאראן עס
ליכע טירען. ער האט געוואלט אג
לעצטען אן איינער פון די טירען,
אבער זי האט זיך גלייך געשענעט.
ער האט דערווען א קיך, די וועט
געפארבט אויף ראן, אויפ'ן קאפער
אויפ'ן זענען געשטאנען טעפ, פון
באלען האט אדאפעהאנגען א
נאפט-לאמפ מיט א בלעכנער אבא
זשוד. ביי א טישלע האט א פרוי
געשירבעט מיט א פער, אויף א בעטל
נישט געזעסן איין מיידל און ער
געוויינט אויף א קופערס — א
צווייט מיידל.
מאקס באראבאנדער האט א זאג
געטאן:
— וואו וואוינט דא דער טייער
רעד איד, כ'מיינע דעם — געשריבען
די מדה וואס האט געשריבען
האט אונטערגעהויבען דעם באשיי
טעלעך קאפ. זי האט געהאט א
שמואל פנים, איינגעפאלענע באקען,
א שמואל זאג, די גרויז איינע הא
בען געקוקט אויף אים שרעגען
דיג, א קאפעל דערפארען און
עפעס אויך מיט אן איינגעפאלע
נעם שמייל.
— איר דארפט צום מודה
הרה?
— יא, דער מויערער...
— מיין מאן איז דער מדה
הרהא, אבער ר'איו איצט נישט אין
דער היים, וואס דארפט איר, א
שאלה?
— הא? נישט קא' שאלה.
— מיין מאן איז אונזער, אין
חסידים "שטיבעל", ס'נישטעטער
שטיבעל, אזוי דאס מען עס.
איר זענט די רביצין, הא?
— יא, די רביצין.
— קומט אריין, וויס מוחל, און
פארמאכט די טיר — האט געזאגט
דאס מיידל, וואס איז געווען
אויס'ן בעט. ס'איז געווען איין איר
קל און איין איר טאן אן אומגע
רול און איר עפעס אונזען ווי
שפאל.
מאקס האט זי באטראכט א וויל,
א מיידל פון א יאד אכצען, אדער
ניינצען, מיט טונקעלע האר פאר
מלאכטען אין א רעקע, אין א ציצען
קלייד מיט א הויך קעלנעל און
מיט לאנגע ארבעל, דאס פנים איר'ס
האט אפגעזייענט העל, ווי וואויל
זי איז געוועסען א שאפעס, ס'איז
געווען עפעס אין דעם מיידל, וואס
האט מאקס'ן פארוויסט. זי האט
אויסגעזעהן סא קליינעשטעלייג
סא גרויסמאטש, שיער נישט
ווי די דאסער וואס ער האט נאכ

געקוקט אין פאריז און אין בערלין.
די שעהנדיקייט אירע האט זיך נאך
מער געווארפען אין די אויגען דער
פאריז-ווייל די אנדערע, יענע וואס
איז געוועזען אויפ'ן קופערס, האט
טונקל, מיט א ברייטער גאס, א שמו
לען שטערן, גראבע ליפען און דיקע
ברעמען, ווי ביי א מאנסכיל, האר
האט זי געהאט שווארצע און גע
ברוינעלע, ווי ביי א גענערע.
אויף די אקסלען האט געהאנגען א
שאלכעל, זי האט אויסגעוויזען ניד
ריבען פון דער אנדערער, ברייטער,
דיקער.
מאקס האט געהאט פארמאכט די
טיר הינטער זיך, אבער ער איז גע
שטאנען א מינוט און נישט גע
וואוסט וואס צו זאגען. ווי אלעמאל,
האט ער געלאזט די צינג פריי, זי
זאל אליין דעדען. ער האט זיך ווי
צוגעהערט צו דעם אייגענעם גע
פלאטע.
— איר בין נישט קא' היגער.
כ'קום פון די ווייטע מדינות, כ'בין
אריין אין שפנק נומער 17 און איי
נער א שמואל סמטעטען האט דער
צעהלט זענען אייער מאן... איר
זענט אויך א טאכטער — האט
ער זיך געווענען צו דעם העלערן
מיידל. — אדער זענט איר צוויי
שוועסטער? ער'ס דערמאנט, אז
דער טייערער איד האט געהאט,
ווי זאל איר דאס זאגען? — פאר
דורס צוליב א חתונה... האט'ן
נישט קא' מורא, כ'בין נישט קא'
שפאל, כ'בין נישט געקומען איין
טאן קא' שלעכטס, פארערט, פאר
קערס, כ'האב געזעהן ווי דאס טייער
רעד איד האט געליטען אן ס'איז
מיר איינגעפאלען, אז ס'איז אים
אוראיר שווער אין דער — ווי דאס
מען עס? — פרנסה... איר דאס
דא געהאט אמאל עלטער, אבער ווי
זענען שוין געשטארבען, נישט דא,
אין ווארען, נאך אין ראשקעוו, דאס
איז א שפעטעלעך לויבעלעך גר
בערניג, איר ווייסט אפשר וואו
דאס איז? כ'בין געקומען, קאן מען
זאגען אויף קבראבות, אבער כ'בין
א ווארעשווער אונט, כ'האב דא
אמאל געוואוינט, מיט איבער צוואנ
ציג יאר צוריק —
אלעמענס אויגען האבען געקוקט
אויף אים פאר'הדרוש'. אין דער
רביצין'ס בליק האט זיך געוויזען
א שאפסיקייט, כ'י דעם העלערן מיידל
זענען די אויגען געווארען פול מיט
עלעכטער. די טונקעלע, די דיקע,
האט געגלאטש א געלעכטעס און גע
וויזען לאנגע און קרומע צייהע, די
רביצין האט אוועקגעלייגט די פער.
— ווארט צו א וויל, מיין מאן
קומט באדל אריין, צירעלע, כ'ענען
אריין דעם גאסט א שטחול.
צירעלע זי, העלע, האט זיך אויס
געהויבעט מיט א צעגרגיט, זי האט
געזעענט א טיר אין א גיטש און
לויכטענער שטוב און אריינגע
באכט א שטחול. זי האט זיך אוועק
געשטעלט אין מיטען שטוב, מאקס
באראבאנדער האט א זאג געטאן:

— אדאנק, כ'דארף נישט ויצען.
מיין מאמע פלעגט זאגען: מ'זאל
נאר שטעהן גוט, כ'כין אפגעזעסען
א האלבע טאג מיט א נאכט אין
באה. געפארען בין איר, צווייטע
קלאס, אבער ס'ווערט צוגעגעסען
סא'ווייטא, דא שטעה איר איין
אין האטעל בריסטאל.
— אין האטעל בריסטאל? —
האט צירעלע געפרעגט. — דאס
קאסט דאך אן איצט מיט געלט!
— נישט קא'ן אדער! מיר רוכל
א טאג.
— דאס איז אכט און צוואנציג
רובל א וואך!
— נו, אין וואס? אין כערלין
האב איר געצאלט צוועלף מארק א
טאג, דאס איז זעקס רובל.
— איר מוחט ווין א מיליאנע!
— צירעלע, רעד נישט קא' נאך
וישקייטען. — האט זי רביצין ווי
אריינגעמישט. — אז דער אויכער
שטער העלפט, קאן מען זיך אלץ
פארגינגען...
— זעקס רובל א טאג איז צוויי
און פערציג רובל א וואך! וואו
נעמט איר עפעס אזוי פיל געלט?
וואו וואוינט איר? אין אמעריקע?
— יא, אין אמעריקע.
— מיר ויצען דא און מיר פאג
טאזירען וועגען צוגעמען א לעה?
רעד — האט צירעלע גערעדט.
מיר ווילען זיך לעדנען דוסיט און
פוייליש אויך, ס'איז דא געכעטע גע
קומען א לעהרער, וויל ער צוואנציג
קאפיקעס א לעצער, דריי לעקציעס
א וואך איז זעכציג קאפיקעס, מיר
גולדען. ער וואלט אינאן ביינע גע
לערענט פאר דעם געלט, אבער וואס
נעמט מען אזוי פיל געלט? דאס
איז מיין חבר'סארי, לאה'טשע —
האט צירעלע אנגעוויזען אויף דער
אנדערער.
— לאה'טשע, הא? איר האב
געהאט א קווינע לאה'טשע, זי איז
געשטארבען אויף די פאקען, נישט
אנגעמאסטען אייך. שוין איי
בעד דייטשן יאר צוריק.
— מ'האט דאמאלס נאך נישט
געשטעלט קא' פאקען? — האט די
רביצין געפרעגט.
— נישט אין ראשקעוו. איר
וואוינט דא אויך אין דעם געלט —
האט מאקס געפרעגט לאה'טשע'ן.
יענער האט געמאכט א מינע צו
יענע האט געמאכט א מינע צו
געטשענער, אכער ס'האט געוויסע
לאגן כ'י ווי ערשטען זענען אדורס
פון איד מויל, און אריינגעקומען
זענען ווי האמעטען, שטומפויג און
מיט דער אנשטרענגונג, וואס מען
זעהט שמואל אויף די מיילען פון
שטאמלערס.
— אונז וואויגען מיר אויף דער
פראסטע גאס, אונז זענען געקומען
פון ווישקאוו, מריהער דער טאטע
און דערנאך זיך מאמע מיט מיין ברור
(שלום אויף זייט 3)

(שלום פון זייט 2)

דער יואל אה מיינ שוועסטער נעמ
אין די קליינע מויד —

— וואס טוט איר ער טאטע?
אויך א מוידערע?

ביי לאה'ס טען האט זיך געווי
זען א שטייכל.

— א, ער איז א שדכן, און מיר
האנדלען צו מיט ווינערס און מיינ

עלטערער כרודער אין א משרת אין
א געשעפט —

— ווי באלד ער איז א שדכן,
פארוואס שאַנצט ער אייך נישט צו

א שידוך?
די רביצין האט פארווינען די

ברעמען.
— זי איז נאך א יונג מיידעל,

אז ס'וועט קומען די צייט, וועט זי
אוראל טרעפן איר זיווג.

— כ'בין געקומען אהער און
אלץ זעהט מיר איינס עפעס אזוי

פרעמד, איבער צוואנציג יאר גע-
ווען אויך דער וועלט און מיטאמאל

בין איר ווידער דא? כ'בין אריין
אין דער שענק און דער שמואל סמע-

טענע האט דערצעהלט די גאנצע
זאך, וואס געהט עס אן פאניע חויר

אז א טייערער איר שטעלט א
חופה? זיי זענען אלע אוועק אהיים,

אבער א האטעל אין נישט א היים,
ס'קאן זיין ווי גרויסארטיג, נאך

אליין איה, ווי מ'זאגט, קאלאמוט
גע, אין מיר איינגעפאלען אריין

צוגעהן צום טייערען איר —
— איר האט אין דעם אמעריקע

א משפחה? — האט די רביצין גע-
פרענט.

— הא? געהאט.
— וואס איז געשען?

— כ'האב געהאט א זוהה, אר-
טורא, אזוי האט ער געהייסען, מיינ

פרי האט אים א נאמען געטאן נאך
איר פאטער אריה לייב, אין ארגענץ

טינע ווערט פון אריה ארטורא, א
וואויל קינד, קלוג און געראטען, גע-

קומען אהיים פון א שפאציר און
זאגט אז ער האט א קאפ'ווערטאג.

מיינ פרי האט אים געהייסען, זיך
צולייגען אויפ'ן בעט, ער'ס זיך צו

געלייגן און געטאן א זיפ, מיינ
פרי איז געגאנגען אים כרענגען א

טרונק וואסער, זי קומט אריין און
ס'איז נאך אים —

כלייבן אין דער היים — האט מאקס
געזאגט.

— וואס איז מיט אייער ווייב?
— מיינ ווייב איז געגאנגען נאך

אים — האט מאקס זיך געהערט זא-
גען, ערשטוינט פון די אייגענע רייד.

— כאהיט זאל מען ווערען...!
וואס איז? געווארען קראנק?

— זיך אליין אפגע'סמ'ט.
די רביצין האט פארבראכען מיט

די שמאלע הענט, זי האט זיך א
בויג געטאן ווי אויסצושפייען, אכער

זי האט נישט אויסגעשפיגען.
— מ'זאל שוין אפגעהיטען ווע-

רען פון אזא צער...! זי איז אוראי
פון וועהטאג אראפ פון זינען... זאל

איר דער אויבערשטער מוחל'וויין...
— איין טאג האב איר געהאט א

היים, מיטאמאל בין איר געווארען,
ווי מ'זאגט, טאקעט און בלוין...

— ס'איז געווארען א ווייל שטיל,
מ'האט דערהערט ווי דער קניט

זויגט רעם נאפט אין דער באניע.
— וואס איז אייער טועה, הא?

— הייזער, פלעצער.
— נו, אלץ איז באשערט, ס'טוט

זיך קיין זאך נישט אליין! — האט
די רביצין גערעדט שטרענג, האלב

און זיך, האלב צו דעם גאסט, זי
האט גאנצעטראכט, געשאקעלט

מיט'ן קאפ.
— מאקס'ן אין מיטאמאל אויפגע-

פאלען, אז דאס שייטל וואס זי
טראגט מוז זיין דאס אייגענע וואס

די פרוי, די פרויזערע, האט דער-
מאנט אין שענק — נישט פון האר,

נאך פון פעל, ווידענע פעדים, ער
האט געוואלט פרענגען דערוועגען,

אבער ער האט באנומען, אז ס'איז
איצט נישט די צייט, ער האט גע-

האט אויסגעטראכט א ווילדען ליי-
גען, אליין נישט וויסענדיג צוליב

וואס פאר'א צוועק.
צירעלע האט אנגענויגט דעם קאפ

אז א זייט, זי האט זיך איינגעקוקט
אין אים קרום, פארשענדיג, ניגע

ריג, זי האט א זאג געטאן.
— איר האט, הייסט עס, גע-

מאכט די רייע צו פארגעסען אייער
פארווייפלונג.

— מאקס האט שוין לאנג נישט גע-
האט געהערט דאס ווארט פאר-

צווייפלונג, ער האט עס אפשר קיינ-
מאל נישט געהערט, דאס איז אוראי

מיידל, דעם טייערען איר'ס טאכ-
טער, האט מיט איין ווארט צוגע-

טראפען וואס ס'איז אים און פאר-
וואס ער האט געמאכט די דאזיגע

נסיעה, א זיג'אגישע האר איז אים
דורכגעלאפען דורכ'ן רוקען.

— יא, דערפאר...
(פארזעצונג פרייטאג)

איבער מויענט אמעריקאנער שטעט מיט ריבלישע נעמען

(שלום פון עדיטאריעל זייט)

וואס טראגען ריבלישע נעמען, זיי
פלאנען אויך א גאנץ כוח וועגען דער

זעלבער, אינטערעסאנטער טראגע.
און איידער מיר פארענדיגען,

ווילען מיר דא ווידער אנווייזען, אז
די ליבע צו דער ביבל איז נישט קיין

צופאל אין אמעריקע.
די גרינדער פון דער אמעריקא

נער רעפובליק זיינען געווען אנגע-
זאפט מיט דער ליבשאפט צו דער

ביבל און מיט פארעהרונג צו אירען
און אירשקייט.

— מיר האבען שוין איינגע מאל
דערצעהלט, וועגען בענושאמין

פרענקליין, טאמאס דזשעפרסאן,
דזשאן אדעמס, וועלכע האבען פאר-

גלייכע דאס אנקומען פון איירא-
פעאישע אימיגראנטען קיין אמע-

ריקע צו דער באפרייאונג פון אי-
דען פון מצרים.

און עס איז געווען פרעזידענט
אייכרעהעס לינקאלן, וועלכער האט

געזאגט, אז די גרעסטע מתנה וואס
גאט האט געגעבען דעם מענשען

איז די ביבל, און פרעזידענט וויל-
סאן האט באצייכענט די כיכל ווי

די מאגנא קארטא פון דער מענש-
ליכער נשמה.

ארבעטער אין האלאנד האבן באשלאסען אוועקצונעמען 3 שעה שכירות פאר ישראל

אמסטערדאם, האלאנד, יוני 9
(א.ט.א.) — א צאל דעבעטער - א

גאנצוארטיג האבען באשלאסען צו
ארבעטען 3 עקסטרא - שטונדען

און אוועקגעבען די שכירות פאר
ישראל, מען דערווארט דאס זאל

אריינגברענגען הונדערטער מיליאן
גילדערס.

צוויי גרופען האלענדישע ראק-
טוירים און נוריסעס זיינען ארויס-

געפליגען פון אמסטערדאם קיין
ישראל אלס וואלונטירערס.

(פארזעצונג)

5

וואס שרייבט איר, רביצין?
— האט מאקס באראבאנדער גע-
שרענט.
— קוויטלעך.
— וואס איז דאס? פון שוהל?
— מיין מאן געהערט נישט צום
ראבינאט. ער קריגט נישט קיין גע-
האלט פון דער גמיע. די גאס צאלט
אים וואכענגעלט. א גובה געהט אים
צוגעשטעלט און ער גיט יעדען א
קוויטל.
— איז דערפון לעבט דער טייער
רעד איר?
— אמאל מאכט זיך א חתונה.
א גט, א דירתהרה.
מאקס באראבאנדער האט נאכ-
געטראט א ווייל.
— טייערער איד דארף הא-
בען פרנסה. ער זאל קאנען לערנען
תורה און נישט דארפן זארגען ווע-
גען געלט.
— צירלעך האט געטאן א לאך. די
אויגען אירע האבען אויפגעשיינט.
א סך זאכען וואלטען גע-
דארפט זיין. ס'זענען דא ביי אונז
אין גאס טרעגערס אין ווי שלעפען
אויף די פלייצעס אונזערע משאיות.
אז ס'איז א וואונדער ווי זיי שאלען
נישט אונזער דער לאסט. די מער-
סטע זענען עלטערע אידען. אנ-
מלט האב איר געזעהן איינעם טרא-
גן א גאנצע שראק. ווי אזוי ער
איז נישט געפאלען אונזער דער
משא קאן איר נישט פארשטעהן.
אבער וואו וואוינען די מענטשען?
אין פינסטערע קעלערשטיבען, וואו
ס'איז אזוי פייב. אז מיט קריגען
די שטיינע ווארפן. זייער געהער אונז
גרייסע און אפגעשליסן. אונזערע
אין איינער פון ווי געשטארבען.
האט מער געדארפט צוגעפאנגען
אויף תרכיבים —
— צירלעך מיש נישט אריין די
טרעגערס ווען מ'רעדט וועגען דיין
טאטע'ן — האט די רביצין גע-
טענה'ט. — אזויא איז אויף די
אידען א גרויס רחמנות. אבער איינס
געהערט זיך נישט א צום אנדערע.
— ס'געהערט זיך אה מאמע.
אין א גערעכטער וועלט וועט קיי-
נער נישט ליידען קיין גוים און אין
אן אומגערעכטער ליידען אלע אוי-
סער א פאר אויסגעזעסן און בלוט
זיגערס.
— די סטיינקעס האבען ביי
דיין טאטע'ן אויסגעקאפט די שוויב.
א פאר אריינען יונגען. עס
האט זיי פארדראסען פארוואס דער
טאטע האט גערעדט קעגען ווי אין
שטיבל. פארוואס נאל איין ארי-
מאן רעדען קעגען אנדערע? ווי
האבען נישט געקעמפט קעגען טא-
טע'ן, נאר קעגען קיינער.

די רביצין האט געטאן א ציטער.
זי האט אוועקגעלעגט די פער.
— טאכטער, ווי רעדסטו? דיין
נע רייד וועלען אונז חלילה צו דער
תליה שרענען!
— שרעק דיר נישט, מאמע, דער
מענטש איז נישט קיין מסור.
— חס ושלום, אבער ווענט הא-
בען אויפגעצויגן. דער קייסער קאן נישט
מאכען אלעמען פאר גבירים. ווען
דער קייסער זאל צעטיילען אלע
אצרות, וואלט אויסגעקומען יעדען
איינעם א דיינער —
— קיינער — פארלאנגט נישט ער
זאל צעטיילען די אצרות, זאל ער
געבען דעם פאלק פרייהייט, —
אמת'ע פרייהייט, נישט א וואס
וואו מ'האט מורא און ארט ארויס-
צורעדען, ווייל די אכראנע זיצט
אויבער — אן מיט אירע שפיאנען
— אה —
— טאכטער, וועסט שוויגען.
אדער נישט? — האט די רביצין
אויפגעוויכען דאס קול. — ס'קומט
אריין א מענטש און זי הויבט גלייך
אן מיט אירע טענה'ס, מיר קאנען
נישט פארזארגען די גאנצע וועלט.
ס'זענען אלעמאל געווען אריבער לייט
און ס'וועלען אלעמאל זיין, אסידען
ווען משיח וועט קומען. ס'שטעהט
אין דער תורה: כי לא יחול אביון
מקרב הארץ, דאס הייסט —
— ביוויס. מאמע, ביוויס, פון
וואנען האט משה רבנו געוואוסט
וואס ס'וועט זיין אין דריי טויזנט
יאר ארום? ס'מוזען נישט זיין קא-
אריבערלייט. ס'וואלטען גענוג תבואה
אין רוסלאנד יעדער איינער זאל זיין
זאט, דוסלאנד פארקויפט נאך
תבואה אין אנדערע לענדער. מ'קאן
אויך ביינען פארדינען וואס זאלען
איר אויסבראכען, קליידונג, שיר,
און וואס א מענטש דארף אנשטא-
דעם געהט ארום דער מושיק נאך
קעט און בארויס. א שטיקלעך ברויט
איז א לוקסוס ביי די מענטשען וואס
ווען אן אקערען עס. שניידען דאס
ברנט וואס אנדערע עסען. מ'לאזט
נישט צו די קינדער וויערע זאלען
קריגען די מינדסטע בילדונג. אויב
מ'לערענט זיי שוין עפעס, איז:
קישען ס'ווייל —
— נה די וועסט פארזארגען די
מושיקעס? ווי זענען שטא-
ישראל, ווי מאכען פארגאמען אויף
אידען.
— זיי מאכען פארגאמען, ווייל
די שווארץ'מאה'ניקעס העצען זיי.
וואס האבען די מושיקעס קעגען די
אריינע ארבעטער אין באדייטשען
אדער קיינען? פורשיקעוויש
רייסט זיי אן און זיי געהען ווי די
בהמות. עמיץ מוז קומען און זיי
דערצעהלען דעם אמת —
— לויף און דערצעהל זיי!
— הלואי וואלט איר געקאנט
רוסיס!...

מאקס באראבאנדער האט גע-
קוקט א פארבליפטער. ער האט
קיינמאל נישט געהערט א מיידל רע-
דען אזוינע ווערטער. לאה'טשי, צי-
רע'לעס חבד'טע, איז געזעסען מיט
אן אסען מויל. דער קיין אידער
האט מאקס'ן דעמאנט אן דער
מאדע פון א בהמה. מאקס האט א
זאג געטאן:
— רביצין, ווייט נישט אויף איר
ביין. זי האט א קאפ וואס טראכט
געדאנקען. ס'איז דערפאר, ווייל איר
טאטע איז דער טייערער איד און
ווי זאגט מען עס? ס'עפעלע פאלט
נישט ווייט פון ביימלעך. ער טראכט
צו א תורה און זי וויל ס'זאל קומען
א צו א צוועק. אין אמעריקע זענען
איר דא סאציאליסטען און דער
זענען זיי פריי. ס'קומט דער ערש-
טער מאי, טראגעדיע ווי די רויסע פאהו
און אלץ מיט אנאנדער. זיי שטרע-
בען מ'זאל ארבעטן וועניגער און
ס'יגען בעסער באצאלט.
— דארט איז נישטא קא' קיי-
סער און ס'זענען אויך דא אריבער-
לייט — האט די רביצין גערעדט. —
ווער קערט אים דעם קיימער? ראי-
קעפלעך?
— פון וואנען ווייסט איר, רבי-
צין, פון ראקעפלעך'ן?
— מ'ווייסט. מיין טאכטער
קויפט יעדן טאג די צייטונג און איר
קוק אריין. ס'קאן נישט פארזארגען
גאנצע וועלט! — האט די רביצין
געזענדערט דעם טאג. — דער איר
בערשטער האט באשאפען די וועלט
און ער האט אויף איר השגחה. בע-
סער געהט וואס'סאפ ס'עפעלעס. ער
ווערט פארטיקעט און מארגען מוז
מען דייען און שיערן —
— נישט איצט, מאמע, נישט
איצט.
— רביצין, ווייט נישט אויף מיר
— האט מאקס גענומען רעדען.
אליין רעכט נישט וויסענדיג וואס
ער פארמעסט זיך צו זאגען.
— ביין געזעסען איך שטען, געהערט
רעדען איך שיערען זאל און ביוויל.
ווי מ'זאגט, עפעס טוען. איר בין
אליין אויך נישט קאן אריימא-
אבער וואס האב איר פון מיין
געלט? ב'וואלט געוואלט אראפגעהן
און עפעס קויפען. ס'זאל זיין ווי
מ'זאגט, צו מצוה און אלץ מיט איר
אנדער. די געוועלכען זענען אפען
און מ'קאן אלץ סייגען: ווארשען.
פרישע זעמל, בייגל, סארדינען.
אפער האט ער ליב א גלעזל וויין
אדער בראנען? ס'גיט אפעטיט.
דער טייערער איד קומט באלד פון
שוהל און ער'ס אפער איר אונ-
טעלעגען ס'הארץ —
— די רביצין האט פארזארגען. די
ברעמען.
— מיר זענען נישט קא נגידים.
אבער מיר האבען ברוך השם, וואס
צו עסען. א שטענעם דאנק איין

פאר אייער גוט הארץ. אבער מ'דארף
נישט.
— אפשר קאן איר עפעס צו-
שטייער געבען, אויף א ספר אדער
א הייליגער זאך.
— מיין מאן קומט באלד און
ער —
— אזוי ווי די רביצין האט אריינס-
גערעדט די דאזיגע ווערטער, האט
בען זיך דערהערט טריט אויף די
טרעפ. צידעלע האט געטאן א גע-
מיט פון א וואונק און א לאך. די
טריט זענען געווען שווערע און האט
טיגע. דער טייערער איד האט
אזויא מורא, ווייל ס'איז פינסטער.
אין מאקס'ן אייגענעפאלען. די טרי-
ט האט זיך געשטעלט און מאקס האט
דערבליקט דעם מורה הוראה; א ניר
דעריבער, א בייטליכער, איז א לאך
גער קאפאטע ביז די קענעלען, אין
שווערע שטיינעל, אין א קאפעלאש
אפגעטראגען אה אפגעריסען. ער
האט געהאט א רויטע בארד. טויט
קעלע געקרייזעלטע פאות, א ווייט
פנים, א גלייכע נאז, העלע אויגען.
— ענהליך צו דער טאכטער ווי
צוויי טראפעס וואסער, — האט
מאקס גערעדט אין זיך. ער האט
זיך געטאן א שטעלע אויף.
אן אויסטערלישע היימישקייט
האט געהויבט פון דעם איד. מאקס
האט געהאט א געזעהל, אן ער האט
אים שוין אמאל געוואנענט. דער
מורה הוראה האט, אפנים, געוואלט
עפעס דערצעהלען. ער איז אריינגע-
פאלען ווי עמיץ וואס ברענגט מיט
זיך אומגעדולדיג א מעשה אדער א
בשרה.
— דערזעהן דעם גאסט, איז דער
מורה הוראה געווארען א ווייל פאר-
ווירט און אפילו עפעס ווי דער-
שראקען. אבער ס'האט געדויערט
בלויז איין רגע. גלייך האט די גוס
מוטיגקייט זיך אימגעקערט, און ער
האט א זאג געטאן:
— גוסע אונזעם, א איד, הא?
ברוך הים! איר ווארט אזויא אויף
מיר, הע?
— צינדען דעם לאמפ אין דער
אנדערער שטוב! — האט די רבי-
צין באפוילען צירעלע'ן.
— יא, מאמע.
— צירעלע האט זיך אויפגעוויכען
און איז אדיין אין דער אנדערער
שטוב. מאקס האט אינדערגיך בא-
טראכט איר סיפור; נישט הויך,
אבער שלאנק, מיט א שטאלער טא-
ליע. מאקס האט אלץ באמערקט א
אין סעקטער; די מיידעלשע אקס-
לען, די קליינע שילדער, דעם נישט-
הויבען ברויזעס. דער האלו איז ווייט
און צאט זיך א צום א קינד, א בא-
טעמ'ט שטיקעל סחורה! — האט
דער וואוילער יונג אין אים גע-
פסקעט. ער האט א זאג געטאן:
— רבי, איר קום פון די ווייטע
לענדער און כ'האב געהערט פון

אייד. ב'ווייל עפעס געבען צו שטייער
פאר א גוסער זאך.
— אזוי גאר? מהיכי תיתי...
— ס'זענען דא אין ווארשע שכיבה'ס.
חברה'ס און גלאס אידען וואס דאר-
פען מ'זאל זיי ארויסהעלפען. קומט
אריין. צו וואס ויצען איז קיד?
— שלום עליכם.
און דער מורה הוראה האט אויס-
געשטארקט א קליינע האנט. מאקס
באראבאנדער האט זיך ווייל גע-
האלטען אין זיין לאפע, ער האט
געטרעמט איבער דעם מורה הוראה
און צו אים אראפגעקוקט ווי א דער-
וואסענער אויף א חדראניגען.
דער מורה הוראה און מאקס זע-
נען אריין אין דער אנדערער שטוב.
צירעלע האט שוין געהאט אנגע-
צונדען דעם בליץ'לאמפ. מאקס האט
דערווען ווענט פול מיט ספרים, אן
ארויפגעדעקט באהאנגען מיט א פרוכת.
אויבער האבען צוויי לייבען געהאל-
טען די לוחות מיט די צען געבאט,
די גרויסע אפגעפארטע באדליג, די
צענען — רויט, די וויילדע, די
פארריסען. די גלעזערנע אויגען הא-
בען געשימערט מיט א סארט היי-
ליגער ווילדקייט. נישט ווייט פון
ענסטער, אויף א שטענדער, זענען
געלעגען אפגעהויפט ספרים און בוי-
גענס פאפיר מיט שדייבעצעד. אין
מיטען שטוב איז געשטאנען א טיש,
א שוהל, צוויי כענען.
וואס איז דאס, א בית'מדרש, א
שוהל? — האט מאקס זיך גע-
חידוש'ט. ער האט זיך נישט גע-
ריבט די קיד זאל האבען אריינגע-
פירט אין א מקום קדוש. ער האט
מורא באקומען פאר דעם ליגען וואס
ער האט נאר וואס אפגעבאקען: אז
ער איז אן אלמן.
— צירעלע האט געשטייבעלט.
דאס איז אונזער סאלע, אין
אמעדיקע באוואונטע מען מסתמא
אנדערש —
— ס'זענען ביי אונז אויך דא
אבער דער רב וואוינט באוונדער-
— ס'איז נישט קא' שוהל, ס'דא-
ווענט ביי מיד שבת א חברה — האט
דער מורה הוראה זיך ווי פארענט-
פערט. — ס'זאדן קדוש איז ווייטער'ס,
אבער די ספרים זענען מיינע.
— ריה'ה'לעט איר דא טייער?
— האט מאקס געפרעגט.
— פיר און צוואנציג רחל א
חודש. ס'איז דא פאראן נאך א שטוב
און א באלקאן. לויט ווי פאר וואר-
שע איז דא נישט טייער, אין די
אנדערע גאסען איז נאך מער יקרות.
— רבי, ב'ווייל איך צושטייער
געבען אויף דירה'געלט. פוסציג
רובל.
— דער מורה הוראה האט א קוק
געטאן אויף דער טאכטער.
— וואס עפעס? מ'דארף נישט.
— (שלום אויף זייט 6)

(שלוש פון זיט 2)

אוראי קימט אן ס'דירה געלט שווער, אכער מ'טוט זיך בודד'השם אן עצה.

— אייער טאכער איז שוין א כלה? — האט מאקס געזעצט, צו טומעלט פון די אייגענע ווערטער. דער מורה הוראה האט א ווייל נאכגעקלערט, א שטייגער ווי ער וואלט אליין נישט געדענקט, צי די טאכטער האט שוין א חתן, אדער נישט.

אין צירעלע'ס בליק האט זיך בא' וויזען א געמיש פון געלעכטער און פארדרוס. זי איז געווארען רויט, אבער די רויטקייט האט כלוין רע' גרייכט א העלפט פון פנים. דער מורה הוראה האט א זאג גע' טאן:

— זעצט אייך, אזוי. זי איז ניש' קא' כלה, נאר מ'רעדט איר שידו' כים. ס'פירט זיך, אז מ'גיט א טאכ' טער נדו, אכער א ווינקל-מורה' הוראה קאן נישט אנזאמלען קא' נדו. נו, אבער יעדער האט זיין זונג, פון וואנען קומט א איר? וואס איז אייער טוען?

צירעלע האט זיך דערנעהנטערט צו דער טיר, נאר זי האט זיך נישט אומגעקערט אין קיך. זי איז געכלי' בען שטעהן און געווארט, אפשר

צו די אראכישע לענדער איבערצוי געווינען זיי, אכער זיי ווינען געווען און פארכליבען אמעריקע'ס ביטער' סטע שונאים.

איז רען א וואונדער, וואס ישראל האט אויך פארלוירען דעם צוטרוי צו אמעריקע, טראץ דעם וואס זי ווייט אז אמעריקע איז נאך אלץ איר בעסטער מייננד, ישראל האט אכער רודן כיטערער ערפארונג גע' לעדענט, אז מען קען זיך ניט פאר' לאזען איר רעם גרויסען ברודער און זי פילט זיך גליקליך, וואס זי האט ניט געפאלגט די עצות פון אמעריקע אין צייט פון קריזיס אין מיטעלע-מזרח.

כיים איצטיגען מאמענט איז רי דושאנסאן פאליסי צו ישראל נאך אלץ ניט קלאר. ס'איז זינלאז צו לייקענען, אז טראץ דעם גרויסען זיג, וואס ישראל האט אפגעהאלטען, נויטיגט זי זיך נאך מער ווי אימער אין מאראלישע און מאטעריעלער שטיצע פון אמעריקע.

ס'איז אין די אמעריקאנער אינ' טערעסען צו שטיצען ישראל, און איר האט, אז די שטיצע וועט קומען.

וועט דער פאטער איר הייסען כרענ' גען טעה ארער כיכוד. זי האט גע' ווארפען אירן מאקס'ן בליקען וואס האבען סאי געזעצט, סאי פארגע' האלטען, סאי עפעס ווי געגעבען שטומע אנצוהערענישען.

מ'קאן מיט דעם מיידל קומען צו א טאלק, האט מאקס כיי זיך בא' שלאסען. — איכיל נאך מאכען מיט איר א ראנדקע...

דער מורה הוראה האט זיך אוועק' געזעצט באדעכטיג אין מאקס האט באמערקט, אז אויף דער שטיהל ליגט א קישעלע באצויגען מיט שווארצער צעראטע, מאקס האט געזאגט:

— וואוינען וואוין איר איז אד' גענטיגע, אכער כ'קום איצט פון דער גאנצער וועלט — לאנדאן, ניו יארק, פאריז, בערלין, כ'האנדל מיט הייזער, פלעצער.

— אזוי? וואס הערט זיך אויף דער וועלט? אידען זענען אידען, הא? — יא, רבי, אידען זענען אידען. אכער נישט אזוי ווי דא, אין ווייט' שפעל זענען דא שוהלן און מקוה'ס און אלץ מיטאנאנדער, אכער דאס יונגע רוד רעדט ענגליש, איר רעדט מיט איינעם פון זיי און מיטאמאל זאגט ער: אי עס עי דשוו, א דשוו אין ענגליש איז א איד, ווען ער זאגט נישט, ווייטס איר נישט, אין פאריז רעדען זיי פראנצויזיש, אין ארגענטינע האט דאס יונגע רוד אנ' געהויכען רעדען שפאניש.

— ס'איז דא א תרם אידען זא' לען נישט וואוינען אין שפאניע — האט דער מורה הוראה געזאגט האלכ צו זיך, האלכ צום גאסט.

ארגענטינע איז נישט שפא' נייע, די שפאנישע זענען געקומען אזוי און איינגענומען ס'לאנד, מ'האט ארויסגעטריבען רי אינדיא' נער און זיי אויסגע'הרג'עט.

— פארוואס איז זיי דאס געקו' מען?

— פארוואס האבען די אידען אויסגע'הרג'עט רי פעלקער וואס האבען אמאל געוואוינט אין ארץ ישראל? — האט צירעלע א פריץ געטאן פון נעכען רעד טיר. — זיי זענען אויך געווען טאטעס און מא' מעס פון קינדער, פארוואס איז זיי געקומען אומצוברענגען?

דער מורה הוראה האט זיך גע' טאן א טרייסעל, ער האט, ווייזט אויס, נישט געוואוסט, אז רי טאכ' טער איז נאך דא פאראן. ער האט זיך אנגענומען, כיי דער בארר און באלד צוריק אפגעלאזט. ער האט געהאט אויסגעטאן דעם קאפפלאשט און איז געבליבען אין א קאפפלאשט.

דעם הויכען שטערן האט זיך גע' וויזען א קנייטש.

— אזוי האט דער אויבערשטער געהייסען, יענע פעלקער, די זיכען אומות, זענען געווען אינגאנצען אריינגעטאן אין זינד, אין כלע' תיכונות שבעולם, ווען אז ערדערנען כלי ווערט טדיף, קאן מען זי מער נישט כשר'ען אדער גליען, מ'מוז זי צעברעכען, אזוי איז מיט שטעט און מיט פעלקער, ווען א גאנצע שטאט דינט רי עבודה זרה, ווערט זי אן עיר הנדחת און מ'מוז זי פארברענען, ס'קומט א צייט ווען מ'זינקט אין דער טומאה אזוי טיף, אז מ'קאן מער נישט טאן קא' תשובה.

— וואס זענען די קליינע קינ' דער שולדיג? — האט צירעלע גע' פרגעט. — די קליינע קינדער הא' כען נישט געזינדיגט...

דער מורה הוראה האט זיך פאר' קרימט, ראס קול זיינ'ס איז געווא' רען הייזערליך.

— צוליב די עברות פון רע' וואקסענע ליידען די קליינע קינדער, ווען רי טאטעס און מאמעס ווידער' שפעניגען דעם כרא עולם און לא' זען זיך אריין אין כישיף, און כל' ערליי אומריינקייטען, קאן מען שוין קיינעם נישט באשירמען.

— ראס, טאטע, איז נישט גע' רעכט.

— ווי רעדסטו? וואס טוט זיך מיט ריר? מ'קאן נישט האבען מער רחמנות פון באשעפער, ער שיקט אראפ אלע נשמות, אזוי שטעהט: ונשמות אני עשיתי, כעסער ברענג אריין טעה, איר'ס אפשר עפעס פארכייסען?

— רכי, איר וויל כעסען אייער טאכטער זי זאל עפעס ארויפכרענ' גען, איכיל איר געכען געלט, איין מינוט!

מאקס האט זיך אויסגעהויכען, צוגעגאנגען צו דער טיר און דער' לאנגט צירעלע'ן צוויי צערובעל' ריגע באנקאטען.

— זייט אזוי גוט, פרייליך, ברענגט עפעס ארויף, א פאר כיכ' לעך, אדער א פרוכט, כ'וויל אליין עפעס און מכבר'וין דעם טייערען איר.

— פאר צוואנציג רוכל כיכלעך? — רי רעשט קאנט איר נעכען פאר זיך, לערענט זיך רוסיש...

צירעלע האט זיך אומגעקוקט אויף הינטערשוויילעכץ, אשטייגער ווי זי וואלט חושדיגעווען אז רי מוטער הערט זיך אונטער.

— אז אויסטערלישער מענטש! — (פארעצונג פארעצונג)

האס. איר. דערלאנגס. א. זעץ מיט

שזימ

(שלוט פון זייט 2)

אזא יוכע, מוז מען זיין מיט איר
אפגעהיטען. צו די קגעשמועסט, אזא
נקסה'לע האט היינט בלוט, מ'קאן זי
אפשר גרינג קאליע-מאכען...

מאקס איז געבליבען זיצען אהן
געדאנקען. ער האט זיך ווי צוגע-
הערט צום אייגעגעס געמיט. ס'האט
אים גענאגט ווי א פיאוקע אויס'ן
הארץ. ער האט געמוזט אפטאן
עפעס, אבער וואס?

אן אויסטערלישער געדאנק איז
אים איינגעפאלען: דער יאן לא-
פאטא האט געמחט זיך געפינען
אין אן עהנליכען מצב. ס'ווערט אזוי
ליידיג, אז עפעס מוז מען אפטאן
— זאל זיין איבערשניידען דעם איי-
גענעס האלז...

חיים איז צוויק אריינגעקומען.
— א גלעזער איז אראפגעפאל-
לען פון דריטען שטאק.

— זיך דער'הרג'עט?
— צעבראכען א פוס.

מאקס האט נאכגעטראכט: אים
איז בעסער פון מיר. מ'וועט אים
אועקנעמען אין שפיטאל. ס'וועט
קומען צו אים א דאקטאר. אז ס'טוט
וועה א פוס, לעכערט נישט אין
קאפ... מאקס האט צוגערופען דעם
קעלנער און באצאלט. ער איז אריס
אינדרויסען.

וואס טוט מען איצט, הא? ביר?
ניין. בראנפען? אונדזאי נישט. א
שווייץ-באד? דאס איז גוט מיט א
נקבה, נישט אליין. ער האט זיך
דערמאנט, אז גישט חיים פון דער
פראגעד בריק געפינט זיך א שווייץ-
באד. מ'האט דארט געקאנט זיך
אויסשוויצען, שריגען א מאסאזש.
ניין, דאס וועט מיר אויך נישט העל-
פען! — האט מאקס פו זיך גע-
רעדט. — אפשר געהן צו א וואר-
שעווער דאקטאר?...

ער איז ארויס פון דער קאוויאר-
ניע און געכאפט א בליק אויף דעם
באלקאן. וואס האט, לויט זיין
חשבות, געוואלט זיין פון מדה-
הוראת'ס דירה. ס'איז דארט גע-
שטאנען א אינגל מיט א פאר ריי-
טע פאה'ס, אין א צעקנעפעלט בא-
לאטל, וואס ס'האט דערפון ארויס-
געקוקט א סליח'קטן. דער באלקאן
איז געווען אזוי גיוריג, אז מאקס'ן
האט זיך אויסגעדוכט ער וואלט גע-
קאנט דערלאנגען צו אים מיט דער
האנט. ער האט א ריח געטאן:

— העי, דו, ווי הייסט דו?

— מאד? איטשעלע.

— דיין טאטע איז דער מוי-
רער?

— יא.

— ד'איז אין דער היים?

— ניין.

— און די מאמע?

— אויך נישט.

— ווער איז אין דער היים?

— מיין שוועסטער.

מאקס'ן האט זיך עפעס אפגע-
ריסען אין אינגעווייד. איכ'ל ארויס-
געהן. וואס קאן דא זיין? אויב זיי'ס
מיר ארויסווארפען, וועט אויך די
וועלט גישט אונטערגעגעהן. ער איז
אריין אין טויער.

כ'האב מיר פארליבט אין איר,
אדער וואס? — האט ער זיך גע-
טרעגט. ניין, דאס איז גישט קיין ליי-
בע, נאר אן עקשנות: דודכצוברע-
כען א וואנט. ער איז געקומען קיין
פוילען. עפעס אויפשווען. אויב ער
וועט דא נישט ארויספרייכען פון
זומפ, האט ער מער נישט צו וואס
צוריקצוגאנגען... ער האט זיך אליין
סארגליכען צו יענע שפילער וואס
שטעלען אין קאן דאס גאנצע סאר-
מעגען...

(פארעצונג פרייטאג)

(פארזעצונג)

2

מאקס האט אנגעלאפט אין דער טור, נאר מ'האט נישט געזעענע. ער האט א דריק געטאן די קלימאטע אויף די טיר האט זיך איינגעמאכט. ער האט גלייך דערבליקט צירעלען. זי איז געזעען אויפ'ן אייגענעם בעסל (דארט וואו זי איז, וויזט'ן אויס, געשלאפען) און געלויבעט דאס אידישע בלאט.

געזען דער שוין פון דער זון האט מאקס ערשט רעכט געקאנט אפשאצן צו ערשטענקייט. זי האר אירע זענען געווען פון דעם סארט בריוו וואס פאלט אריין סאי אין בלאנד און סאי אין געל. דער קאליר פון איר פנים איז האלד. בלענדג ווייס. אין די קאנען זענען געשטאן בען צוויי רויטע פלעקען. ווי מ'זעהט טיילווייז ביי שווינדעייטיגע און אירע פנים מ'דילדעל וואס זענען ערשט אריינס אין די קאנען שטילעך. צו רעלע האט איצט אויפגעוועהן יונגער ווי נעכטעל מאכט. ווען זי האט דערוועגן מאקס'ן האבער די גרויסע בליע אייגענע זיך צעשטייכעלט אויף א רגע מיט דעם סארט שטראלענער פרייד וואס איז אייגענע בלויו פאר דעם וויבערשטע מיט. אבער גלייך זענען זיי געווארען ערנסט.

צירעלע האט זיך צעפנט ווי א רוק געטאן אויף געזען. זי האט געטראגן גען איבערן קלייד. א שווארצן ריפ'ן סען שירצל ווי א שילדערן. מאקס האט א זאג געטאן: — דעסערעקט איינע נישט, צירעלע, כ'האב אייך נישט געזען. שלעכטס, כ'בין אריין אין דער קאנען רעטאיי דא, איך נומער אכט, ווי הייסט ער? — הייסט קאוואריאטיק. אה כ'האב דערוועגן איינער ברייטעל אויפ'ן באלקאן. ער איז עהנליך צו אייך ווי צוויי טראפען וואסער. צירעלע האט אוועקגעלייגט די צייטונג אייך די קני. — ער איז היינט נישט געגאנגען אין חדר אריין, סאי א "גא" לאוועק.

וואס איז דאס אזוינס? דעם קייטער'ס א פעטער איז געבירענע געווארען, אדער אז אג' דער שאלמיוו. ער געטאן אין א כשר חדר אין דארט האלט מען אלע גחאונ'ן... מאקס האט רעכט נישט באנומען וואס זי זאגט, אבער דאס קול איר'ס האט אים באווייזט. סאי'ן געווען אין איר שטיין די אייגענע היינען רייליכקייט ווי ביי איר פאטער. דעם טייערען איר, אבער ס'האט אויך געהאט א קלימפערניש ווי פון א געלעך. די ליפען איר האבען ווי פון אפארשטאט און ס'האט זיך געווייזן ווען די ווייסקייט, פון אירע צייטן, גרייט ווי א ווארימע בולען. האט מאקס געזעט אין איר, — ווי האט יענעם חל'... ער האט געהאט א פארלאנג צו צויליפערן צו איר, זי כאטש פון טאן אין די צוועיטע דריקען מיט'ן גאנצען כוח, זי ערפיגן אוועקטראגען, וואו ער וואלט גע?

קאנט בלייבען מיט איר אליין, זיך אונזענען מיט איר לייב, זיך אג' טרינקען מיט איר פאטער, אבער ער האט דערייז געוואלט אז ער זאל זיך צווייזען. זי איז דעם טייערען איר'ס טאכטער, איר ברודערל אין איר דער היים. ער האט געזאגט: — כ'ויל מיט אייך עפעס רעדן. — הא? די מאמע איז נישט אין דער היים. כ'מוו באלד צוגרייטען מיטאג.

אפער ווילט איר געהן מיט מיר עסען מיטאג? איכיל אייך נע? מען איז א כשר'ער — ווי הייסט עס? — רעכטעסאראציע. כ'ויל מיט אייך רעדען. — וואס ווילט איר מיט מיר רעדען? מער עפעסל מיר נישט, נאר צו געהן מיט אייך אין גאס. דא איז ווי א קליין שטעטל. נאר ערער, דא ווייסט מען וואס ס'האט קיינס ספאנעמען. אז כ'נעה אראפ אייך א שעה, מוז איר אפגעבען א רעכענונג פון יעדען קויש, ווען גיטש. — אין אזא שעהנעם טאג מען יעדער איינער געהן שפאצירען, אפילו א רבינ'ס א טאכטער, קומט צו צום האטעל בריסטאל אין איכיל אויף איר ווארטען. מיר'ן נעמען א דראשעל און קיינער וועט אונז נישט קענען, איר קענט וויין אפילו מיין טאכטער, מיר'ן אייך קויפען א הוט, שיד, וואס איר ברויכט. מיר'ן פארברענגען א ביסל און שפען טער וועט איר צוריקפארען מיט א דראשעל, אפער ווילט איר געהן אין טעאטער, אדער און דער אפער רעדן איכיל קויפען בילעטען אויף דער ערשטער באנק.

צירעלע האט ארומגעווישט די אייבערשטע ליפ מיט א שפיצל צאנג. פון טעאטער קומט מען אזוינס צוהעלן צווייגער באנאכט. זי וואלט טען געמיינט מ'האט מיר אויפגע'ן באפט. אדער וואס, די מאמע וואלט אויסגעגאנגען פון שרעק, דער טא' טען. — איר מוזט נישט געהן אין א טעאטער, מיר קאנען אריינגעהן אין א צעקרייזע, אדער סארען איבער דער פראגער בריק, כ'האב נעכטען געהערט ווי איר האט געהערט און כ'האב געזעהן אז איר זענט נישט קיין יאדלעקען. איר אפארשטען ס'לעכען, אבער איינער עלטערען זענען — פאנאטיש. זי וועלען אייך חתונה באכען מיט א שמאגענע און טען אפגאלייט דעם קאפ. סעמ'ן אייך אנסאן א שייטל פון יידענע פעדעס און איר'ס האבען א פולע שטוב מיט פארשטענדע קינדער.

צירעלע איז אונטערגען ערנסט. — יא, סאי אמת, אבער — וואס אבער? — קומט'צו נאך מיטאג צום האטעל בריסטאל. אויך איר האט מורא ארופצוגעהן צו מיר אין דער הויך, וועל איר וואר'ן טען אויף איר אינדרויסן, כ'בין נישט קיין ארימאן. כ'האב געלייזט מיין ווייב איז געשטארבען. כ'האב, ווי מ'זאגט, גיטש קיין קינד און גיטש קיין רינד, כ'ויל ווי גוט, אבער מ'דארף האבען צו וועמען האט מאקס גע'רעדט, מיטגעריסען פון די אייגענע וועסער. מאקס האט אליין נישט גע' וואוסט, צי דאס פרובירט ער אזוי

שיון פארנעמען ווי די אוועקדא הייסט, עפעס מיט ירושלים. — די יעדנאלימער אלעזע? — יא, דארט. — א, כ'דארף צוגרייטען מיר טאג. די מאמע איז געגאנגען אין נומער 12. ווי האט דארט א אידישע א חב'ר'טארי. ווי רעדען פון פרומ'ן קייט. צוויי אויגער צעסט מען ביי אונז מיטאג. מיין ברודערל, משה, קומט פון חדר און — לאמיר זיך טרעפן נאך מיר טאג. — וואו? אז כ'נעה שרייבן מוז איך זאגען וואו. די מאמע איז גער' וועאייט. זי נעמט איבערשטעלען און קרייגט ספאנעמען. אז כ'נעה אראפ אייך א שעה, מוז איר אפגעבען א רעכענונג פון יעדען קויש, ווען גיטש.

אין אזא שעהנעם טאג מען יעדער איינער געהן שפאצירען, אפילו א רבינ'ס א טאכטער, קומט צו צום האטעל בריסטאל אין איכיל אויף איר ווארטען. מיר'ן נעמען א דראשעל און קיינער וועט אונז נישט קענען, איר קענט וויין אפילו מיין טאכטער, מיר'ן אייך קויפען א הוט, שיד, וואס איר ברויכט. מיר'ן פארברענגען א ביסל און שפען טער וועט איר צוריקפארען מיט א דראשעל, אפער ווילט איר געהן אין טעאטער, אדער און דער אפער רעדן איכיל קויפען בילעטען אויף דער ערשטער באנק.

צירעלע האט ארומגעווישט די אייבערשטע ליפ מיט א שפיצל צאנג. פון טעאטער קומט מען אזוינס צוהעלן צווייגער באנאכט. זי וואלט טען געמיינט מ'האט מיר אויפגע'ן באפט. אדער וואס, די מאמע וואלט אויסגעגאנגען פון שרעק, דער טא' טען. — איר מוזט נישט געהן אין א טעאטער, מיר קאנען אריינגעהן אין א צעקרייזע, אדער סארען איבער דער פראגער בריק, כ'האב נעכטען געהערט ווי איר האט געהערט און כ'האב געזעהן אז איר זענט נישט קיין יאדלעקען. איר אפארשטען ס'לעכען, אבער איינער עלטערען זענען — פאנאטיש. זי וועלען אייך חתונה באכען מיט א שמאגענע און טען אפגאלייט דעם קאפ. סעמ'ן אייך אנסאן א שייטל פון יידענע פעדעס און איר'ס האבען א פולע שטוב מיט פארשטענדע קינדער.

צירעלע איז אונטערגען ערנסט. — יא, סאי אמת, אבער — וואס אבער? — קומט'צו נאך מיטאג צום האטעל בריסטאל. אויך איר האט מורא ארופצוגעהן צו מיר אין דער הויך, וועל איר וואר'ן טען אויף איר אינדרויסן, כ'בין נישט קיין ארימאן. כ'האב געלייזט מיין ווייב איז געשטארבען. כ'האב, ווי מ'זאגט, גיטש קיין קינד און גיטש קיין רינד, כ'ויל ווי גוט, אבער מ'דארף האבען צו וועמען האט מאקס גע'רעדט, מיטגעריסען פון די אייגענע וועסער. מאקס האט אליין נישט גע' וואוסט, צי דאס פרובירט ער אזוי

פארפירען די מיד, דעם טייערען איר'ס יפהיפה, אדער ער וויל טא' קע טיילען מיט איר וויין לעפען. א גרויסער דאקטאר אין כערלי, א פסיכיאטער, וואס קאן איר'ש, האט אים געהאט געזאגט, אז די בעסטע רעפארע אין וויין לאגע איז זיך צו פארליבען איר עמיצען אויף אן אמת, די ליבע צו ראשעל'ן איז געהאט ביי אים אויסגעווען צוליב דער טראגעדיע מיט ארטור'ן. די צייט ווען ער, מאקס, האט ליב געהאט יעדע נקבה איז געהאט אריבער, מיט איר וואלט איר ווידער געווא' רעדן א מאנסביל, האט מאקס גע' טראכט, נישט זיכער צי ער איז טאקע איבערגעצייגט דער'ן, אדער ביי ווייל זיך אליין איינרעדען אז ס'איז אזוי.

צירעלע האט מיט א צעגערניש אוועקגעלייגט דאס בלאט אייך די קני. — כ'האב מורא, עמיץ קאן מיר דערוועגן. — קיינער וועט אייך נישט זעהן, וואס וועל איר טאן מיט'ן הוט, אז כ'על קומען אזוינס? זיי וועלן רעדען פון וואנען כ'האב אים גע'ן. הא? איכיל רעדען מיט דיי' נע עלטערען, כ'על זיי זאגען אז כ'ויל מיט דיר חתונה האבען — האט מאקס געזאגט. סאי'ן געווען ווי א דיובק וואלט פון ארויס גע'רעדט.

צירעלע האט געווארפען א בליק צו דער טיר. — אוי, איר רעדט! — כ'בין עלטער פון דיר מיט א צוואנציג יאר — האט ער זי מיט'ן אמאל גענומען "דודען" — אבער כ'בין נאך נישט קיין אלטער מאן. מיר וואלטען געמאכט צוואמען א ריווע איבער דער וועלט, כ'וואלט דיר צוגענומען א לעהרער, גיטש עפעס א לעהרערל און סארט קריגע צוואנציג קאסיקעס, נאר א פראפע' סאר און ער וואלט דיר געלערענט רויטש, דייטש, פראנצויזיש, אלץ, איר אליין וויל זיך אירענען ווי זאגט מען דאס, בעסער שפען טער איידער קיינמאל נישט. געלט האב איר, דאנען נאך, סענוג, מיר וואלטען געפארען קיין פאריז, לאנ' דאן, ניו יארק, די ביסט נישט קיין מיידל פון הינטער'ן אויווען. כ'האב געטאן אזוינס דאס אויך דער און גלייך געווען וואס די ביסט —

די קאלירען אין צירעלע'ס פנים האבען זיך געבויטען אונטערשליש גיך. א שרעק האט זי געווינען אין אירע אויגען אז די צעשויבער'ט קייט פון עמיצען וואס האט א דראגן צו רעדען, נאר מוז זי שוועמען. דאס האט זי פארקויפט אים מלעכט מיט דער רעכטער האנט און דא מיט דער לינקער. די השגת אירע זענען געווען קליין, וויס ווי ביי איר פאטער, זי האט א זאג געטאן: — כ'בעט אייך, עמיץ קאן קור מען און זיך אונטערהערען. — וויפיל אויגער וועסטו קור מען? — האט מאקס געפרעגט, שוין זיכער אז זי וועט קומען.

צירעלע'ס אייגען זענען געווארען פול מיט פארענעניש. — פיר אויגער! — יא, פיר אויגער. — ביים האטעל בריסטאל? — יא, דארט. — אפער אקעגענאבער? — זאל וויין אקעגענאבער. — כ'על קומען. אבער... כ'על שפעטער געהן אהיים... דראשעקע איז נישט גוט... דא אין א דראשעקע פארט מען בלויו מיט פאקלעך... מ'בארדערט מיר שוין סארט'ן קינמאל. איר'ס קינמאל נישט וויסען וויפל... מ'האט מיר געוואונגען... קענען מיין נאטור... כ'האב געטאן איין קוק און... בעסער שטארבען... גאנץ אייניג פאר... — יא, כ'פארשטעה. — עמיץ האט אייך דערזעהלט? — יא... ניו... כ'האב געגעסן פרישטיק ביי דעם היים קאוויאר' — ניק —

א, דערזעהט נישט קיינעם. ווען עמיץ זאל זיך דערוויסען, וואלט געווארען אזא גערייז, אז — וועמען וועל איר דערזעהלן? — כ'על דא נישט קיינעם. אויב וועסט וועלען וועל איר רעדען מיט דיינע עלטערען. — זיי וואלטן קיינמאל נישט — און צירעלע האט זיך אפגעהאקט. — מ'קאן נישט וויסען, זיי הא' בען פאר דיר נישט קיין נדו און די אלע ישיבה'בחורים מוז מען גע' בען קעסט און אלץ מיט'אנאנדער, כ'בין שוין לאנג פון דאנען, אבער כ'עלדעקען מ'פענעט ווידער א גע' וועלעל און נאך א געוועלעל ווער ס'האט א האנט און א זוס אגט' לויפט קיין אפערקע... איז דא געווען א פאנאגא? — א פאנאגא? ניו, אבער מ'האט געשאפען מענטשען... דא אליין אין דעם הויך איז געווען א בחור וואווער, די מוטער זיינע איז אן אלמנה, ער איז אוועק מיט דער רעמאנסטראציע אין ער איז מער נישט צוריקגעקומען קא' לעבעדיג גער —

ביסט געווען פארליבט אין אים, הא? — ניו, אבער — נג, איכיל געהן. געדענק, פיר אויגער אקעגען האטעל בריסטאל. — יא פיר אויגער. — מאקס איז שוין געווען גרייט זיך צו געזענען ווי די טיר פון דער אנדערער שטוב, דארט וואו מ'דא' ווענט, האט זיך אויסגעפאלט דאס אינגל סאי'ן אריינגעלאפען דאס אינגל מיט די רויטע פאות, ער איז אריין מיט אן אימפעט, אפער גרייט עפעס צו דערזעהלען. דערוועגן מאקס'ן, האט ער זיך געטאן א רוק אויף צוריק. ער האט א רוק געטאן: — א, ער האט גערעדט צו מיר אויפ'ן באלקאן!

און אנגעווינען מיט א פינגער, מאקס האט זיך אין אים איינגע' קוקט. ער האט שוין געהאט פאר' (שלוס אויף זייט 3)

געטען אין די יארען אין אויסלאנד
ווי אזוי אידישע קינדער זענען און
געטאן אין פוילען. ער האט געטראגן
גען א סאמעטעל היטעלע, צעקנוי
דערט, פארשעצטע און מיט דאשיק
אן א זיט, דאס פנים זיינס, אזוי
ווייס ווי ביי דער שוועסטער, אין
געווען אויסגעשמירט, אין כאלאטל
האט אן איינציגער קנאס זיך גע-
באמבעלט אויף א פאדום, די שטי-
וועלדע זענען געווען געלאטעט און
ס'האבען אריינגעקוקט די פינגער.
דער טלית'קטן האט געהאנגען עפעס
ווי קרום און מיט איין ציצה הע-
כער פון דער אנדערער. מאקס האט
אים אפגעמאסטן מיט געניטשאפט.
דאס איינגעלע האט זיך, ווייט
אויס, פארשעהמט מיט זיין הילד, ווייל
ער האט געפרואווט אין איין
לעניש אריינשטופען דאס העמד אין
די צייגענע הייזלעך.
צירעלע האט זיך אויפגעריסען
פון ארט.
— טוה נאר א קוק ווי דו זעהסט
אויס! מ'טוט אים און א פריש
העמד, אבער באלד ווערט עס
שווארץ ווי די ערד — האט זי זיך
פארענטפערט פאר מאקס'ן. ער
וואלנערט זיך אים אין אלע מיס-
טען...

— נו, ס'מאכט נישט אויס, א
קינד אין א קינד — האט מאקס
אים פארענטפערט. — ווי, האסטו
געזאגט, הייסטו?
— איטשעלע.
— איטשעלע, הא? אין חדר
געסטו?
— היינט נישט.
— וואס לערנסטו, חרמש?
— חומש, רשי, גמרא.
— וואס'ער סדרה געהט היינט,
הא?
— שלח.
— מאקס האט געשוויגען א ווייל.
ער האט געהאט אמאל געלערענט,
אבער ער האט אלץ פארגעסען. דאס
ווארט שלח האט עפעס אין אים
אויפגערועדט. כ'מוז צופארען קיין
ראשקעוו! — האט ער זיך געווא-
רענט, ער האט א פרעג געטאן.
— געלט האסטו ליב?
— איטשעלע האט א שמיכל גע-
טאן פארשעהמט, שלוי.
— יא.
— נאדיר א פערציגער.
— איטשעלע האט אויסגעשטרעקט
די האנט, צירעלע האט פארציגער
די כרעמען.
— גיט אים נישט! וואס טויג
אים געלט? ער'ס זיך אנקלייפן
נאשווארג און דערפון קריגען ווע-
רן אין בויד...

— כ'על נישט קריגען קא' ווע-
רן.
— נא, נעם, קיף דיר וואס דו
וויילסט, און דערצעהל נישט די מא-
מען, וועסט נישט דערצעהלען. הא?
— ניין.
— זאג נישט אז ס'איז דא עמיץ
געווען, געה און קיף דיר וואס דו
וויילסט, איד הייס מאקס.
— מאקס? דאס איז נישט קא'
אידישער נאמען.
— מיין אמת'ער נאמען איז
מרדכי, אבער אין אמעריקע ווערט
פון מרדכי — מאקס.
— דו וואוינסט אין אמעריקע?
— וואס איז דאס פאר'א "דו"?
— האט צירל זיך געבייזערט. — צו
אן עלטערען מענטש זאגט מען
"איד".
— כ'הא' פארגעסען.
— ס'מאכט נישט אויס, קאנסט
מיר זאגען דו, איר אויך, צירעלע.
אזוי ווי כ'כין נעכטען אריינגעק-
מען צו אייד אין שטוב, איז מיר
גלייך געווארען היימיש, ווי כ'וואלט
ווידער אריין צו מיינע טאטע'מא-
מע, רוחעו זאלען זיין אין גרינד.
כ'בין געגאנגען אין חדר און אל-
דאס איבעריגע, כ'האב געהאט א
רבי'ן און מ'האט אים גערופען שעפ'
סעלע באנאק, כ'ווייס אליין נישט
צי ער האט אזוי געטייט, אבער מען

האט אים געגעבען אזא צונאמען.
אין ראשקעוו האט יעדער איינער
געהאט א צונאמען; בערעלע קא-
זע, פייוועלע קראצמיר, הערשעלע
קוגל, איינעם האט מען גערופען;
זיינוועלע דער קישקע'מרעסער, וואס
וועסטו קויפען פאר דעם געלט, הא?
— כ'ווייס נאך נישט.
— ער'ס אודאי אלץ אויסגע-
בען אויף צוקערלעך. ער איז א
שרעקליכער נאשער, ער עסט זיך
אן מיט דעם זיסווארג אין דערפון
קרישילען די ציין.
— כ'על נישט קויפען קא' צו-
קערלעך.
— ניין? וואס דען?
— א גמרא כבא מצינא, כ'קוק
אריין מיט א אינגל אין איין גמרא,
אבער ער ציהט די גמרא צו זיך
און לאזט מיר נישט אריינקוקען.
דערנאך, אז ס'קומט צום פאדע'ר
רען, געדענק איר נישט און דער
רבי נעמט שרייען —
— א גמרא קאסט נישט מער ווי
צוואנציג קאפיקעס?
— א קליין גמרא'לע.
— נאדיר נאך א פערציגער און
קיף דיר עפעס צום נאשען.
— ניין, דאס איז צופיל — האט
איטשעלע אויסגעשטרעקט די האנט.
— כ'לעבען, איר מאכט אים קא'
ליע — האט צירעלע געזעגט.
— נו, איין מאל וועט נישט שאדן.
וועסט דיר קויפען א גמרא און
ס'וועט דיר נאך כלייבן, ווי מ'זאגט,
א היילע צו טאן, אבער דערצעהל
נישט אז איר בין דא געווען, איז
דאס א ווארט?
— יא, כ'על נישט דערצעהלען.
— אז וועסט האלטען ווארט,
וועל איר דיר געבען נאך געלט,
איכ'ל געהן!
— מאקס האט זיך א קער געטאן
צו דער טיר, ער האט זיך אנגע-
שטויסען אן אידענע, ס'איז נישט
געווען די רביצין, זי האט געטראגן
גען א הנהן, זי האט אויסגעזעהן ווי
א מארק'ווערין, מאקס האט גע-
וואפען א ליכטען בליק אויף צי-
רעלע'ן, זי איז געשטאנען אין מיר
טען שטוב און אים נאכגעקוקט, זי
האט צו אים א שאקל געטאן מיט'ן
קאפ.
— נו, ס'איז ווידער דא צו וואס
צו לעבען — האט מאקס צו זיך
געזאגט, די פוסטקייט וואס האט
אים געפייניגט זינט דעם אומגליק
מיט ארטורא'ן איז געהאט אפגע-
טראטען.
ביים טויער האט ער זיך פארנוי-
מען לינקס. — וואס קאן ווערען
דערפון? ראשעל לעבט, כ'כין נישט
קיין אלמן...
ער האט זיך געלאזט געהן מיט
פאמעלעכע טריט אין דער ריכטונג
צו דער גנאינע.
— נו, זאל זיין וואס ס'ווייל!
האט ער גערעדט צו זיך אויפ'ן קול.
— אז מ'טרענקט זיך, כאפט מען
זיך אן אין א שטרוי...

מיר רופען יעדען אידען, מאן און פרוי —
צו געבען די מאקסימאלסטע שטיצע און נעמען אן אנטייל אין דעם
עמירדזשענסי פאנד פאר ישוב ארץ ישראל ווער עזרת תורה
קיין איד דארף נישט פארשעהלען צו געבען לפחות 18 דאלאר „בופר נפש“ צו דער
„מנבית הירום“ פאר ארץ ישראל, פאר יעדען מיטגליד אין הויף, צו עזרת תורה'ס
ספעציעלען פאנד, פאר צוריק אויסבוי און רעהאביליטאציע.
טשעקס אויפ'ן נאמען
E. T. EMERGENCY FUND FOR ISRAEL
235 East Broadway, N. Y. C.
Tel.: 227-8960
כובות תפילה וצדקה זאלען מיר ווכה ויין לנאחלת
ישראל אין אינווערע טעג.
הרב י"א העניקין   הרב י"ר פאלאווייטשיק
הרב י. קאמניעצקי   הרב מ. פיינשטיין

SUMMER & HIGH HOLIDAY TOURS TO
Israel
די פאראייניקטע ירושלים מיט'ן כותל-המערבי, די מערת המכפלה, רחל'ס כפר,
דער הר סיני — אלע הייליגטימער פון אידישעם אומגעלייזט ווערן די העלדן
פון ישראל — ווארטן אויף איר!
(פארזעצונג מארגען)

(פארזעצונג)

ס'האט געהאט צוויי ערשטע שטונדעס. דער פארמאן האט אונטערגעווארען דאס דעכל. מאקס האט ארויסגענויט מען צירעלען אה וי געקומען. וי האט געזיכערט אין ווייגע הענט ווי א היינאל. וי האט אים אפגעשטופט און וי געווארען. דאס פנים איז אים געווארען איינסטעליש הייס. ס'איז געווען צום ערשטן מאל וינס ארומטראגן טום ווי ס'האט אים ארומגעקאפט אז שטארק. דאס פנים איז אים געווארען איינסטעליש שטארק. וי איז די בחור'ישע יארען.

— כ'האב דיר ליב, ליב! —

האט ער געברעט צו איר. — מירן! חתונה'האבען... דריטן מאל ויין די כאפע מיט מיין קינדער! ...

ביי צירעלען האט דאס הארץ געקלאפט אזו שטארק. האט זיך דערשטאקען. איכל אפי' גטייע ראשעלי. האט ער ביי זיך אפגעשטאט. כ'על אוועק מיט דער צירעלען קיין אפריקע. איז עק וועלט! ...

די דראשקע איז געהאט צוגע'טען צו דער גנאיע און מאקס האט א ריז געטאן צום פארמאן אלץ ואל ויך אפשטעלען. צירעלע האט גישט געוואלט קומען אהיים אין א דראשקע. מאקס האט אים געהאט צוגע'טען וי צו ער'נעגן אהיים ניוין אויגער, אבער ס'איז שוין געווען א פערטל צו צען. דער רעגנע האט שוין געהאט אויפגעהערט. דער גא'טער ברוח האט גע'רעכטען מיט האנט ווייגע שטיינער, אפגעשפיגעלט די גאזלאמטער. א קיחל ווייגל האט געבלאזען פון ערגיץ.

מאקס האט געטאן צירעלע'ן א לעצטען קוש אז דער פארמאן האט אראפגעלאזט ראס דעכל. מאקס האט אים באצאלט און געהאלפן צירעלע'ן אויסשטיינען. ער האט א זאג געטאן:

— כ'וועל ויין מארגען ביי אייך אין שטוב. כ'על רעדען צו דייער עלטערען קלארע דיבורים. ...

א, כ'האב אזוי מורא! ... וואס זאל איך זאגען איצט? ווי זוכען מיר שוין ארום. ...

זאג וואס דו ווילסט. קאסט אפילו דערצעהלען אז ביסט געווען מיט מיר. מיר וועלען חתונה הא'בען טאז'וירטא. ...

— ווי קאנען אמאל נישט ווע'לען. אייך האט גישט קיין בארד. ...

— בעסער א אייז און א בארד. ווי א בארד און א אייז — האט מאקס ציטירט א קופלעט פון איידי'שען שטאטער. נאך א ווייל האט ער צוגעגעבען:

— אייב ווי וועלען נישט בא'שטעהן וועלען מיר אנטלויפען. ...

קום ווי וי דרעהט זיך אריין אין דער גראממאלען. וי האט אומגע'קערט דאס פנים אים צוגעוואר'טען א בליק פון מיט שרעק. פול

מיט ליכשאפט. ער האט אפגעווארט א פאר מינוט. גיין די דראשקע נסיעה אין נישט געווען אומוויסן. ער איז ווערען א מאקסגל. יונג מיט וואס האט אים ליב. איז גרייס צו וויל רען ויין ווייב. א כשר'ע בתולה. דעם טייערע איד'ס טאכטער. ...

ס'האט מער נישט גע'רעכענט. אבער די לוסט איז געבליבען קיחל. פייכט. נעפלידיג פון צווישען די אנגעווי'טע טעלעס וואלקענס האט אפגע'רעג'ען בליקט א פאניאל כהנה.

מאקס פארמאכט דער האט אייך גע'שטעמט סוף. נאך דער קרויס איז אריבער. ווי אזוי איז דאס געווען האט? אלץ דערפאר ווייל ער איז געווען אריין אין דיר בירשעק נומער 17. וואלט ער אריין אין דער קייפער נומער 6. צום בלינדע מאיר, וואלט ער איצט נישט געוואלט פון קיין צירעלע'ן. וואו צום ווי' פערטלען מאל אויסגעפראוועט די כחות מיט עפעס א גע'מאכט דורכ'געפאלען מיט א קאקא. הייסט עס, ס'איז דא א גאט וואס טוט אכטונג אייך יעדען אייגענע?

א ווייל האט מאקס געקלערט ווע'לען אומקערען זיך אין האטעל, אבער ניוין. ס'איז צוריקה פאר אים צו געהן שלאפען. ער האט זיך דער'מאכט אז דער בעקערין אסתר איז אריין אין אירע אפמאכונג. ס'איז געווען די ריכטיגע צייט. דאס טויער איז נאך אפען. מאקס האט זיך געלאזט שפאנען מיט ברייטע שרייטען. פון איצט אן וועט אלץ געהן מול'דיג. ...

ער איז צוגעקומען צום נומער 15 און געכאפט א בליק אין דעם מדרה הרואה'ס פונעם פאר'פון ערשטען שטאט. ס'איז דארט ליכטיג. צירע'לע איז און וואו איז דער הייס.

ער האט צוגעשטעלט צוויי פינגער צום מויל. איר געשיקט אין געראנק א קוש. וי איז געווען וואס ער האט יונג, שעה, נישט צורשלי. נישט פאנאטיש. ... געשטען דער טייער רעד איז וועט איינזעלען. מיט א מויל וואס פראוועט דאספארש'טן גייען פון באלאקא קאן מען נישט ויין קיין צאקא. ...

מאקס איז פארביי דעם טייער און גלייך דערשטייט די ריחות פון דער בעקערין. קימל, מאה, פרישע ביי'געל. ווערטיג. ער האט איר דער'ווען די בעקערין. אין א קעלער, אראפגעווען מיט שרעק. ער האט זיך אנגעבאטען אריינגעקוקט. א שוידע האט מיט א לאפסטע געקוקט געבעט. אין מיטען שטוב איז גע'שטאנען א קעסל מיט הייס וואסער און א פארשויט און בלויע גאט'קעס. בארעווען מיט א פארברענעטן שקארמיץ אויפ'ן קאפ. האט אריינ'געווארפען רייע בייגל. ביי א רי'יגער מולטער. וואס האט זיך גע'ווען פון וואסנען צו וואסנען האט האלב'נאקטע יונגע געקענטען א טיג. געשריגען איינער צום אנ'דערען. געלאכט. מאקס'ן האבען זיך דערמאנט די מעשיות וואס ער האט געהערט אינגעלויבן פון גיהנום. וואו די רשעים צינדען דא די איי

גענע פיינערע זיך צו פארענלען און בראטען פאר די וינד. ...

מאקס האט זיך אויסגעלייכט און דעווען א ווייטען פארשויט מיט א ברעט אויפ'ן אפערען. באלוינט מיט טייגענע לאבענס. מאקס האט א פרעג געטאן:

— וואו וואוינט דא דער בע'קער? —

אט דא אויפ'ן צווייטען שטאק. ...

י, ס'איז ליכטיג אין די פער'טלעך. מאקס האט זיך געלאזט ארויסגעווען מיט די טונקלע טרעפן. באלויכטען מיט א פינצערל נאכט'לעכעלע. האט געלען שווארץ פון רוס. דאס פארשפאטע אונז'ר קלאפען. די טיר איז געשטאנען אפען. ער האט דערהערט רייד. גע'לעכטער. א קלימפערניש פון גע'טיר. ער איז פארביי ראס גע'הויט און איז אריין אין א שטוב. וואו דריי פרויען זענען געזעסן ביי א טיש און געגעסען א שפעט נאכט'מאל. איינע געבליבען פון א ווארשטל. א אנדערע האט געטרוג'ען קען טעה מיט איינגעמאכטע. די דריטע האט אנגעשטירט מרשטאד'ען דא אייך א זעמל מיט אויפגע'טען אלע דריי האבען גערעדט. ווי זענען געווען אזוי פארטאן. אז ווי האבען נישט דערהערט מאקס'עס טיר. מאקס איז געשטאנען א ווייל ביי דער טיר און ווי באטראכט. ער האט נישט בלויז דעקענט אסתר'ן נאך אייך זיך אריינשטירט ווער ס'איז זיך וועטסערען א ווער — דא טאכ'טער. ס'האט אלץ געווען נישט מער ווי עטליכע סעקונדע. מאקס האט געטאן א הוסטל. אלע דריי פרויען האבען זיך אויסגעקוקט מיט אמאל. אסתר האט אוועקגעשטעלט דאס גלאז אויפ'ן טעפל.

— מאמעלעך, ער איז דאך דא! אז ווי האט זיך געטאן א הויב'ן. אויף וי האט א ריז געטאן:

— כ'הא' שוין געמיינט עטץ ניש' קומען! ...

אז ווי האט געטאן א פאשט מיט די עינען.

ס'האט נישט געווערען קיין מיר'טע ווי מאקס איז געזעסען ביים טיש. די בעקערין האט אים גע'רעכענט. מיט האט שוין דא גע'רעדט וועגען אים. מ'האט שוין גע'וואלט אין גאס פון ויין ווייט ביי דעם טייערען איד. צירעלע איז גע'רעכט: די ראכמאלגע איז ווי א קליין שטעטל.

אסתר האט גענומען פארדינען ארום אים. וואס וויל ער? הייסט בייגל מיט ווארען? דעמל מיט לעכטע אדער ברוט? ברויט מיט שמאלץ? היינט האט געהאטער מילט? נאך וואס וואס וועט ער טרינקען טעה. קאפער. באווארעט? מאקס האט גע'האט געגעסען מיט צירעלע'ן א נאכטמאל אין א ווארשטעל'הא'דעל. אבער ער האט גלייך באקומען אן אפטייט. אסתר איז אוועק אין קיך און מאקס האט זיך צעשטעמט מיט די צוויי געבליבענע פרויען.

אסתר'ס אייגערע שוועסטער האט אויסגעווען ווי אסתר. כאטש העלער פון יענער. מיט א העבערען בועם און ברייטערע אפערען. אסתר האט פארקעמט די האר. מיט א גרעקל פון הינטען. אבער יענע האט געקעמט די האר אריין. און איינע מיט א הויכען טעכט. אז ראש'השנה'דיגע ראד'ש. שוואל סמע'טענע האט געהאט דערמאנט, אז אסתר'ס שוועסטער איז א שעה'הייט. אבער מאקס'ן איז בעסער גע'פעלען די עלטערע.

די טאכטער איז, ווייזט אויט, גע'ראטען אין פאטער. הויז, ריק. בלאנד. פון דעם טיפ וואס מ'האט גערעדט אויף דער קראממאלע. א מויד א צימעס. וי האט געלאכט הויז און קלינגערדיג. וי האט גע'קייט אויף ביינע באקען. ס'האט שוין שוין באצייטעט נאכגע'האנגען א טאפליקה. איז א פאר יאר ארום וועט וי זיך צעניסען ווי א מיינע. האט מאקס צו זיך געזאגט.

אסתר איז אריין מיט א פלאש בראנענע אויף א טאץ און מיט גע'זעלעך. וי האט א זאג געטאן:

— מיר זענען ניש' קא' שיכור'ים. אבער לכבוד דעם גאט וועלן מיר נעמען צוביסלעך. ...

אז ס'געהט געהט מיט אלעמען. האט מאקס געפראכט. ס'איז אים איינגעפאלען אז ער האט נישט גע'טראט קומען מיט ליידיגע געשטען ער האט געדארפט ברענגען מיט זיך א מתנה. ליקער. א באגנאנירע אדער וואס ס'זאל נישט ויין. אבער ער האט פארעכענט אז דער אייג'לארונג. נאך ס'איז קיינמאל נישט צורשפערט.

דער שמועס איז גלייך אריבער וועגען דעם טייערען איר. שמואל סמעטענע. דער שונק אין נומער 17. אסתר האט א זאג געטאן וועגען שמואל סמעטענע:

— ער איז אלץ אין דער קארט. אבער ר'האט ליב צו טאן א טובה. אייב ער קאן קרייגען געלט. הייסט ער זיך גוט באצאלען. אבער פאר אן ארימאן וועט ער טאן אומוויסן. ס'האט געשעהלט א האר מ'זאל דעם טייערען איד אוועקשעלענען אין ציר'עלע. ...

— ער האט א ווייב. קינדער? —

— ר'האט א ווייב. קינדער. אבער בלויז אויף שבת — האט אסתר'ס שוועסטער, צילע, זיך אג'גערופען — די גאנצע וואך זעהט מען אים נישט אין דער היים. — ער שלעפט זיך ארום מיט גכבות? —

— איינע און א גוטע. —

מיר מעגען עס אלע דריי פארדינען יעדען טאג ווייל ער פאר'שפילט אין א וואך אין קארטען — האט אסתר אריינגעווארפען. — וואו שפילט מען דא? —

איז נומער ערלי. נישט אין צאלפ האט דארט אריינגעשטעלט דעם נגל. — איז וואס שפילט מען. אין אקע?

שו"ת

(שלום פון ווייט 2)

קיינמאל נישט שלאפען פאר צוויי.
די צוויי אנדערע זענען אוועק.
אסתר'ס פנים איז געווארען עלטער
אז שטרענגער.

— וואו איז ערצוג אייער מאן?
— האט מאקס געפרעגט.
— ביי לאזער'ן אין שענק.
— ער טרונקט, הא?
— גארברענט ווידער קישקעס.
— ווער טוט אבטונג אויף דער
בעקעדיי?

— קיינער נישט. מיר'ן געקאנט
געהן אין גאלד. ס'איז א נס וואס
מיר ציהען ארויס די חיונה.
אסתר האט זיך געשפילט מיט'ן
מעסער, באקומען א קנייטש אין
שטער. פסח איז דער בעסטער בעי-
קער אין ווארשע. ער איז אלץ א
ברויט-בעקער, א בייגל-בעקער, א
לעקער-בעקער. ער האט בחור'וויין
פארדינט זעכציג רובל א וואך. ווען
זי, אסתר, איז געווארען זיין בלה,
האט מען גערעדט, אז זי איז אריין
אין א שטאל-גורוב. די בעקעדיי רע-
אז געווען איר טאטע'ס. פסח האט
געקאנט פארטרייבען אלע בעקערס
פון דער געגענט. אבער א פאר יאר
נאך דער חתונה האט ער זיך אריין
געלאזט אין ביטערע טראפען. רי
געוועלען טוען ווי זיי געפעלט. ער
האט אראפגעווארפען פון זיך יעדען
עול; פון דער טאבטער, דער בעקע-
דיי, דער שטוב, אדער ער טרונקט,
אדער ער ליגט אויף די זעק אין דער
בעקעדיי און באמערט. פארשעהמט
זי פאר מענטשען. ווייסט נישט פון
קיין שבת און קיין יום-טוב. געהט
ארום אפגעריסען און אפגעשליסען.
ווען טאטע'מאמע האבען געלעכט,
האט מען זי צוגעדערט צו א גט,
אבער זי, אסתר, האט נישט גע-
וואלט געבען דער טאבטער קיין
שטיי-טאטע'ן. אסתר האט א שרע-
געטאן:

איר האט א ווייב מיט קינד
דער?

— געהאט.
— וואס איז געשען, הא?
— אוועק צום מלאך המוות.
— ווי אזוי עפעס, הא?

מאקס האט גענומען דערצעהלען,
האלב אמת, האלב ליגען. ארטורא'ס
טויט האט ער איבערגעגעבען גענוי
ווי ס'איז געשען. ווענער ראשעליען
האט ער געזאגט, אז פון צער האט
זי געקראנען א ראק. מאקס האט זיך
אליין גע'חירש'ט ווי גלאטיג די
ליגענס גליטשען זיך אים אפער פון
רעך צונג.

אסתר האט א זאג געטאן:
— ס'איז איר אפשר וויילער
אזוי.

— וואס זאל יאך טאן? גע-
בליבען אייגער אליין.

— איר זענט נאך א יוגער
מענטש.

— די צרות מאבען אלט'.

ער האט געהאט א חשק צו רע-
דען וועגען צירעלע'ן, אבער ער האט
זיך אפגעהאלטען, ער האט פאר-
רובערט א פאפיראס, געבאלזען
קייקעלעך רויך, וואס קומט ארויס
פון געלט, ווען מ'האט נישט מיט
וועמען זיך צו טיילען? אפילו ראט'
שילד עסט נישט מער ווי איין מ'י
טאג. רי ריווערע איז שעהן, אז
מ'קאן פגרי'ן, אבער אז מ'זיצט אליין

אין וואגאן, ווערט מען מיר פון קוקן.
אסתר האט געפרעגט:

— איר קאנט נישט געפינען א
פריי וואס איר זאלט אין איר גוש-
טירען?

— די יונגע זענען צו'ינג. די
אין מיינע יארען האבען מאנען.

— פאר יעדער אלמנה וואס
ס'איז דא אין ווארשע זאל יאך
האבען א טויזענטער.

— אז מ'נעמט אז אלמנה,
שלאפט מען מיט איר טויטען מאן
— האט מאקס געענטפערט, אליין
נישט וויסענדיג צי דאס איז זיין
אייגענער געדאנק, אדער ער האט
עס ערצויג געלייזט, אדער געהערט
אין טעאטער.

ער האט זיך אויפגעהויבען און
גענומען ארומשאפען אהין און צו-
ריק. אסתר איז אויך אויפגעשטא-
נען פון טיש. ער האט ווארל גע-
וואוסט, אז אויב ער האט ליב צי-
רעלע'ן, דארף ער זיך נישט אריין
לאזען מיט דער דאזיגער בעקעדיי,
א באבע פון אז אייניקל, אבער, ווי
זאגט מען עס: ביז מ'קומט צו א
גוטער שענק, דארף מען אויך א
שנאפס.

ער איז צוגעגאנגען צו אסתר'ן
און זי ארומגענומען ביי דער טא-
ליע. זי האט אפילו נישט געמאכט
קיין פרוואו זיך ארויסצורייסען. זי
איז געשטאנען געבען אים אן אירע
קני האבען זיך אנגעשפארט אינ-
טער זיינע קני. ער האט איר א קוש
געטאן אין די ליפען און זי האט גע-
פרעגט:

— אזוי שנעל?
— אין אונזערע יארען טאר מען
לאנג נישט הארען.

— ווארט. איכיל פארדיגלען רי
טיר.

אזוי ווי אסתר האט ארויסגע-
בראכט רי דאזיגע ווערטער, האט
מאקס דערפילט ווי זיין חשק פאלט
אפ. ס'איז געשען מיט אים דאס
וואס ס'האט שוין פאסירט אזויפיל
מאל. ווי נאך יענע האט איינגעווי-
ליגט, האט עפעס איז אים גענומען
זיך אפציהלען. איינשרומפען. א
בושה איז אים כאפאלען און א זארג.
ער האט געמאכט צום-נאך זיך און
יענעם. ער האט דערבליקט ראט'
פלעשל בראנפען אויפ'ן טיש. ס'איז
נאך געבליבען דערין א ביסל און
ער האט עס אינדערגיך אריינגע-
גאסען אין זיך. דער אלקאהאל האט
אים א שלאג געטאן צום מוח, אבער
דער פחד האט זיך דערפון נישט
אויסגעוועפט. ער איז געשטאנען אן
אנגעלאדענער, האט אנגעשפיצט
ראס געהער.

אסתר האט זיך געווימט א סך
לענגער וויפיל ס'ווערט צו פאר-
ריגלען די טיר. זי האט זיך אפשר
געווארשען, זיך איבערגעטאן. ער
האט געבאפט א בליק צום ענטסער
ווי גרייט ארויסצושפרינגען. ער
וואלט עס אפשר געטאן ווען אסתר
וואלט געוואוינט פארטער, אנשטאט
אויפ'ן צווייטען שטאק.

— גו, ב'בין קאפוט, קאפוט...
ס'וועט אפשר געשען ראס אייגענע
מיט צירעלע'ן. — האט ער גע-
קלערט. — ביוויל בלוז דאמאלסט
ווען יענע איז נישט גרייט...

מינע מינט זענען אריבער און
אסתר האט זיך אלץ נישט געוויזען.
מיטאמאל האט זי אריינגעשטעקט
רעם קאפ אין רעד טיר און ס'איז
געווארען קלאר, אז זי האט זיך
אויסגעטאן, אריין אין א שטוב
ראק. זי האט אים געגעבען א ציי-

זעכטאנט עס איז ביי אונז.
פראגע צי דארפען מיר אייטשפאלגען
די "דולס" פון אונזער שטוב. איר
בעט אייך זעהן מיר באלד צו
ענטפערן.

מיט אויסריכטיגע דאנק.
באכע און ווידע.

אייער פארדרוס איז זיכער א
באדעכטיגער. אייער ווזה פאר-
דינט אפשר נאך מער געטארעלט צו
ווערען ווי אייער שטוב. ער האט
ניט געטארט דערלאזען, אז זיין
פריי זאל אזוי באגרעניצען רי צייט
ווען איר זאלט פארברענגען מיט
אייערע אייניקלעך אום צו פארהי-
טען, אז זיי זאלען זיך חתילה ניט
אנשטעקען מיט אייער אידישען
אקצענט.

עס איז אויך גאנץ נאטירליך, אז
איר זאלט זיך פילען געטראפען פון
אייער שטוב'ס ערקלערונג, אז זיי
ווייל ניט, אז איר זאלט קימען צו
זי ווען זיי האבען געסט, וואס זיי'
נען "עכטע אמעריקאנער". עס
קומט אויס ווי זי וואלט זיך גע-
שעמט מיט אייך.

די אייגנשטעלונג פון אייער שטוב
איז א לעבערליכע און זיכער ניט
אין אמעריקאנער גייסט. פארשיד-
דענע פערזענליכקייטען, וואס פאר-
נעמען דא אין לאנד נאר הייבט
פאסטענס איז דער רעגירונג, און
דער וויסענשאפט און אין דער גע-
שעפט-וועלט, האבען זיך ערצוי-
גען ביי אימיגראנטישע עלטערן,
וואס האבען ניט גערעדט קיין גר-
טען ענגליש, אבער דאס האט זיי
ניט געשטערט צו דעווענען צו א
הויבען שטאפעל פון ערפאלג, און
אס די דערפאלגרייכע אימיגראנטן
קינדער שעמען זיך ניט מיט זייער
רע טאטעס און מאמעס, וואס זיי'
נען אריבערגענומען פון יענער
זיין ים. זיי דערמאנען ביי פאר-
שידענע געלעגענהייטן מיט שטאלץ
זייערע עלטערן, זייערע ווידעס און
כאכעס און זיי שטרייבן אונטער,
אז זיי האבען בארייכערט זייער
לעבען.

מיר האלטען, אז זייער פון אייער
פאמיליע וואלט דאס באדארפט
ערקלערען אייער שטוב און אויך
אייער ווזה און אפשר וועלען זיי
איינזעהן, אז זיי זיינען אומגערעכט.
אויך האלטען מיר, אז עס וואלט
דאסזאם געווען, אז איר זאלט געהן
זעהן זיי אייניקלעך, ווי אויך רעם
וזהו מיט דער שטוב, זאל זיין דער-
ווייל ניט אזוי אפט ווי פריער, ווייל
מיט פארפירען א ברוגו וועט איר
זיך מער אפטאן ווי זיי.

בער ער זאל איר נאכגעהן, אחראי
אין שלאש'שטוב. ער האט א פאכע
געטאן מיט דער האנט און ער וועט
באלד קומען צו איר. נאך א ווייל
איז ער אריין אין קארדיאר, ער האט
באמערקט א האלב-געשטענע טיר
פון א פינסטער צימער. אסתר האט
דארט געווארט אויף אים. ער איז
אויף די שפיץ-פינגער צוגעגאנגען
צו דער ררויסען-טיר, זיך געפלאג-
טערט א ווייל מיט'ן קלאפ-שלאס, ארויס.
ער האט זיך געלאזט היי-
פערען איבער די פינסטער טרעפ.
מאקס באראבאנדער האט זיך צו
לאזט לויפען אין דער ריבטונג אין
דער ציעפלא. דער נצחון פון דער
הייגטיגער גאבט האט זיך געהאט
געענדיגט מיט א ביטערער מפלה...
— גאט אין הימל, ס'איז דער
סוף! ...

(פארעצונג פרייטאג)

1

צום טעלעפאן. האָר
אזוי איז אַלעמאַל, אַס מאַק
עלעקטען, וו גאָר טערעוועקט
ווי געמאַש אַ שטעק האַפּענונג, היי-
ען ניליך אַז וואַסען בעצערן מי-
י. אַבער ווער קאָן אַס טעלע-
פאָרען? וועל ווייטט אַז ער אַר-
אין האַטעל „בריסטאַל“?
דער טעלעפאָן האָט זיך געפֿינען-
קאַרידאָר, מאַס האָט אָנגענו-
ען אַס טעליביל:
— וועד איר ראָס?
— אַיִן ראָס מאַס באַראַכאַנ-
ען? — האָט זיך דערקערט אַ סע-
קע. מאַנסבילע שטייט, קאָס רע-
אַט זיך ווי אַרױסגעריסען פֿון כויר-
שט פֿון דער ברוסט.
מאַס האָט געענטפֿערט:
— יא, האָט איר אַיִר.
— דאָ רעדט צו איר שמוא-
מעטענע, מיר'ן זיך געטראַפֿען
ווייטגעטענע, איר ער שטעק
ען 17. איר געדענקט גאָר, האָר?
— אַ שאלאָ צו כ'ענינגען!
— אַיִר אוונדערע זיך אוואָר-
יאָר קום אַיִר צו טעלעפֿאָנירען
פֿון כ'וואַנדרע זיך גישט פֿון
גארנישט פֿאַרוואַס גישט? מיר'ן
דער טעלעפֿאָן איר געטרונגען
עוועל בירדע, מיר זענען שוין אַלס-
טע בירדע.
— גוט. דאָס געשעט מיר, יאָר
גאָר פֿינט געמעשען וואָס בלאָזען
זיך וויד. וואָס אַיִר דער יתום? אַזוי
איר, כ'חאַב אַיִר אָנגעקוקט
דעוואַוסט אַז איר זענט אַ נאַש-
אַט. מיר זענען געטעלע ווייטער
זיך אַיִר איר שטעק אַזוי האַבען זיך
פֿרענט אַיִר אַיִר, אַסער אַיִר
בעקערין פֿון גומער 15. אַיִר'ן
ל צו ווייבער.
— געהאַט אַמאַל.
— דער נאָר זאָגט: גרויע וואָדאָ
אַל וואָדאָ בענדזונג, וואָס אַסער
ווען וואָסער, וועט זיין וואָסער
ווער קומט איר היינט אַריבער
פֿון אַמאַל? זיך זאָר אַזוי: ביוויי-
ט אַיִר עפעס אַדורכרעדען, אַבער
שט איר שטעק. כ'ווייל שמועסען
שלום אַיִר בונטעל (בירדזש)

שנים

(שלום פון זייט 2)

מיט אייד, ווי מ'זאגט, אונטער פיר
אוינען. ב'האב דא א פריינדיגע, א
וואויל ווייבל, און ב'בין ביי איר און
אייגענער. ב'האב נישט פאר איר
קיין סודות. וואוינען וואוינט זי אין
גומער 23. קאבען קאכט זי ווי פאר'ן
קייסער. אפשר וואלט איר געקומען
עסען מיט אונז וועטשערע? מיר'ן
זיין בלויז אונז דריי. קא' גלעזל
משקה וועט נישט אויספעהלען, און
קא' הוננעריגער וועט איר אסור
נישט אוועקגעהן —

— ווי הייסט זי? וואס איז דער
גומער פון דעפארטמענט?

— הא? זי הייסט רייזל — רייזל
קארק, אזוי רופט מען זי אין גאס.
דער גומער פון דער מיעשקאניע,
די דירה, איז 12. דער אריינגאנג
איז דורכ'ן טויער, אויפ'ן צווייטען
שטאק. באלד נאכ'ן גומער 17 איז
גומער איין און צוואנציג און דער
נאך איז דריי און צוואנציג. וויפיל
אזיגער קאנט איר קומען?

— וויפיל אזיגער זאל איר קו-
מען?

— ארום-פינף אזיגער. מיר'ן
האבען צייט אלץ דורכצודענען.
רייזל וויל וויסען וואס איר האט
ליב. וואס פאר'א פלייש האט איר
ליב? — הינערינס, גענדזענס, א
קאטשקעלע? יאך האב ליב אירע
קלאפסען. אז זי קאכט קלאפסען
מיט געטרוקענטע סארפל און מיט
פלימען און שאפטאלען פאר א
קאמפאט, קאן יאך אויפעסען זעקס
טעלערס און ווער נישט זאט.

— וואס קאן זיין בעסער ווי
קלאפסען מיט געטרוקענטע סארפל?

— הא? א גוטער ענטסער. איי'ט
קא' זיין פינף אזיגער?

— יא, פינף אזיגער.

— מיר'ן ווארטען אויף אייד.
אניב איר נעמט א דראשקע, הייסט
דעם פורמאן אנקומען דורך דער
ציעפלע. צו וואס זאל דאס געזעמל
לויסען וואוהין איר געהט? יאך
האלט פון פסוק: פתח שיו שא...
— בוינע, מיר'ן זיך זעהן היינט
פינף אזיגער...

נישט נאכדעם ווי מאקס האט
אוועקגעלייגט דאס טרייבל, האט ער
זיך דערמאנט אז דאס ווארט „בוי-
נע" איז נישט קיין אידיש. אזוי
רעדט מען אין די שפאנישע לעג-
דער, נישט אין פוילען.

(פארזעצונג מארגען)

א בית-מדרש, אדער א חסידים שטיבל. מאקס האט אליין נישט גע- וואוסט וואס דאס איז.

ער איז פריין טאן א קוק. בחורים מיט פאות האבען זיך געשאקעלט איבער גמרא'ס, געמאכט האוואיעס, געגעבען צו פארשטעהן איינער דעם אנדערען דעם פשט פון די הייליגע ספרים. אין מיטען האט פון עלטער רעד איד גענומען זאגען קדיש — נישט דעם געוועהנליכען קדיש, נאר עפעס פון אנהערען, מיט ווערטער וואס זענען מאקס'ן פארנעקומען פרעמד. אין אויסלאנד האט ער זיך געהאט אנגעוואוינט פון דער געדיכטער אידישקייט. אבער דא האט מען גערופן גאט ווי אין די אלטע ציי- טען אין ראשקעוו. גלייכען זי אויך אין די נשמה'ס? אבער ווי קומט עס וואס יענער, דער שקאלניקאוו, גאלט די בארד? ער האט, הייסט עס, פון אנדער סארט גלויבען.

מאקס איז געשטאנען ביי דער טיר, נישט געקאנט אוועקגעהן. א איד מיט א געלער בארד איז צוגעקומען צו אים און געשרעגט: — איר ווילט דאווענען? איר קאנט דא קריגען טלית ותפילין, צוויי קאפיקעס!

מאקס האט געשוויגען א ווייל. — כ'האב שוין געהאונט. אבער נאכט איידר די צוויי קאפיקעס. ער האט פרויסגענומען א פירער און יענעם דערלאנגט. פיל דרעהט זיך ארום רובעלט און קאפיקעס, — האט מאקס צו זיך געזאגט — אמילו אין פונג הייליג ארט...

ער איז צוריק ארויס און צוגע- מאכט די טיר. ער האט זיך דער- מאנט אין פירטלע'ן. ער האט איר געהאט צוגעזאגט אריינגעהטן נאך היינט צו איר פאטער און האבען מיט אים א מדובר וועגען אכצען און דרייצען...

(פארזעצונג פרייטאג)

שוואמען שוואנגען און קינחער הא- בען זיי געווארפען ברעקלעך ברויט און זעמל.

— אויב מענטשען בלייבען לע- בען נאכ'ן טויט, וואס איז מיט חיות? — האט מאקס זיך געפרעגט. — מ'שעכט יעדען טאג מיליאנען אקסען, קעלבער, שעפסען, עופות? פארוואס קומען נישט זייערע גייס- טער ווערבען דעם שוחט?... נו, און די זעלנער וואס פאלען אין דער מלחמה, און די אידען וואס מ'האט דער'רגי'עט אין די פאגראמען... אמועניגסטען וועל איר מיר דא נישט פארומדדעהן איינער אליין — האט מאקס צו זיך גערעדט.

ער האט נישט געגלייבט אין קיין ניסים, אבער דאס וואס שמואל סמעטענע האט אים היינט טעלע- פאנירט האט אויסגעוויזען ווי א נס. דאס לייענען די נעכטיגע ציי- טונג און זיך אנשטויסען אויף דעם דאזיגען אנאנס מיט די פיצעלעך אותיות'לעך, איז אויך עפעס נישט געוועהנליך. ער האט קיינמאל נישט געלייענט די אנאנסען. וואס זענען אים אנגעגאנגען די מסחרים אין א פרעמדער שטאט?

מאקס האט נאך געהאט א סך צייט ביז סינף אויגער, אבער און מ'ווייסט מידארף עמיצען טרעפען אין אונטען, קאן מען פארברענגען אליין.

ער איז ארויס אויף די גאלערן קיס און זיך געלאזט וואנערען איר בער די אידישע גאסען. גאט אין הימל, די שילדען דא זענען מיט איר'דישע אותיות! מ'האט געהערט רע- דען אידיש אויף טריט-אח'שרים, ער איז אריין אין א ריווגען הויף, וואס האט אויסגעוויזען ווי א שטע- טעל פאר זיך. אידען האבען אנגע- לאדען וועגען מיט קאסטענס, פער- טער, קריבערס, מאקס - הענדלע- רינס האבען אויסגערויפן אלעליי סחורה'ס. מ'האט זיך דא געפרעגט

נישט מער ווי פוסטיג מינוט. ער האט זיך געלאזט פראפאגעהן מיט די קרומע טרעפ.

— וואס איז ער, א גנב, א משר גע'נער, א האקוס פאקוסניק? — האט מאקס זיך געפרעגט. פון די גערוועדאסטוירים איז ער אלעמאל אנוועק מיט א געפיהל פון יארש. אבער דער דאזיגער שווארצ'קינצ'לער, וואס האט פארהאנגען די ווענט מיט פארזעהענישען און שאלמויזען, האט דערוועקט אין אים האפענונג. עפעס איז מאקס'ן האט סאי גע- לאכט. און סאי געוויינט. זאל דאס זיין אמת? זאלען טאטע-מאמע און ארומדא לעבען און זיין גרייט אים צו העלפען? נו, אבער, ווי באלד ער קאן באווייזען אזוינע ניסים, וואס דארף ער מיינע סינף רובל? ס'איז געווען גוט ארויסצוקומען אויף דער פרייער לופט, צו דער- שפירען די ווארעמקייט פון דער וו. מאקס האט איצט נישט גענומען קיין דראשקע, נאר איז געגאנגען ביז ער איז צוגעקומען צו קראשינסקי'ס גארטען. ס'האט דא געשמעקט מיט גראז און בען. פייגעלעך האבען גע- צוויטשערט.

וואו זענען זיי, די אלע נשמות? — האט מאקס זיך געפרעגט. — ווי קומט דאס, וואס בלויז שקתאלניקאוו'ס שוועסטער קאן זיי אריבערברענגען? די גאנצע האר האט זיך נישט געלייגט אויפ'ן שכל, אבער ווער ווייסט וואס'ערע סודות ס'זענען פאראן אויף דער וועלט! איינס האט דער בערנארד שקאל'ניקאוו געטראפען: ראשעל האט גע- פירט מיט אים א פארברארגענע מלחמה. ער האט אפט געשפירט, און זי פארט אים נאך, קוקט אים נאך, רייצט זיך מיט אים, ווי האט ער דאס אנגערופען? מאגנעטיזם. מאקס איז צוגעקומען צו דעם וואסער, וואו עס זענען ארומגע-

6

(שלוס פון זייט 2)

גענע. איין מיידעלע פון סיני יאר
האט זיך באהאלטען אונטער'ן בעט
און אזוי איז זי געבליבען לעבען.
ווען דער פאטער האט זיך אויך גע-
וואלט דערשיסען, האט זיך די ביקס
פארהאקט און מ'האט אים גענומען
אין סרימינאל —

דער מודה הודאה האט פארצוי-
גען די ברעמע.

— מ'האט אים אויסגעהאנגען,
הא?

— ניין, אוועקגעשיקט אין א
משוגעים-הויז.

— וואס האט ער דא אויסגע-
טאן? ער'ס אפזיצען די יארען אין
א משוגעים-הויז און אויף יענער-
וועלט וועט ער אפגעבען דין חשבון.
ס'פארגאסענע בלוט שרייט פון דער
ערד און איז מקטרג אויפ'ן רוצח.
לוינט צוליב א רגע כעס אפצוטאן
אזא זאך? ווי לאנג לעבט מען?
מ'האט אונז פארגעשיקט אהער
טאן גוטס, גישט, חלילה, קא'
שלעכטס...

מאקס איז געבליבען זיצען א ווייל
שטום.

— הייליגער רבי, ס'איז אמת.

יעדעס ווארט וואס איר זאגט איז
אויסצוקושען.

— אויב ס'וועט מיט'ן אויבער-
שטענ'ס הילף ווערן פון דעם שידוך,
ווייל איר איר זאלט זיין א איד.

— וואס בין איר, א גוי?

— א איד דארף האבען א בארד.

דער מענטש איז באשאפען בצלם
אלוקים, און די בארד —

— וואס דער רבי וועט מיר היי-
סען, וועל איר טאן.

ס'האט זיך דערהערט א רויש אין
קיד און די טיר פון בית-דין-שטוב
האט זיך געעפענט, די רביצין האט
אריינגעשטעקט א ברעג שייטל.

— זיי מנחל!...

(פארזעצונג מארגען)

א מיידל וויל גישט, טאג מען זי
גישט גייטען.

דער מודה הודאה האט זיך אג-
גענומען ביי דער בארד און כאלד
צוריק אפגעלאזט.

— מיר'ן זי, חלילה, גישט גע-
גייט, אבער זי איז א נערוועאישע,
ווי די מוטער, די נערווען, דאס איז
א קראנקהייט. מ'ווערט אינגאנצען
צעקאכט און מ'טוט זאכען וואס
ס'טוט דערנאך באנג. היינט רופט
מען דאס נערווען. אמאל האט מען
דאס פשוט גערופען: יצר-הרע. די
גמרא זאגט: א מענטש זינדיגט
גישט סאידען ס'געהט אריין אין
אים א רוח שטות. נו, אבער ס'איז
דא בחירה און מ'קאן אלץ בייקומען,
און מ'ווייל שטארק. די דאקטוירים
האבען א נאמען געטאן די עברה'ס
נערווען, מ'זאל גישט דארפן טאן
קא' תשובה, ווארים אויף א שלאס-
קייט דארף מען גישט קא' תשובה-
טאן. ס'איז אבער א טעות, ווען א
מענטש וואלט גישט געקאנט צו-
מען דעם כעס, וואלט כעס גישט
געווען קא' זינד —

— יא, רבי, אבער ס'טרעפט, און
מ'זאלט אריין אין א יוכע און מ'קאן
זיך מער גישט נעמען אין די הענט,
דארט וואו איר וואוי, איז געווען א
גוי, א שפאניער, און ער האט גע-
האט א ווייב און א ליובאוויצער.
ס'ווייב האט זיך דערנאכט, און
זי'ס אים גענומען יאדען, ער'ס שוין
געהאט קינדער מיט דער אנדערער
איד, איז יענע לענדער איז דאס
אן אנגענומענע זאך. קורץ און גוט.
זי איז אים אזוי דערגאנגען די יאר
און ער האט פארגענומען די ביקס
פון דער וואנט און זי דערשטען
און פלע קינדער פאר א צולאג.
דערנאך איז ער אוועק צו דער מעט-
רעסע און דארט געטאן דאס איי-

(פארשפונג)

7

נען נישט געווען קיין אידישע ציי-
טונגען און דער קעלער האט אים
צוגעטראגן אן אירוסטירטן שוור-
גאל. ס'זענען דא געווען פאסטאגרא-
פיעס פון עפעס א פרינץ מיט א
פרינצעסין, וואס האבען ערשט נאר
חתונה געהאט. מאקס האט זיך איי-
גאנצען אריינגעשטאן אין די דאזיגע
כלידער. פיר פאשען האבען אונז
סערגעהאלטען דעם שלעס פון חופה-
קלייד. דער חתן האט געטראגען א
מתיר מיט עפאלעסן. ס'האבען
זיי ארומגערינגעלט מענער מיט מע-
דאלען, דאסען אין היטען מיט
שרויסן פערדעצן. וואו אין דעם
ערגיץ - אין אירושלאלד, אין רוס'
לאנד, אין ענגלאנד? - האט מאקס
זיך געפרעגט. ס'האט אים געשוויגן
דעם פאר די אויגען. ס'האט אין
אים צוגעזען א צאר.

ווי וואויל ער האט אליין אלע
יארגן זיך געזאגט נאך דער לוסט
פון ליב, האט אים אים זיך איינ-
געקוקט עפעס אזוינס ווי אן אלט'
אידישע גרינגעצונג צו דער וועלט
און אירע גארשיקטע. ווי פלעגט
מען אונזן אין ראשקעו? - הבל
הבלים... אלץ אין אייטל פוסט.
היינט לעבט מען. מארגען שטארבט
מען. נאך וואס יאגט מען זיך? נאך
דעם אייגענעם שאטען...

ער האט זיך ארומגעקוקט און גע-
זעהן מענער, פרויען, יונגע, אלטע.
ווער ס'האט געלייענט א צייטונג און
ווער - א שווארצן וועד ס'האט
געזען צו עמיצען און ווער ס'האט
געזען מעלעס צו זיך אליין. א גידיג'
קייט אין געלענע אויף אלע פנימער
און א פארוואקסיקט. ס'האט זיך
געזען, אז יעדער איינער פון זיי
האט פארשפטיגט, געמאכט עפעס
א סעקא און ווייטש גיט ווי אזוי
אים צו פארדינסטען.

וויפיל זיי פארמאגען, וויפיל
זיי מער. - האט מאקס געטראכט.
האבען זיי הונדערט טויזענט רוב-
לעל. וועלען זיי א מיליאן. האבען זיי
אויף נאכע. וועלען זיי דריי... און
בין דעם אנדערש? ווען אדערטא
האט געלעבט און ראשעל אין גע-
ווען צו מיר א גוט ווייב, האט איר
אן ארומגעשלינגענע מיט אלע-
ליי הורען... איצט, אז כ'האב גאר
גוט. וויל איר אראפרייען פון וועג
דעם טייערען אידס טיידעל. קייב'
מאקס נישט! קיינמאל אין דער וועלט
נישט! - האט מאקס שיער נישט
א געשריי געטאן. ער האט איוועק
געלייגט א פויטס אויפ'ן טיש, -
בעסטער פרייז!...

נאך א ווייל האט ער באצאלט
דעם קעלער און זיך געלאזט געהן
צווישן דעם האטלער. ער האט געזאגט
פארנעמען די ווארשעווער געזען
אדער ס'איז לייכט געווען זיך צו
ערמאנען. ער האט פון טאל צו
מאל אפגעשטעלט א פארבייגעהער
און געפרעגט. ער איז ארויס אויף
דער גאס - סענאטארסקע, זיך
אריינגעדערטען אין דער טרעמבאצ'
עק און ער האט באלד זיך גענומען
נישט ווייט פון האטלער. ער איז

ארויף מיט דער ווינדע און זיך
אוועקגעלייגט אויפ'ן בעט אין די
מלבושים.

ער האט געהאט ביי זיך אפגע-
פאסט גיטס צו געהן צו שמואל
סמעטענע. אבער דעריי האט ער
געוואוסט, אז ער וועט יא געהן. ער
איז געהאט וועניג געשלאפען הייב'
טיגע נאכט און די ארויגע ווענען
אים צוגעפאלען.

ער האט זיך איבערגעוועקט און
דער ווייבער האט געווינען צוואנציג
צו פיר. ער האט גיטס געהאט אין
געטען קיין טישאג, אבער ער איז
גיטס געווען הונגעריג. די רייל
קארק וועט אומהייט צוגרייטע יענע
טעודה! - האט ער צו זיך גע-
רעדט. ער האט געזעענעס די שראנק,
די שומלעכער, גענומען זיך אויס-
פארען. ער האט אנגעטאן א העלען
אנצוג און א טייערע וואג, וואס ער
האט געקויפט אין פאריז פאר
צוועלף פראנק. ער האט געהאט א
נייעם קראוואט און וואס ברענגט
מען אזא שטילן סחורה, ליעדע,
בלוטען, א באנאנציער? עפעס מוז
מען איר ברענגען.

מאקס איז אראפ אין גאס און
ארויף און א ווייבערעכעט. ער האט
דערזעהן א ריווגע פלאש שאמפא-
ניער, א מאגנעט, דער פארקויפער
איז גלייך געווארען צוגעזאטען. ער
האט גענומען לייבען דעם ווייב, עס
איז דער בעסטער סארט וואס מ'קאן
נאר טריינען? ער האט געזאגט א
הויכען פרייז, לאמיר גיטס קומען
צו קיינעם ווי א בעטלער, האט
מאקס געבלעזט. כ'ויל נישט קיי-
נעם שטאנען די ליינער...

ג. וואס דא איר א טיר אזוי
ערנענען? - וועל מער גיטס געהן צו
דעם טייערען איד און באטאט. די
רביצין וויל מיר גיטס טאג-טאג
סא... מאקס איז ווייטע געווארען
האטערדיג. אט אזוי איז דאס צו
געגאנגען מיט אים לעצטענס. דא
איז ער געווארען טויעריג און דא
אויפגעווייזט. ער האט זיך טיט'
אמאל דערמאנט דעם טייערן אידס
ווערסע, אז געווען איז דאס איי-
גענע וואס דער יצירהרע...

ג. שטאנען? וואס ווייטס אזא
איד ווענען דאקטארירט? אלץ וואס
ער קאן איז זיך שאקלען איבער די
ספרים... דאס וואס האט אפטרעט
מיט אים. מאקס'ן איז געווען
נישט יצירהרע. אלע ראקטורירט
האבען געזאגט דאס אייגענע, אין
ברענגט אירעס. איז לאנדא, אין
פאריז, איינע בערלין, איין דאקטאר
האט אים. מאקס'ן אפילו געווינען
א בילד פון א טעקסטען דערפער פון
דורכגעלאפען טיטעס געווען. ער
דאקטאר האט געזאגט, אז בלויז אין
אויס זענען דא טויזנטער געווען.
כ'האב באלד גיטס געזאגט פאר
עק און אזא שמועס שטוב - האט
מאקס זיך אליין געמוסט. אזא
ווי צירעלע דאך חתונה-האבען מיט
דעם גלייכען.

איר ווייבער האט אנגעהויבען זיך
דערנענטערען צו סינא און מאקס

איז איינגעוועקען אין א דראשקע. ער
האט דא אין ווארשע געהאלטען אין
אין פארען אין דראשקעס. ער האט
נאך נישט אריינגעשטעקט אין קיין
טראמחוא. די פארבייגעהער האבען
אים נאכגעקוקט ווי ער ויצט אן
אויסגעפאסער מיט א פלאש אייג'
געפאקט אין ראש פאפיר. מאקס
האט געהייסען דעם טרייבער אג'
קומען דורך דער ציעמלע, אים צו
געזאגט טרייבערעלס פאר אנלייער
ווען איר יענער איז געפארען מיט
דער קרולעווסקע דער געשיכטע
און פון דארט זיך אריינגעדערטען
אין דער ציעמלע.

מאקס איז ארויף מיט די סרעפ
און אנגעלאפען אין דער סיר. ער
האט נאך אויף די שטיגען דער-
שטעקט די ריחות פון דרייל קארק'
קלאפעס. ס'האבען זיך גלייך דער-
הערט טריט און מאקס האט דער-
זעהן א ווייבל מיט שווארצע האר,
א העל פנים, גרויסע שווארצע אוי-
גען, א געמיינעלע נאז, דערזעהן
מאקס'ן איז איר פנים געווארען
פול מיט שמייכל. א נישט-היידיג
שטיקעל סחורה, האט מאקס גע-
טראכט. דאס ווייבל האט גענומען
רעדען א היימישען פוילישען אידיש.
- וואס האט ער דא אנגע-
ברענגט? מאמעלעך קריין, וועמס
נאך די פלאש? וואס איז דאס?
שאמפאניער? אוי, כ'האב אזוי!
ג. קומט אריין, וואס שטעקט איר
כ'י דער טיר? ס'קאנאל קומט...
וואס האט אריינגעטאן מאקס'ן אין
א שטוב וואו ס'איז שוין געשטא-
נען א געדעקטער טיש. אויף א
שטייגן איז געזעסען א פאפאגוי, אויף
זיך ווענט האבען געזאגט בילדער
פון האלבראכטע שרייבן און צו
לאנדשאפטען. ס'האט זיך דא גע-
זענען א ריווגע סאפע, א פארייבער
צויגען מיט א בארדא סאפע, די
דירה האט מאקס'ן דערמאנט אז א
בעסער'ן שאנדעריאל, רייל קארק
האט אויסגעזעהן ווי א "מומע". זי
האט א זאג געטאן.

- שמואל דאך באלד קומען.
גיס מיר אייער קאפעליש! וואס
ס'ט מען מיט שאמפאניער?
- מ'שטעלט אים אדריין אין
אייין.

גוט. כ'האב איין. כ'האב שוין
ניש'ט וואס נאכגעקוקט שאמפאניער אפער
הונדערט יאר!
- ווי אלט זענט איר, צוויי הונ-
דער? - האט מאקס גלייך אנגע-
שלאגען דעם סאפיגען טאן.

- טיילטאל דוכט זיך טיר, אז
כ'יין געכטען געבוירען געווארען
און טיילמאל קומט פאר א כ'ידעה
דא שוין דא ארום טויזנט יאר -
האט רייל גערעדט. מאקס'ן איז
געשטעלט איר קול. ס'האט געהאט
אין זיך די הייזעריגקייט פון יענע
וואס האבען ליב צו געניסן, ווען
רען קיינמאל גיטס מיד און נישט
זאט.

- אט דאס איז פאר טיר, דא ביו
איר ביי טיר איז דער הייט. - האט
מאקס צו זיך געזאגט.

רייל האט גענומען זיין שטריי-
הוט און געכאפט א בליק אינע-
וועניג.

- א פאנאמא, הא?
- פח בעסטען סארט.
- דאס וואס יאך האב ליב,
אלץ פון בעסטען טראט. שמואל
האט מיר דערזעהלען ווענען איין
און ס'איז מיר געווען א שאר וואס
ביזן נישט אריין יענעס אדונעס
אין שענק. עץ ואל חיסען, אז כ'האב
א שוועסטער אין בוענאס איירעס?
- וואו? אויף וואס'ער גאס?
- יוני, אדער כונין, כ'ווייט
נישט ווי זי רעדען דאס דאזיג.
- כ'קען די גאס - האט מאקס
געזאגט און געטראכט האט ער;
כ'ווייט שוין מיט וואס דין שווע-
טער פארנעמט זיך.

רייל קארק האט זיך גענומען אין
אם איינקוקען און ער האט זי אפ-
געמאכטע מיט כ'מיות. זי איז א
פאפאלי דילדור, אבער גיטס צו
סעט. זי האט געהאט אן אויסטער-
ליש העלע און גלאסע הויט און
גרויסע, גלאנצניגע אויגען, וואס האט
בען געקוקט אירע א מאגנעליט טיט
אפעסטיט, טיט געניסן שאפט, און א
שטור פון בושע, מיט אזא פארשוין
טע קאן מען גלייך רעדען ווענען
אכצענדאדערדיגען, האט מאקס בא-
שלאסען, די שווארצע האר האט זי
פארקעמט ארויף, דער האל און די
ארעם ווענען געווען נאכקעט.
האט נאך גיטס קיין אויף כ'ייטש.
האט מאקס באמערקט. זי האט גע-
האט דעם סארט מויל וואס איז ווי
געווערענט צום קושען, די אויבער-
שטע ליפ שטאנען פארשאטען
ארויף. ס'האבען ארויסגעקוקט וויי-
טע צייהלן דאס טלייד ארויס אין
שווארץ און האלברודיכטיג.
מאקס האט א זאג געטאן:

- ס'איז ווערד אינדרויסן, הא?
- שוין צייט. מיר'ן געהאט א
שווערע ווייבער, אבער דא דאג'
קען גאט, איין ווענען אין די גרעס'
טע פרעסע, ווען ווילט אפער א
דאג' ס'מאד אליין לעמאנארע
און כ'טהא אריין א ביסל רום, ס'זאל
האכען א טעם. איר'ס זיך אסוד
נישט פאר'סטען.

- איכיל ווארען אויף שטואלין.
- ער'ס שוין דא געדארפט ווין,
אבער מיט עים קאן מען קיינמאל
ניש'ט ווייט, ער געהט אין גאס און
פארהאלט אים א רעוויזאון, אבער
אפילו דער קאסינאר אליין, מענ-
שטען יאגען עים נאך און אלע ווילען
נאך טובה'ן, ער זאגט קיינמאל
א. איין גאס און איין שמואל סמע-
טענע. מ'דארף האבען צו זי איי-
ווערען כוחות און די דאקטוירים
הייטען אים גאר פארען קיין מא-
ריינבאד.

- וואס איז אים?
- שמואל אויפ'ן הארץ. ער קאן
אויפהויען צען פור, אבער ער
(שלום אויף בינסעל - בריי ווייט)

(שלום פון זייט 2)

— וואס זעהט מען פון כליווען
אנקוקען? גארנישט.
— יא, זעה אלץ.
— וואס זעהט איד?
— דאס וועל איד אייד זאגען
כיי אן אנדער געלעגנהייט. מיר
וועלען נאך רעדען און רעדען. אז
מ'פאלט אריין אין מיינע הענט, קאן
מען זיך אזוי גיך נישט ארויס-
דערהען — האט רייזל א זאג געטאן
מיט א שמייכל און מיט א וואונק.
זי האט זיך אויפגעשטעלט:

— לאמיר גאר זעהן וואס זי'ס
געטאן מיט מיין בארשט!...

ארווא, דאס איז א נקבה מיט אן
אוידינגל! — האט מאקס צו זיך
געזאגט. ער איז געבליבען זיצען א
באנומענער. ער האט אליין נישט
געוואוסט וואס ער באגעדט מער;
די קלאפסען און דעם בארשט, וואס
די ריחות זייערע האבען זיך דורכ-
געריסען אהער, אדער די אייגענע-
טימערין. ער האט ערשט גאר גע-
האט געזאגט רייזל'ען אז ער איז
נישט דורשטיג, אבער ס'האט אים
געטרקענט אין האלז און ער האט
באדארפט טרינקען.

מאקס איז צוגעגאנגען צום פענ-
סטער און ארויסגעקוקט אין הויף.
קינדער האכען זיך געשפילט אין יא-
געלער, אין פאלאנט און קליפע. א
מיידל האט מיט צוויי שטעקעלעך
פארבונדען מיט א שטריקל געוואר-
פען אין דער הויך א סארט גומענעם
קוילעך און אים צוריק געכאפט;
א דיאכאל.

ווען מאקס איז אוועק פון וואר-
שע, איז די שטאט געווארען פאר
אים שיער נישט ווי א חלום. אבער
אט איז ער ווידער דא און אלץ
לעבט, צאפעלט.

מאקס האט דערהערט ווי רייזל
עפענט די טיר. ער האט פארנומען
פון קארידאר א שארבעניש, רייד.
שמואל סמטענע איז אנגעקומען.

(פארזעצונג פרייטאג)

זעהט ארויף א פאר שטאק שטיגען.
נעמט ער פרייכען.

— ער איז שוין נישט אזוי יונג.
— א מאנסביל איז שטענדיג
יונג. ס'ווענדט זיך מיט וועמען ער
איז.

מאקס האט שיער נישט א זאג
געטאן: נא, כיסט דאך טאקע יענער
קארט!... ער האט געהאט א פאר-
לאנג צוצוגעהן און זי ארומגעמען.
אבער ער האט זיך אפגעהאלטען.
ער האט א פרעג געטאן:

— ווי געהט עס אייער שוועס-
טער, גוט?

רייזל קארט האט זיך אוועקגע-
זעצט ארויף א ברעג שטוהל, קעגען
מאקס'ן, וואס איז געזעסען ארויף
דער סאפע.

— נישט שלעכט. ס'איז לאנג צו
רעדען. מיין דינסט שלאגט-אונטער
דעם בארשט און כ'מוז געכען א
קוק וואס זי טוט, ווייל ער קאן אמאל
ווערען גערונען. ווי זאגט מען דאס?
מיט פרעמדע הענט איז גוט פיער
צו שארען. כ'הער, איר האנדעלט
דארט מיט הייזער.

— הייזער און פלעצער. די
שטאט בויעט זיך. וואו מיט פינף יאר
צוריק איז געווען א פעלד, אדער א
לאנקע, איז היינט א גאס. מיט מזר
איז געשען אן אומגליק. מיינ'ס א
זוהן —

— כ'ווייס, כ'ווייס.
— פון וואנען ווייסט איר?
— מיין שוועסטער האט מיר גע-
שריבען. מיר'ן געכטען דערהאלטען
א בריוו.

— אייער שוועסטער קען מיר?
— יא, זי קען אייד. איר האט
אפשר געהערט פון מאדאם שאיעוו-
סקי? דארטן רופט זי זיך סעניארא.

— גיין, כ'קען זי נישט.
— זי קען אייד יא. זי'ס געשרי-
בען אז איר'ט אפשר זיין דא אין
ווארשע און אז כ'זאל מיר מיט אייד
באקענען. א קליין וועלטל, הא?

— ס'איז טאקע אויסטערליש.
— אט קומט שמואל און דער-
צעהלט מיר וועגען אייד און באלד
צומארגענס קומט-אן א בריוו און
— ווידער וועגען אייד. אריב אזוי,
טראכט איר, דארף מען דעם מענטש
אנקוקען.

לייענט און פארשפרייט
דעם „וועקער“

(פארזעצונג)

8

נאכ'ן נאכטמאל האט שמואל סמטענע געזאגט, אז ער מוז זיך צולייגען. ער איז געוואלט אריינגען שטאנען פריה, ער האט געהאט א סך געזעסען און א סך געטרונקען. רייוול האט אים אריינגעפירט אין שלאכטשטוב. ער האט זיך אריינגע צויגען אריין בעט אין די מלבושים און האט גלייך גענומען שטארקען. רייוול קארט און מאכט באראבאן דער זענען געבליבען זיצען אין דער שטוב וואס איז. אפנים, א קאמבר גאנצע פון א סאלע און אז עסיצ'ער. די דינסט האט אפגערוימט דאס געשיר. רייוול האט זיך אנגע גאסען ליעדען אין א גלעזל, אבער זי האט בלויז פון מאל צו מאל גע טאן א לעק און א שמעק. מאקס בא' ראבאנערד האט זיך האלבאנגע לעהנט אויף דער סאפע. רייוול איז געוועזען אויף א שטחול. ס'האט א געהיבען ווערען סונקל. די דינסט האט געפרעגט צו זי זאל גיט אים ציענדע דעם גאז און רייוול האט גע' ענטפערט אז ס'איז גיטש נייטיג. די זון, וואס איז אונטערגעגאנגען ערביז אין וואלע, האט געווארען פורפארען פלעקען אויף די ווענט און אפילו אויף רייוול'ס פנים.

רייוול האט גערעדט וועגען איר שוועסטער. וואס איז רי חכמה פון אונזערע צווייט. אפילו נאך ווייטער פון אמעריקע? זי, רייוול, האט בלויז איין שוועסטער, אבער אזוי איז געזען. ס'איז בעסער נאך סונדערווייטענס ווי צרות פון דער נאעהנט.

ביסלעכווייז האט רייוול ארויס געפירט דעם שטעטל אויף. אכ' צען און דרייצען. די שוועסטער אירע, די סעניארא שנייעווסקי איז ערשטער נאמען איז עיגעלע. אדער (פאניע). האט א סאלא, וואו מע' נער קומען פארברענגען. מיידלעך ווערען עלטער, אפבלאקירט. פון מאל צו מאל האט איינע חתונה. מ'ווערט קראנק אויך אין ס'זאל אזוי גיטש טרעפן ווי ס'טרעפט - משטארבט. ס'געשעהט אייך אז א מיידל לאזט זיך אדוין אין שיכרות. מענער זענען ווי קיגדער. ווי בריי' כען אלעמאל א גיט שפילעכל, א גיט חופע. זי, רייוול, האט א סך קאנט' שאפט אין ווארשע. זי קאן מיידלעך שטענהייטען. דא, אין ווארשע, וואל' טען זי זיך גיטש אריינגעלאזט מיט קיין מאגסלייט. ווייל זי, האבען משפחה אין סילויט גיטש אויך. וואס מ'שטיינגעזאגט קאן מען

שוין דא דערגרייכען? אבער ווען זיי האבען א געלעגעהייט צו פארען קיין אויסלאנד, זיך צו קליידען שעהן, וואלט מען געקאנט ביי זיי פארלען. די הויפטזאך איז: מ'דארף אלץ טאן מיט געלעגהייט. רייוול'ס שוועסטער, די סעניארא שנייעווסקי, האט שוין א סך מאל געשריבען צו איר, אבער צו אזוינע עסקים דארף מען א מאגסלייט. שמואל סמטענע טויג גיטש דערצו. ער קאן רעדען מיט א קאמיסאר. גיטש מיט א שעהן מיידל.

רייוול קארט האט א זאג געטאן: דא רעדט מען נאך אלץ אז מ'כאפט-איר מיידלעך. נארישקיי' טען. ס'איז ניש' קא' צייט פון קא' סאפערלעך. מיידלעך דרעהען זיך דא ארום פוסט און פאסט. מ'ווייל אנקוקען די וועלט, אבער מ'האט ניש' אויף די הוצאות. מ'קאן אפילו גיטש קריגען קא' לייטישע שטעלע ביי א באלעבאסטע. וועגען חתונה האבען איז גיטש וואס צו רעדען. — פארוואס גיטש? — ס'מינערסטע שניידערל פאר לאנגט א נאך. א פריקאשעשיק אויף דער גענשע, וואס קראפט צונויף צוועלף רובל א וואך, ווייל מ'זאל אים אפגילטען. — ס'איז געווארען. אלץ טונקעלעך. רייוול'ס פנים איז געווארען פול מיט שאפטנס. בלויז די אויגען האבען געלאנגט אין ביהשמשות, גרוי' סע. טונקעלע. ס'האבען זיך געצו' דען אין זיי טונקען. רייוול האט א זאג געטאן: — ווען יאך בין א מאגסלייט, וואלט יאך איבערגעקערט די וועלט. וואס וואלט איר געטאן? — וואס גיטש? א מאגסלייט קאן געהן אומגעטון, וואס וואס ער וויל. פארלאנגען אויף וועמען ער ווארט אן. אייג. מיר כיינע צוזאמען וואל' טען געקאנט מאכען א פארמעגען. — שמואל גיט אייך גיטש גע' נוג? — א מענטש איז א חויר. . . .

דא האט זי גערעדט פארשטעלט און דא — אפען. זי, רייוול, קאן ווערבריען פרייען. ער, מאקס, דארף זי בלויז צורעדען. איר שוועסטער, די סעניארא שנייעווסקי, ווייסט וואו א טיר עפענט זיך. געלט איז גיטש קיין אפאלאט. דער פאקא איז א גרייסער. מ'זוכט שעהען פרייען אר מענטש: אין ארגענטינע, אין ברא' זיל, וואו נאר מענער פארען אהן די פאמיליעס. פארשטענען זיך, מיט יעדע וויסש מיידל מוז מען רע' דעקען די קארטע, אנדערע ווילען

מ'זאל זיי טרעלען (נארען). מ'דארף זיך מילקלאמפערשט אין זיי איינליי' בען. אז אמת'ער מאגסלייט ווייסט ווען צו געבען א קוש און ווען — זען. ווי נאך די מירד איז אין א פרעמד לאנד, אהן א פאס. אהן א גרשען. מיט א שטומער צונג, טוט זי וואס מ'הייסט זי. די פאליציי איז אונטערגעשמיט. די הויפטזאך איז: אריבערצוברענגען די נקבה אויף יענער זייט גרעניץ און זי אויפגעצו אויף דער שיי. דאס איר בעריגע איז שוין א קליינעקייט.

רייוול האט א זאג געטאן: — מיין שוועסטער איז גערעכט. איר זענט דער מענטש דערצו. — פארוואס איז זי גיטש געק' מען צו מיר קיין בונעס אירעס? — איינער ווייב לאזט גיטש צו. נו, אזוי.

מאקס האט פארברייטערט א פא' פיראס. ער האט אנגעצונדען א שוועבלעך און דערזעהן אויף א ווייל רייוול'ס צורה. זי האט אויסגעקוקט טרענט און אפילו א קאפפלעך דער' שראקען. מאקס האט וואויל גע' וואוסט וואס ער דארף ענטפערען: ער איז צו אלט פאר אזוינע גליי' קען. גייטש זיך גיטש אין קיין געלט. האט אנדערע זארגען אויס' קאפ. אבער ס'איז גוט געווען דא צו זיצען מיט דער דאזיגער פאר' שוונט. דאס קול איר'ס האט אים ווי געגלעט. זי האט גערעדט ווע' גען מאגסלייטשען מ'ו מיט א סארט יונג' מיידעלשער התפעלות, וואס פאסט גארנישט פאר אזא געניט שטיק. מ'ווייסט דען וואס ס'טוט יך אפ ביי יענעם אין מוח? — האט מאקס געקלערט. — א פרוי קאן הא' בען התרענט מאגסלייט און בליי' בען א פארנארישע מיידעל. גע' זאגט האט ער: — וואס זאגט איר צו דער צי' רעליז? דעם שטייערען איר'ס טאכ' סער? — אנטלויפט פון איר ווי פון סייער!

— פארוואס עפעס, הא? — זי איז גיטש פאר אונזער סגאל. זייט זיך איינגעליכט אין א סטרייקער, וואווע. מ'האט אים אוועקגעלייגט אויף א דעמאנסטרא' ציען און ווען זייט געהערט זי כשרה, איז זי געפאלען חלשות. זי וויל — ווי רוסט מען דאס? — די קאנסטיטוציע.

— כ'וואלט זי געקאנט אריבער' ברענגען קיין ארגענטינע. — ס'א שטאד זיך וואות. רייוול האט אלץ איינגעקלערט, סאך די טרפה'נע מסחרים דארף מען

מיידלעך שעהען. אבער פון פראש' טע הייזער, אזוינע וואס קאנען זיך גיטש חתמ'נען. די שטענטליי' גענטקעס. האבען גרויסע פיסקעס און קאנען יענעם ברענגען אויף דער חליה. אין דער צייט פון די סטריי' קען זענען זיי געוועזען אין פאניא' טע'שטיבלעך און צונויפגעלייגט באמבעס. ביי איינער איז די באמבע ארגאנעפאלען פון טיש און איר אפ' געריסען כיינע פיס. צו וואס זיך לייגען מיט א געזונטען קאפ אין א טראג בעט? זי, רייוול, האט צוויי אדער דריי מיידלעך, וואס מ'קאן מיט זיי שוין אינעם דורכקומען. עס איז בלויז דער אנהויב. ס'וואקסער אויף טעכטער טאקעס און בלויז. אויב זיי געהען ארכעטען אין די פארבריקען. קריגען זיי די שווינד' ווכט. מ'לאזט גאר גיטש צו קיין אויפשען מיידלעך. די אידישע בא' לעבאטיס אליין ווילען שיקסעס. רי' רייפערקעס, יענע, וואס שטעלען צו דינסטען. האבען צען מוידען פאר איין שטעלע. די מיאמוס' האבען גיטש קיין ברידה. אבער ווען א מיי' דעל איז שעהן. ברידן זי גיטש ליי' דען. מאקס האט א פרעג געטאן: — ווען קאן איר אנקוקען די סחורה?

— אפילו היינט באנאכט. — ווי וועט קומען די קאז אי' כערין וואסער? — פתח שין — ש...!

און מאקס האט געזעהן אין דער דעמערונג ווי רייוול לייגט צו א סיג' גען צום מויל.

זי האט זיך אויפגעשטעלט און איינגעלעהנט די טיר צו דער שלאף' שטוב. נאך א ווייל האט זי די טיר צוריק צוגעלעהנט.

— ער'ס אזוי אפכאמערען ביו איינס אזויגער.

מאקס האט זיך אויך אויסגעוויי' בען. ער איז אקעגענעקומען רייד' לען און זי אנטענומען ביי די היפ' טען.

— איר זענט אליין אויך א גיטש קשה'דיג שטיקעל סחורה.

רייוול האט געטאן א שטילן לאך. — געווען אמאל. — נאך אינעם אויך. — שמואל האלט מיר פאר א כוואל. . . .

מאקס האט זיך איינגעבויען און געטאן רייוול'ען א קוש אין די ליי' פון. זי האט אים ארומגעכאפט, זיך איינגעגעסען אין זיין מויל. זי האט סא' געקושט. סא' געביסען. ער האט געטראפען צו איר חשק. ער האט א זאג געטאן: — נו, אזוי.

— יא, מיין שיערער. מיר ביי' דע קאנען אויסטאן גרויסע זאכעס... ער האט זי גענידט צו דער סא' פון אויף היגטערווילענצן. זיינע קני האבען אונטערגעשטופט אירע קני. ביי דער סאפע האט רייוול זיך פון אים אפגעריסען.

— גיטש אזוי. — ווי פאז? — אזוי ווי ער טראפעט, אזוי קאן ער זיך אונטערהערען. . . ער האט די נשמה פון א שפיאן. . .

רייוול האט געליסטערט, געכ' בעט. זי, רייוול, איז גיטש קא' רבי' ציון. אבער זי איז געבליבען שמואל'ן געטריי' — גאנצע צוועלף יאר. מע' נער האבען זי נאכגעיאגט. אבער קיינער איז איר גיטש געפעלען. ס'געווינטענצן, צי לאקסעס אויס'ן פלאץ, דערוועקען אין איר א מיגל, קיין לייטשישער מאגסלייט קומט גיטש אויף דער שראמאטל. אומגעלט איז צוגעשטאנען צו איר אז אכ' טיאר פון אידישען טעאטער. אבער אלץ וואס ער האט געוואלט איז רע' דען און זיך באריימען. דער שמואל סמטענע איז געווען אמאל א העלד, אבער איז שוין נאך זי זעכציג. ער האט זיך פארלאזט א טרעלבוך. ער טרונקט צופיל ביר. רייוול האט א זאג געטאן: — איין מינע יארען איז געלט בילכער ווי ליבע. מ'ווערט גיטש איינער, גאר עלטער.

מאקס האט אמאל געהערט די אייגענע רייד פון זיין טאטע'ן, אבער דער טאטע'ן האט עס געזאגט קענען דעם, וואס מ'דארף זיין א איד. גיטש זיינענע, טאן תשובה. ער פלעגט באזונדערס רעדען אזוי' גע' שטראף'דייך אין חרש אלל, ווען א טיש איז וואסער ציטערט און אידען געהען צו סליחות. אבער רייוול קארט האט גאר אן אבער מיי' די עלטער רוקט זיך אן און מ'דארף זיך באזארגען מיט געלט. זיינע מאקס'עס, חלומות זענען פאר רייוול קארט פראקטישע פלע' נער: זי וויל ער זאל פירען נקבה'ס קיין ארגענטינע. זי וועט אים העל' פון. זי וועט ווערען זיין שותף'טע. זיין געליכטע אויך. זי האט אים שוין כאטייטענס דעלאנגט א קוש וואס האט אים אויפגעהערט. מאקס האט פאררעכטן אלע זיינע שוואכקייטען. איינגענענישען און מורא'ס. זי איז געשטאנען נעבען אים ביי דער סאפע און צוגעהאל' טען זיינע האנט געלעקען מיט איר' רע הענט. מיט א כוח וואס וועלטען א וויכטיגפארשיין פארמאגט. מ'האט

(שלוס אויף זייט 3)

(שלוש פון זייט 2)

געהויבט פון איר מיט ווייבערשער גבורה און מיט צוואגען וואס פאר-שיכוד'ען.
זי האט אים איינגערוימט אין אויער:

— כ'על קומען צו דיר!

און אים געטאן א ביס אין לעפל.

— ווען? נו, גוט.

— איינע פון די מיידלעך דינט דא אין הויף. אויב איר ווילט, וועל איר זי הייסען אריינקומען.

— וואס איז מיט די באלעבא-טיס?

— ווי זענען נישטא אין דער היים.

— בוינע...

מאקס האט זיך אוועקגעזעצט אויף דער סאפע. ער האט געהערט ווי רייזל הויבט אויף דאס טרייבל פון טעלעפאן אין קאריראר, קלאפט אין די גאפעלעך, פארבינדט זיך מיט דער סטאציע. ס'איז געווארען אינגאנצען פינסטער, אבער ס'האט אריינגעשיינט די ליכט פון די אקע-גענאיבערדיגע פענסטער.

מאקס האט געהאט א געפיהל, אז ער האט שוין דאס אלץ אמאל דורכגעלעבט. ער האט זיך וואויל אפגעגעבען א חשבון, אז די רייזל קארק שלעפט אים אריין אין א זומפ. ער דארף נישט דאס געלט. ער האט שוין לאנג ביי זיך אפגעפאסט זיך צו פירען באלעבאטיש. אבער אין זיין מצב טאר ער נישט דורכלאזען קיין שום געלעגענהייט. די דאזיגע רייזל איז א קנויל פייער. זי קאן אמאל אפטאן פון אים דעם כישוף. זי וועט אים צושאנצען אנדערע איד. עפעס וועט זיך שוין דא טאן. ווארשע איז נישט לאנדאן, אדער בערלין, וואו ער האט זיך ארומגע-דרעהט איינער אליין. אזוי לאנג וויליג איז אים געווען אין לאנדאן, אז ער איז אריינגעגאנגען אין ווייט-שעפל הערען א דרשה פון א מיסיא-נער. אין בערלין, אויף גרענאדיר

שטראסע, איז צוגעשטאנען צו אים א שנארער פון גאליציע און ביי אים אויסגענארט פופציג מארק. דאנקען גאט, דא זוכט מען שוין אים, מאקס'ן, אנשטאט ער זאל זיך יאגען נאך אנדערע. דער טייערער איד דארף אים מארגען געבען תשובה. צירעלע ווארט אויף אים. ער האט זיך געקושט סאי מיט ציר-רעלע'ן, סאי מיט אסתר דער בע-קערין און איצט מיט רייזל קארק. מארגען איז אווענט וועט ער זיין ביי בערנארד שקאלניקאוו. די שוועסטער זיינע וועט ארויסרופען די גייסטער פון די געשטארבענע... רייזל איז אוודאי געהאט אוועק אין קיר, אדער אפער אין זי גע-גאנגען ברענגען יענע, די דינסט. מאקס איז געזעסען אן איינגעהיל-טער אין דער פינסטערניש. וואס קאן איר דא אנווערען? — האט ער גע'טענה'ט צו זיך. — ערגער ווי ס'איז מיר, קאן שוין נישט זיין. אפילו תפיסה איז וויילער ווי ארומ'דערהען זיך אויף דער פריי און נישט קאנען געניסען. אפילו דער טויט איז בעסער...

דאס קליינווארג אין הויף האט זיך, אפנים, אויפגעהערט שפילען. א שטילקייט האט אריינגעשטומט דורך די פענסטער, א באנאכטישע מנוחה. מאקס האט געזעהן א פאס הימל, עטליכע שטערן. ס'איז אים אויפגעפאלען, אז די שטערן דא זע-נען אנדערע ווי אין ארגענטינע. וואס אזוינס טוט זיך דארט? וואו-נען דארט טאקע מענטשען ווי ס'איז געשטאנען אין יענעם קאלענדאר? ער האט דערהערט טריט. רייזל איז אריינגעקומען.

— די מויד קימט באלד. מיר'ן שמועסען אין קיר.

ס'האט אלץ געהאט דעם טעם פון א פארשווערונג. מאקס האט זיך אויפגעהויבען און איז אקעגענגע-גאנגען רייזל'ען. ער האט זיך גע-מוזט היטען זיך נישט אנשטויסען אן א ברעג טיש אדער א שטוהל.

ביי דער טיר האט ער ארויפגעלייגט ביידע הענט אויף רייזל'ס אקסלען. — ווען וועסטו קומען צי מיר? — שא!... ער דארף באלד פא-רען קא' לאדזש... ר'האט דארט א דיעלא...

ווי וואויל מאקס האט געהאט א פארגעניגען פון דעם דאזיגען גנבה'שען סוד, האט עס אים ערגיץ-וואו פארדראסען. א מאנסביל איז פאר-זי גארנישט ווערט. האט ער גע-טראכט. מ'צאפט ביי אים ארויס די ממתקים און מ'האט אים טיף-טייער-איז'דער-ערער. ווער ווייסט? ראשעל טוט אפשר דאס אייגענע. וואס אזוינס קאן זי אפהאלטען? ווי פארדארבען ער, מאקס, איז, אזוי האט ערגיץ זיך באהאלטען אין אים אן עהרליכער איד, א מוסר-זאגער. ער האט אים געשדאקען מיט'ן טאג פון טויט, געווארענט מיט'ן גיהנום און שטעכעכעטל. עס האט זיך אנגעהויבען באלד נאך דעם אימגליק מיט ארטוראן און ס'האט אים קיינמאל נישט אינגאנצען אפ-געלאזט. זאל דאס אלץ קומען פון ראשעל'ן און איר מאגנעטיזם, ווי בערנארד שקאלניקאוו האט גע-זאגט? ס'איז נישט איר לשון. גי-כער האט זיך אים אויסגעדכט גלייך דער טאטע וואלט דורך עפעס א פארהוילענעם כוח גערעדט צו אים פון קברארויס...

(ווייטערעס — מארגען)

דער ביקור נריטיגט

אידען, רחמנים בני דוד
מיר, אמעריקאנער א
א דרינגענדער בקשה. דע-
עס האט זיך גענדי-
הבתים צו העלפען איצט
אויסברייטערען די האספיי-
מען מוז צושטעלען נאך

(פארזעצונג)

9

מאקס האט געהאט איינגעדריי
מעלס אויף דער טאפ. ער האט זיך
אבערגעוועקט און ס'האט זיך גע-
לויכטעט אין קארידאר. ער האט
דערהערט צוויי ווייבערשע שטיי-
מען: רייזליס און נאך איינע, א
אינגער. רייזליס האט א ריז געטאן:
— מאקס, וויט אזוי גוט!
מאקס האט זיך אפגעשטאקעלט.
ס'האט זיך אים געהאט עפעס גע-
הילמט, אבער ער האט נישט גע-
דענקט וואס. ער איז ארויס אין קא-
רידאר און פאר דאס אריין אין קי-
ס'אין געווען א גרויסע קיך, מיט א
געקאפלטען דיל און מיט קופער-
עס בעקענס אויף די ווענט. ס'האט
דא געברענט א גאנצלאמם.
אויף א קיך-בענקל איז געווענען
א מיידל מיט שטערטורטע האר-
ענען אונזען, א פנים פול מיט זון-
שטערטורטע געזאכטען. זי האט געהאט
א קרעצ נאך איר דיקליכע ליפער.
רייזליס האט געהאט געזאכט
אז זי איז א שטענע, אבער מאקס
האט נישט געזעהן אין איר קיין
שעהגיקייט. זי איז קיין מאוס'ע אויך
נישט. האט ער געטראכט, א ווען
וואלט נאך געקאכט אקראצען
דעם קליינען איר איר הויט... זי
האט געטראכט א סיצען קלייך און
א שאלכל אויף די אקסעלע. ס'האט
געהויבט פון איר מיט א פראוויי-
צער היימטיקייט. אפשר איז זי
אמאל פון ראשקעווען? איז מאקס'ן
איינגעפאלען.
ווען מאקס איז אריין, האט דאס
מיידל געמאכט א מינע ווי זיך אויפ-
צושטעלען. אבער זי איז געבליבען
זיצען. מאקס האט געווארען א
בליק אויף אירע שיר. זי האבען גע-
האט לאטעס. זי האבען זיך פאר-
קענעט אויף קענעפלעך.
רייזליס האט א זאג געטאן:
— פאניע באראבאנדער, דאס
איז דאס מיידל.
— ווי הייסטו, הא?
— באשע?
— פון וואנען ביסטו באשע?
— פון אפאלע.
— אפאלע, הא? ב'ווייס, ס'איז
דא אזא שטעטל, וואס טוט דיין
טאטע?
— א מעקלער.
און דאס מיידל האט געטאן עפעס
אויבט ווי א לאך.
האט שוועסטער און בריי-
דער?
— דריי ברידערלעך און צוויי
שוועסטער. איך בין די עלטסטע.
— ווי אלט ביסטו, הא?
— צינגענע יאר.
— וועסטו אויס ווי עכצען. אלע
אין דיין משפחה האבען רויטע האר-
דער בלוז דו איינע?

— איך און איין ברודערל...
— וואלט געוואלט אונזעמאכען
פון רוסלאנד? — האט מאקס גע-
פראגט. נישט זיכער צי ער האט גע-
דארפט אזוי גיך קומען צום פוסק.
— וואס האב איך דא? ב'איר
בעט אפ דעם גאנצען זמן און מ'גיס
מיר אכט רובל, און ב'פאר אהיים
אויף יום טוב און ב'קויף א קליידל.
אדער א מתנה, ווערט טיגלעך צע-
טרענענעלעט. ציט מאדאס זאגט. אז איין
אמעריקען שאל מען גוט און איר
דינסט קאן אונזאמלען א נון. ב'וואל
נישט אייביג דינען. די באלעבאס'
טע שאפט מיט מיר א גאנצען טאג
און ב'קאן אפילו מיר גישט לייגען
שלאפען ווען ב'וואל. ווי שטענען
אויף שפעט און זעקס אזויגער פאר-
טאג מוז איך שוין זיין אויף די
פיט —
— זעצט אייך, מאקס, שטענען
נישט — האט רייזליס קארק אים אנג-
שטערטורטע א שטוהל.
— זעצט אייך אויך, אזוי. דא
איז נאך אלץ ווי מיט דרייסיג יאר
צוריק — האט מאקס אונזערהיבען
רעדען. — אלץ איז געבליבען אלט-
ערעניש. איז אויסלאנד האט זיך
דאס לעבען געטאן א ריז. וואס
א שטייגער, טויג דיר א שאל אין
אזא הייסען טאג? און די שיר מיט
די הויכע באלעוועט זענען שוין אויך
נישט מאדירט אין זומער. ווען ס'איז
הייס. דארט פראגעט מען דיר נישט
וואס דו ביסט און ווער דו ביסט.
און דו ביסט א מיידל, ביסטו א סע-
ניארינע און אז דו האסט חתונה
ביסטו א סעניארא. דארט אהין זע-
נען נישט געפארן קא' יחסנים.
און טאטע קאן זיין א גנב און א
טאכטער נעהט אין שטאטען און
פירט די גרענדע. קיינער טראגט
דארט ניש' קא' שייטל אדער א קאפ-
קע. ווי דא. ס'איז אלץ פאנאטיס-
טע מול סאביעקס'ס צייטען. אז
וואס אפערט די אייגענע האר און
אנטאן האר פון א פרוי וואס איז
אפער שוין געשטארבען? און אזוי
איז מיט אלעם מאגליכע אונזערהיבען
אין די טפרים זאכען וואס נישט-
געשטויגען נישט-געפליגען. קיינער
עסט מער נישט כשר וואו איר
שוואגן, נאך פאלג מיר א גאנץ און
געזי וואס אים. וואס איז די נפאק
מינה דעם אקס ווי אזוי מ'הרג'עט
אים? אלץ איז פארגעשריטען און
א מיידל שטיצט נישט פאר קא'
מאנאביל. דארט איז אונזע טאטע און
מער מאנאביליט ווי פרויען און
מ'גיס אפ א מיידל — ווי הייסט
עס? — דאמעזערער. ווי הייסט
עס? איז נישט צו זיין פארשלא-
פען און צו פארגעסען דער באכעט'
תחינה —
מאקס האט דאס אלץ גערעדט

זעצט ווי פון אויסענווייניג. די איי-
גענע רייד האבען אים פאר'חיי-
דו'שט. רייזליס קארק'ס פנים איז גע-
ווארען פול מיט שמייכל. איז די
איינע אירע האט עפעס אויפגע-
לויכטען. ער האט, ווייזטאט, גע-
האט איר צוגעטראפען. ער האט גע-
זאגט גענוי וואס ס'איז נוצליך.
באשע האט אראפגענומען דאס
שאלכעל. אויף איר פנים האט זיך
צעלייגט א געמיש פון שמייכל און
שעמעווידיקייט.
— יא, ס'איז אמת. ער דארפט
זעהן ווי ס'איז אין אפאלע — האט
באשע געזעטשערט. — דארט איז
נאך ווי פאר הונדערט יאר. ב'קום
אהיים אויף יום טוב און ס'הייבט
זיך אן די העצען, דא מעק דיר נישט
און דא שטעל דיר נישט. די מאמע
וואל ב'וואל מיטנען מיט איר אין
ווייבער-שטוהל אבער מיר זענען מיר
די פיס פון שטענען. די ריבען וויי-
בער זיצט אויף די בענק און אונז
מוזען שטענען ביי דער פיר. דער
חזון זאגט און מ'הערט נארגישיג
וואס —
— נה ב'זעה אן ביסט א מיידל
מיט פארשטאנען. אויב דו ווילסט
פארען מיט מיר, דערבענעל גישט
קיינעם קיין שום זאכען. מענטשען
פארגינגען נישט. ווי האבען זאכען
און קינדער איר קענען זיך מער
נישט ארויסהייערען, און זיי ווילען
אן אלע זאלען בלייבען שטענען אין
דער בלאטע. אז מ'וואל פארען קיין
אויסלאנד דארף מען האבען אן
אויסלעגישען פאס און דאס קאסט
פינע און צוואנציג רובל. אבער דאס
איז פאר גבירים. וואס פארען אין
אונזערעמאכער. נישט פאר דיין
טאג. מ'זעט דיר אריבערשווארצען
איבער דער גרעניץ און דארט אראפ-
טוט מער נישט קיין שום עפעסער.
וועט איינציגען איר א שוף און
דארט וועט מען זיך שוין ארויס-
געמען און דיר באזארגען. איך אליין
האב א געשעפט, און אויב וועסט
גישט טויגען פאר מיר, וועט מען
דיר אריינגעבען ערניץ אנדערש.
מ'זעט דיר אויסטאן די שטאטעס
און דיר אויסקליידען ווי א פריצה
מיט א הוט, א טאש, א שעה מ'נע-
טעלע. ס'זענען דא ביי אונז אזויגע-
וואסערלעך וואס אן מ'שמיט זיך
מיט זיין וואלען אפ די שריינע-
לעך. דו האסט אורדא א ווייטע
הויט ווי מילד. הויב'אויף דעם אר-
בעל. לאמיר טאן א קוק.
באשע האט זיך געזענערט א
ווייל. דערנאך האט זי פארשארפט
דעם ארכל. מאקס האט זיך איינגע-
קוקט אין איר ארעם מיט מבינות.
וואס האב איר א געזאגט?
ווייט ווי שניי. מ'האט דיר נישט
געשטעלט קא' פאקען? האסט נישט
קיין צייגענס.
— פאקען? ב'ווייס נישט. ניין.

— אט דאס איז רוסלאנד. ביי
אונז, ווי נאך א קינד ווערט גע-
בוירען. שטעלט מען אים פאקען.
וואס דערצו טויגען בלוז מיינלעך.
דער עיקר איז: טאן וואס מ'הייסט
דיר. ווען דו פארסט מיט מיר. בין
איר. דיין טאטע, דיין מאמע, דיין
שוועסטער, דיין חתן, דארסטסט בלוז
פאלגען און אלץ וועט שוין זיין גוט
און פיינ.
— יא, ב'פארשטעה.
— וואס זאגסטו?
— הלאו! זאל דערפון עפעס
ווערען.
— ס'עס ווערען. דער עיקר איז:
האלטען ס'מורל. איין ווארט דו
זאגסט עמיצען. מעג דאס זיין דיין
בעסטע פריינדיג, און ס'ווערט
גלייך א גערייד און אלץ צעפאלט
זיך. נאריי א רובל!
און מאקס האט אריינגענומען
דעם טייטשער. באשע האט אנגע-
גינגט דעם קאפ.
— פארוואס עפעס א רובל?
— פאר דייןע שעהען אויגען.
— ביי דיר א רובל איז אן אוצר. אבער
ביי מיר שפילט דאס ניש' קא' ראל.
וועסט מיר אפגעבען. כ'על צו דיר
נישט צולייגען. כ'שרייב עס אריין
אין א ביכעלע און ס'בלייבט ביי
מיר פארשריבען. קויף דיר עפעס,
א פאר זאכען, אדער וואס דו
ברויכסט. וואלטסט מיר געקאנט בא-
געגענען שבת איינס אזויגען?
— איינס אזויגער איז צערפריה?
— ביז זיי ווינגענען דא זיין זמירות און
בענטשען, איז שוין טיילמאל וויי.
— דריי אזויגער איז גוט?
— דריי יא.
— בינען טרעף מיר דריי אזוי-
גער אויף דער ציעפלא גאס. ס'איז
דארט דא א קאזארע און דו זיי
אקענענאכער. איביל דארט זיין
פונקט דריי אזויגער און מיר'ן אלץ
אויבערשמוסען. אט איז א רובל.
אין מאקס האט געטראכט דעלעגאנטע
מיידל א וילבערנעם רובל.
— איר, א שעהענס דאגט.
— נעם און פארנוץ אים געזונ-
שעהייט. מיר זענען גענומען
נישט חיות.
— זאל איך שוין געהן?
— יא, קאכט א יאצט געהן —
האט רייזליס איר געזענערט. — אבער
פארגעס נישט צו זיין שבת דריי
אזויגער קענענאכער דער קאזאר-
מע. לאז נישט דעם מענטש וואר-
טען אויף דיר. און זאל דאס בליי-
בען א טוד פאר אונז דריי. מיר'ן
דיר אסוד ניש' טאן קא' שלעכטס.
— א גוטע נאכט. ער זאלט זיין
געזונט.
— ווי נאך באשע האט פארמאכט
י. ס'האט, איז רייזליס צוגעלאפען צו
זאכט'ה אים ארומגענומען. צוגע-
(שלוס אויף בינטעל בריח ווייט).

טשען. מענער פעהלען נישט אויס.
אבער ס'זענען דא אזויגען ארבעטען
וואס דערצו טויגען בלוז מיינלעך.
דער עיקר איז: טאן וואס מ'הייסט
דיר. ווען דו פארסט מיט מיר. בין
איר. דיין טאטע, דיין מאמע, דיין
שוועסטער, דיין חתן, דארסטסט בלוז
פאלגען און אלץ וועט שוין זיין גוט
און פיינ.
— יא, ב'פארשטעה.
— וואס זאגסטו?
— הלאו! זאל דערפון עפעס
ווערען.
— ס'עס ווערען. דער עיקר איז:
האלטען ס'מורל. איין ווארט דו
זאגסט עמיצען. מעג דאס זיין דיין
בעסטע פריינדיג, און ס'ווערט
גלייך א גערייד און אלץ צעפאלט
זיך. נאריי א רובל!
און מאקס האט אריינגענומען
דעם טייטשער. באשע האט אנגע-
גינגט דעם קאפ.
— פארוואס עפעס א רובל?
— פאר דייןע שעהען אויגען.
— ביי דיר א רובל איז אן אוצר. אבער
ביי מיר שפילט דאס ניש' קא' ראל.
וועסט מיר אפגעבען. כ'על צו דיר
נישט צולייגען. כ'שרייב עס אריין
אין א ביכעלע און ס'בלייבט ביי
מיר פארשריבען. קויף דיר עפעס,
א פאר זאכען, אדער וואס דו
ברויכסט. וואלטסט מיר געקאנט בא-
געגענען שבת איינס אזויגען?
— איינס אזויגער איז צערפריה?
— ביז זיי ווינגענען דא זיין זמירות און
בענטשען, איז שוין טיילמאל וויי.
— דריי אזויגער איז גוט?
— דריי יא.
— בינען טרעף מיר דריי אזוי-
גער אויף דער ציעפלא גאס. ס'איז
דארט דא א קאזארע און דו זיי
אקענענאכער. איביל דארט זיין
פונקט דריי אזויגער און מיר'ן אלץ
אויבערשמוסען. אט איז א רובל.
אין מאקס האט געטראכט דעלעגאנטע
מיידל א וילבערנעם רובל.
— איר, א שעהענס דאגט.
— נעם און פארנוץ אים געזונ-
שעהייט. מיר זענען גענומען
נישט חיות.
— זאל איך שוין געהן?
— יא, קאכט א יאצט געהן —
האט רייזליס איר געזענערט. — אבער
פארגעס נישט צו זיין שבת דריי
אזויגער קענענאכער דער קאזאר-
מע. לאז נישט דעם מענטש וואר-
טען אויף דיר. און זאל דאס בליי-
בען א טוד פאר אונז דריי. מיר'ן
דיר אסוד ניש' טאן קא' שלעכטס.
— א גוטע נאכט. ער זאלט זיין
געזונט.
— ווי נאך באשע האט פארמאכט
י. ס'האט, איז רייזליס צוגעלאפען צו
זאכט'ה אים ארומגענומען. צוגע-
(שלוס אויף בינטעל בריח ווייט).

(שלום פון זייט 2)

עד האט גערעדט די אלע רייד בלויז זיך אויסצופיינען פאר רייזל'ען, איר צו ווייזען וואס פארא כוח ער האט אויפ'ן ווייבערשען מין. זאל דאס מיידל האבען א רובל. ס'עט איר צונצוקומען. וי איז אן ארים קינר. ... מאקס האט פארצויגען די ברע- מען. געהאנקען האבען זיך אים גע- שפינט אין די געהירען, אבער ער האט אליין נישט געוואוסט וואס זיי זענען. אויב די רייזל זאל אפטאן פון אים דעם כישוף, וואלט ער זי מיטגענומען מיט זיך. מיט וואס איז זי ערגער פון ראשעל'ן? א סך בע- סער. דער שמואל וועט געפינען אן אנדערע. דאס אויף דער קראכמאל- נע איז ער קייסער. ...

מאדנע, גאר ס'האט זיך געהאט אויפגעוועקט אין אים, מאקס'ן, עפעס אזוינס, וואס מ'רופט אויף דעם היינטיג- מאדרישען לשון - געוויסען. ער האט גאר זיך געשרא- קען נישט צימיצען וועה צו טאן. ער האט נייערע געמחט זיך פארענט- פערן. ווי אזוי איז דאס געשען, האט ער ס'איז געווען א צייט ווען ער האט געקאנט טרעטען אויף מענ- טשען און ס'זאל אים נישט ארען. ער איז געהאט אויפגעוואקסען מיט דער מיינונג, אז מיט ווייבער קאן מען טאן וואס מ'ויל. ר'האט אלע- מאל געהאט דעם אייגענעם פוסק: אין מלחמה און אין ליבע איז אלץ כשר. מיטאמאל איז עפעס אין אים געווארען ווייך. ער וויל גאר פאר- גיטיגען יעדע עזלה, מיט געלט, מיט ווערטער, מיט מתנה'ס. ס'איז אין אים אנטשטאנען א ווידערווי- לען קעגען יענע וואס רעכענען זיך נישט מיט קינעם א חוץ מיט די אייגענע פארלאנגען. טאקע די רייזל קארק. זי וואלט אוודאי איר אייגע- נע מוטער פארקויפט פאר א פאר רובל.

קאן דאס זיין אז ס'נעמט זיך ביי אים אלץ פון ארטודא'ס טויט? אדער איז ער, מאקס, קראנק אויף א פארבארגענער שלאפקייט?

רייזל האט זיך אומגעקערט. — ער פאסט ווי א גע'הרג'טער, אבער מיט אים קאן מען קיינמאל נישט וויסען: אין מיטען ררינען שטעהט ער אויף ווי קיינמאל גאר נישט.

— ווען פארט ער קיין לאדזש.
— איפדערוואך.
— ווי לאנג וועט ער זיך דארט ווימען?
— א פאר טעג.
— וועסט קומען צו מיר, הא?
— אדער דו צו מיר, אדער יעד צו ריר. ...

(ווייטערעם — קומענדע וואך)

דריקט צו זיך. זי האט א רוף גע- טאן:

— מאמעלעך, דו ביסט שוין יע- נער מאנסביל! דו רעדסט אזוי אז ס'איז אויסצוקרשען יעדעס ווארט. וואו האסטו עפעס גענומען אזא גע- שלפען צינגל? אז די מויד איז נישט צעגאנגען פון גליק, איז זי שטארקער פון אייזען. מיט אזא מויל קאנסטו פארטירען די קייסערינע אליין!

— מ'האט זי שוין פארפירט. ס'טוט זיך אפ אין די בלעטער. ווי הייסט ער? ראספוטין.

— הא? כ'האב עפעס געהערט. וואס זאגסטו צום מיידל, הא?
— נישט אזא ימה'סיה.

— א כשר'ע בתולה. זאל מען זי גאר אויספוצען, וועט די אייגענע מאמע זי נישט רעדענען. א פריש שטיקל סחורה. כ'האב שטענערע אויך. וואס האבען זיי דארט? אל- טע טליקעס.

— זי זאל גאר נישט אלץ אויס- פלוישען.

— זי'ט שווייגען ווי יודקע'ס הונט. דארפסט וויסען, כ'האב זי שוין צוגעגרייט. אבער ראס וואס ביי מיר דויערט וואבען, טוטט דו אין צען מינוט. טרעפסט גלייך אין פינטל. רו רעדסט זיי צום הארץ. וואס וועסטו טאן מיט איר שבת? זי טרייט'מאכען?
— אזוי גיך?

— אזא ווי רו קאן אלץ. קאן איר דיר זאגען רו? האסטו גערעדט מיט איר און כ'בין געווארען פעסערזיכ- טיג. יאך וואלט גאר דיר געדארפט האבען אין ווארשע.

— קום'מיט קיין ארגענטינע.
— און וואס וועט זיין מיט שמואל'ען? דא קאן ער שוין אלע- מען, איז אויסגעקאכט מיט יעדען קנעפל. נעם אים אונזען פון וואר- שע און ער איז אויס קאפעליש- מאכער.

— לאז אים איבער.
— הא? אפשר טאקע. ער האט א ווייב. עפעס וועט שוין זיין צוויי- שען אונז. רו ביסט אין מיין גוסט. וואס וואלט איר געטאן אין בויגעס איירעס?

— מיר וואלטען א האלב יאך גע- ווען דארט און א האלב יאך רא.

— אזא יאך אויף מיר ווי ביסט געהעכט. ווען מיר ארבעטען צוזא- מען, וואלטען מיר געשארט גאלד. ווארט, כ'על טאן א קוק צי שמואל שלאסט.

רייזל קארק איז ארים אין קא- רידאר. מאקס האט פארדריכערט א פאפיראס. נו, ס'איז אלץ געשפילט- זיך. כ'על נישט ווערען קיין אל- פאנט אויף דער עלטער. ... מאקס האט טיף אריינגעצויגען דעם רייד.

(פארענצונג)

קאפיטל דריי

1

יענע נאכט איז מאקס באראבאנא דער געשלאפענער געשמאקט. ס'האט אים אויסגעוועקט א קלאפע אויף דער טיר. מאקס האט געזאגט איהר זיך דעם באריכטאלט און די שטעק שיר. א באדינער האט אים געווען צום טעלעפאן. דער זיגער האט גע'וויזען צוואנציג מינוט צו צען.

— ווער קאן דאס ווין? — האט מאקס זיך געפרעגט. — רייזל קאר?

ער האט שיער נישט א ריז גע'טאן: זייעלע, וואס האט אנגעהערט דער האט דערהערט אן אנדער סתם, איר פון א פריי, אבער דין יענע האט געזעט מיט א צענער ניש, א שטאמלעכע, זיך אפגע'האקט נאך יעדען ווארט.

ס'איז געווען צירעלע, דעם טייער רען איד'ס מיידל. זי האט געפרעגט: — האב אייך אויסגעוועקט? — ניין, צירעלע, ס'איז שפעט. — דער טאטע וויל מיט אייך רעדען...

הא? נו, גוט, ווען זאל איך קומען? ער באשטעהט, הא? — א, ביבין נישט געשלאפען א גאנצע נאכט. —

— וואס האבען זיי באשלאפן? — וואס צו געהן. זיי וועלען אייך אלץ זאגען. — ווען זאל איך קומען? — ווען איך ווילט. דער טאטע איז איצט אין שטיבל. ביים דא ווענען. דערנאך בלייבט ער שוין אין דער היים...

— צירעלע, פארמאס זענט איר היינצטיג? — האט מאקס גע'פרעגט.

א, ס'איז א נס, אז כ'לעב — נו, גוט, איכיל שפעטער צו קומען.

— ווען? — ארום צוריק.

— קומט. — דער טאטע איז באאל איינגעזאגען, אבער די מא' מע איז א געוועזענע... אז אי' בייקלעכערע... כ'האב מיר שיער ס'האט נישט אויסגערייט. איך האב זיך געזאגט קלאר און שראף: איכיל קא' ישיבהבחר נישט גע'מען... כ'ביז געווען גרייט איינער פאקען מינע שטאטעס און צו אכט'לויפען —

— אנטלויפען וואהוין? — צו אייד... — נו, איכיל דארט ווין שפעטער —

זיי האבען נאך געפרעגט א פאר ווייטער, דערנאך האט מאקס אוועקגעלייגט דאס טרייבל. ער איז געבליבען שטענען א גאנצעמער נע'...

בען טעלעפאן. איז דאס געמאלט יא, אלץ איז געמאלט... ער האט נישט געפיהלט קיין שום פרייד. פארקערט, א פחד האט אים אנגע'געט. אסער אנטלויפט פון דאנען? ער האט מיט פאמלעכע טריט זיך אומגעקערט אין צימער. וואס וועל איך טאן מיט איר? — האט ער זיך געפרעגט. — זי פארקוי'רען...? — ער האט זיך דערמאנט פרייל קארק'ס ווערטער: פון די שמענטליכענעס אנטלויפען ווי פון סייער...

ער האט זיך אוועקגעשטעלט גע'בען בעס און איז א ווייל געשטאנען אהן געזאגען.

— יא, וואס האב איך צו טאן דא אין ווארשע? נישט קאנא זיך איינגעזען מיט דער רייזל קארק און נישט קאנא נעמען מיט מיר צירעלע? וואו זאל איך זיך נעמען? כ'האב א ווייב... פאר טאן אן עוולה דעם טייערען איד וועט גאט שטרא'פן... אוועק מיט איר ערגיץ, קיין זאגנעסברג! דאס וועלט געהיי'סען איבערלאזען ס'גאנצען אבא'איד' גוטס ביי ראשעל'ן. און ווער ווייסט צי ווילט מיר צוציהען...

וואס ארוינס האלט מיר דא אין דעם ווארשע? — האט מאקס זיך געפרעגט. — דאס געהן צו דעם שקאליקאווי'ן ער זאל מיר צונויף ברענגען מיט די טויטע? ווידער עפעס קלאפס מיט געטרוקענע פארטל ביי רייזל קארק?

ער האט געזאגט א בליק אויף די וואלדעס. זיך איינגעקוקט דארף ווידערען נישט טער זיך פליג מינוט. ער קאן באשאפען דעם רעכענען נעמען א דראשע צום וויינען וואק'זאל און איינזיצען אין דער ערש'טער בעסטער באן. קיין שטאפע'טען וועט מען נאך אים נישט שיר טען... נו, אבער דאס קאן ער דאך טען. מארגן איר. צווייגעשטעלטען וואהוין זאל ער פארען? ווידער קיין בערלין? ווידער קיין פאריז? צוריק קיין ברענסא איירעס, גלייך ווייטער איינן? ער האט געזעהן פאר זיך שטעט, וואו ער קען קיין נעם נישט. רעסטאראנען וואו ער קען אפילו נישט אין דער פרעמ'ער שפראך באשטעלען קיין מאל'צייט: גאנצע וואס ער קען ווידער נעמען נישט ארויסרעדען. דער אמת איז, אז די גאנצע וועלט איז פאר אים גוטס...

אזוי ווי מאקס איז דא געשטא'נען בעס, האט ער זיך גע'חידוש'ט: ווי אזוי האב איך מיר עפעס אריינגעטריבן אין אזא מצב? ווי קומט עס, וואס מיליאנען אנ'דערע מענטשען האבען היימען, שטופהן, פרייער און זענען איינע, זעקען וואו זיי זענען? אפילו צי'גינער וואנדרערען נישט אליין, נאר מיר זייערע ווייבער און קינדער...

— ראשקעו? וואס וועל איך טאן אין ראשקעו? — מאקס האט איצט נישט געהאט קיין שום לוסט צו באגעגענען די קרובים וואס ער האט איבערגעלאזט מיט עטליכע און צוואנציג יאר צוריק און צו ווי נישט געשריבען קיין ווארט. — ווי האבען שוין מסתמא מוין נאמען פארגעסען... ד' מערסטע זענען צוואי שוין אויסגעשטארבען... ב'קאן אמאל קומען אהין און זיך דארפן זענען שבעה. — איז אים קאפויער געקומען א געדאנק, ווי וואיל ער איז נישט געווען נאכער צי'מ'דארף יענע שבעה נאך עמיצען וואס איז געשטארבען מיט א לאנגער צייט צוריק...

נו, אנטלויפען איז אלעמאל צייט, האט ער דערוויל א שפילטאן... ער האט גענומען זיך וואשען, ראזירען, זיך אנטאן. אינמיטען האט ער זיך אוועקגעשטעלט ביים פענסטער ארויסקוקען. דער פרייהאנדעל איז א גלידער, א זינגער. מאקס האט באטראכט די פארבייגעהנדע. איינער געהט אהין, דער אנדערער שפאנט אויף צוריק. איינער טראגט א פער'קעל, דער צווייטער — א פארט'סעל. איינער איז געברייט א גאנצביל און א צווייטע איז ארויס פון דער מאמעס בירד א געבא... —

מאקס האט גענומען אומשטריי'פען. יעדער האט זיין מול, אים, מאקס! איז באשפערט צו זינען און פערציג יאר זיך צו וואלדערען און וואלדען אהן א צוועק... ער האט זיך אנגעטאן און איז ארויס אינ'דריסען. ס'איז בעסטער צו האבען מענטשען געשטעטען. איינער צו זינען אויף א סאק אין הארד-פארק און פארמירען א שמועס מיט אן אל'טען מיסיאנער...

דאסמאל האט מאקס געזעטען אנהייסט אין א קאפע אויף דער קראקעווער פארשטאט. דערנאך האט ער זיך געלאזט געהן צומוס אויף דער טראכמאלנע. ער האט שוין געוואוסט דעם וועג. ער איז פאר'בן זיך דעלעב נאטען. ער האט אפילו דערקענט די ריחות. ער איז ארויס'געקומען אויף דער קראכמאלנע און דער זינגער האט געוויזען גענוי צוועלף.

ער איז ארויף מיט די שטיגען צום מדרה הראה, געעפענט די טיר און דערנעהן צירעלע'ן — בלאס ווי גאד א קראנקהייט, אבער אויסגע'פראט אין א חייסער בלאח אין איין א גרינליך קלייד. זי איז געוועסען ארויף'ן בעטל און געזעצטען א זאק. וואס זי האט געהאט אריבער'געזויגען איבער א גלאז אדער א שטעלע. ביים טישל האט די רביצין געליכען ארבעט. אויף די טרעפ האט מאקס'ן גע'האט אנגענומען א סארט התג'...

בחד'שע שפעטענדיקייט, אשטיי'גער ווי ער וואלט ערשט נאר געק'רעט פון ראשקעו און געהט אויף א זעהעכץ מיט א בלה. אבער ער האט זיך געשטארקט און אפגעטאן פון זיך די ברשה. ער האט געלט. ער האט א פאס פול באסטעמפעלט מיט חיוועס. אין וועסטעלעכעשענע שטעטלעך גאלדענער וויגער. ער האט אין זיין געפעק א רעוואלוער אויך. ער האט א זאג געטאן: — גאט העלף, רביצין, גאט העלף, צירעלע, דער טייערער איד איז אין דער היים!

צירעלע האט אים אנגעקוקט רום, דערשראקען. די רביצין האט אומגעקערט צו אים דאס שפיציגע פנים און די גרוע אויגען האבען אים דורכגעדרונגען מיט א סארט געמיש פון פארדרוס און נייג. איבער דער גאז האבען זיך אוועק'געשטעלט קנייטשעלעך.

— אין דער אנדערער שטוב. מאקס האט געוואוסט, אז ער דארף עפעס רעדען צו די פרייען. אבער וואס? ער, דער רעדער, האט איצט נישט געהאט קיין ווערטער. ער איז אריין אין בית'דינשטוב און געטראפען דעם מדרה הראה גענוי ווי איינער'נעכטען: איז א קאפל, אין א ריפסענער זשופיצע, שטע'הענדיג ביים שטערנער און שריי'בענדיג אויף א שטיבל פאפיר. דאס'מאל האט דער טייערער איד אים דערקענט. ער האט א רוף געטאן: — ברוך ה'מא. — הייליגער רבי... — זעצט, אייד, זעצט אייד, אט... דא...

און דער מדרה הראה האט זיך אוועקגעזעצט אויבערדאן. מאקס האט א בליק געטאן אויף די ספרים'פאסט ארויף ארויף קדש מיט'ן פרכות, די לייבער, די צען געבאט, און עס האט אים אנ'גענומען די אייגענע אונטערשטעניג'קייט וואס איינער'נעכטען. קאן ווין א געטענער זכיה ווי ווערען דאס איינעם צו אס'דעם רבי'ן? — האט מאקס צו זיך געזאגט. — איכיל זי טראגען אויף די הענט... איכיל זי קושען ווי א מוחה...

ס'האט דא, אין דער דאזיגער שטוב, געווייט'ט א ממוחה, וואס מאקס האט נישט דורכגעלעבט אין קיין שום לאנד, אין קיין שום שטאט, אפילו נישט אין די מוועזענע, וואו מ'האט אים אומגעפירט אין לאג'דאן, אין פאריז, אין בערלין. א גאנצע וועלט איז פול מיט איילע'ניש, קאנקורענץ, פרעמדקייט, אבער דא איז אלץ אומזאכט, היימיש, גע'מיליט. א נוסטקייט נישט'פירדער'ט וועלט האט ארויסגעקוקט פון דעם טייערען איד'ס בלויע אויגען. מלע'קען זון האבען זיך געשפילט אויף די גאלדיג'טאפעצירטע ווענט, אויף

דעם טיש, אויף די ספרים'שענק. ס'האט דא געשמעקט מיט טעה, ציטור, בשמים'מאקסל.

דער מדרה הראה האט געזאגט: — ר' מרדכי, כ'האב אלץ דורכ'געשמעקט מיט מיינ בני'בית. איכיל אייך זאגען דעם אמת: איר און מיינ פלוגי'טע וואלטען געוואלט טאן א שידוך מיט א בחור א בך תורה, אבער ס'איז שווער. ב'קאן איר נישט געבען קא' נדו, נו, אבער מיינ טאכטער איז א ביסל א היינ'טיגערעלשע, און וואס קאן מען טאן? ס'איז א גרויסע שטאט, מ'הערט זיך און מיט כלערליי טרא'פן. מ'לייכט די צייטונגען, ס'איז אן אנדער דור, אנדערע מנהיגים, אין הימל ווייסט מען אודאי וואס מ'טוט. בקיצור, מיר זענען מסכים, אבער בתנאי, איר זאל זיך לאזען אנטאקסען א בארד, הייל זיך בארד אין דער צלם אלוקים, איר דארפט אונז צוזאגען, אז איר'ס האלטען כשרות, נישט, חלילה, מחלל'שבת' ווין, און אפטישט אלע דינים, איר איר ווייסט א שטעטל, ר' ישיעה ריי'ן א ספריל אויף עבר'ייטיש, וואו אלץ איז געשריבען יעדער זאל קע'נען ליינענען. דער מחבר איז מיינ שווער'ס א מחותן, ר' ישיעה ריי'ן בעזער, און ער האט געזאגט מוכז'ה ווין את הרבים, נישט אלץ קאנען לשו'קדוש און דער עיקר איז דאך מ'זאל זיך ארומפערן אידיש, זעל'ט וועלטען אודאי געוואלט איך מאל ווארינען דא, ווייל זי איז א בת יחידה און מיר ווילען נישט זי זאל אוועק אין די ווייטע מדינ'הס, די מעשה איז אזוי: איר ביז מדרה הראה און ווי לאנג איר האט נישט קיין בארד קאנען מיר נישט שריי'בען קיין תנאים, הייל ווי בארד איך נעם אן איידעם א גלות, הייסט דאך עס, אז אפגעלעט מיר. די גמרא זאגט: שתיקא ביהודה דמיא, אויב מ'שווייגט, הייסט עס, אז מ'איז ווי'ליג. דעריבער וואלט געווען גלייך ווען מיר מאכען א ווארט שטיל'עך, און ביז איר'ס אייך לאזען אב' וואקסען א בארד און דאמאלסט ווע'לען מיר, אס ירצה השם, שרייבען תנאים און אפשטעלען א מדרת'הנה, זי קרצע בלוכשיס זענען מיר אויך נישט צום הארץ, הייל דאס איז חוקת הגויים, ווי בארד די גוים און די ריישען טוען זיך אן קרץ, דארף איר זיך אנטאן לאנג, אבער דאס איז שוין ווי איר ווילט, און ב'קאן ווין א איר איר אין א קור'צען שפעצער. דער עיקר זענען די דינים וואס א איד מוז האלטען, אויב נישט, איז ער עובר אויף דער תורה, וואס זענען איידען און דער תורה? ווי אזוי האבען מיר אויס'געאלטען די אלע צרות קאפאע'...

שנים

110
יואר שאווסקי

(שלום פון ווייט 2)

צוויי טויזענט יאר? אלץ ווייל די תורה האט אונז געלערענט און גע' שטארקט. א איר אהן תורה איז ער' גער פון א גוי... איר פארשטעהט, הא?

— יא, הייליגער רבי, כ'פאר' שטעה.

— איר זענט מסכים. הא?

וואס דער הייליגער איד זאגט, אזוי וועט זיין, אייער ווארט איז ביי מיר ווי גאט וואלט צו מיר געזעצט.

— חס ושלום! א מענטש איז

נישט מער ווי בלוט און עלייז. אבער דאס וואס כ'זאג אייד איז גענימען פון דער תורה. אז איר וועט ווע' לעז, וועל איר מיט אייד לערנען א שיעור ווען איר'ס האבען צייט, מ'קאן אנהויבען מיט חומש. ס'איז נישטא קיין גרעסער מוסריספר ווי דאס חומש. באלד דער ערשטער פסק איז פול מיט מוסר, ווארים ווי באלד דער אויבערשטער האט באשאפען הימל און ערד, דאָרף מען אים דינען און טאן וואס ער האט געזאטען. רש"י זאגט באלד אויפ'ן ערשטען פסוק, אז דער אויבער' שטער האט באשאפען די וועלט צו' ליב די אידען און דער תורה. ס'ווערט געבראכט, אז דער איי' בערשטער האט געפרעמט די וועלט מיט די אותיות פון דער תורה. — הייליגער רבי, ב'בין נישט ווערט דעם שטויב אונטער אייערע שיך.

— עט, וואס איז דאס פאר'א לשון? מיר זענען אלע קינדער פון אברהם, יצחק און יעקב. א פראס' טער איר קאן זיין א צדיק. ס'ווערט געבראכט, אז די ל"ו צדיקים זענען פשוט'ע אידען: שוסטערס, שניי' דערס, וואסער'טרעגערס. מ'יין טאכ' טער איז א ביסעל א גיכע, אבער זי האט א גוט הארץ. זי איז א גרויסער בעל'רחמנות און דערפון רעדט זי טיילמאל ווערטער וואס מ'טאר נישט. האט תרעומות אויפ'ן רבנו של עולם פארנומען ס'זענען דא ארימעלייט, וואס ווייסען מיר דעם אויבערשטענס וועגען? אלץ איז באשערט פון הימל, ווארט'צו, ווייט מוחל. איכ'ל געהן אריינרופען מ'יין בני'ביית.

דער מורה הנדאה איז אונזע אין קיד. מאַקס האט זיך אויפגעשטעלט. ער האט זיך דערנעהענערט צו דער ספרים'שאנק און ארויסגענו' מען א ספר, אינגאנצען געדרוקט מיט רש"י אותיות, וואס שטעהט דארט, הא? ער האט געפרואווט

טע און האַסטיגע רייד. מ'האַט זיך דארט געקריגט איבער אים, זיך גע' אמפערט.

מיטאמאל האט מאַקס זיך דער' מאנט, און ווען רייזל קארק האט געזעט צו אים וועגען איר שוועס' טער, דער סעניארא שאיעווסקי, האט זי געזאגט, אז ויין, מאַקס'עס, ווייב לאזט נישט צו קיינעם צו אים. הייסט עס, זי ווייסט, אז ער איז נישט קיין אלמן. אדער מיינט זי אז ויין ווייב איז געשטארבען לעצ' טענס? די גאנצע זאך איז געפער' ליד. מ'קאן אים אפילו דא אין וואר' שע ארעסטירן פאר פראווען חתונה האבען מיט עמיצען האבענדיג א ווייב.

— נו, כ'טרייב מ'ך אריין אין א פאסטקע וואס ב'וועל קיינמאל פון איר נישט ארויסקריבען... די סיר האט זיך, אויפגעמאכט, פאראייס איז געגאנגען דער מורה הוראה, נאך אים — די רביצין און נאך איר — צירעלע.

(ווייטערעס מאַרגעז)

ספעישל עמזירדזשע ביקור חולים האספי

אירען, רחמנים בני רחמנים! מיר, אמעריקאנ' ירושלים, ווענדען זיך צו אייך מיט א דרינגענדער בקשה. א קריטישער לאגע.

א ספעציעלע קאמיטע פון רבנים, דאקטוירים, לאיערס און בעלי'הבתים האט זיך געגרינדעט צו העלפען דעם האַספיטאַל אויסברייטערען די האַספיטאַל געביידעס.

מען מוז צושטעלען נאך בעטען, נייע אינסטרומענטען, עקסירעי מאשינען און לאבאראטאריע אינסטרומענטען.

א בריף פון א באוואוסטן אמעריקאנער דאקטאָר וואס האָט באזוכט דעם האַספיטאַל

I wish to thank you for your invitation to visit the Bleur Cholim Hospital in Jerusalem. Though I had been in Israel three times and had visited the hospital, I did not really see it as I did on my last visit in Jerusalem from Sept. 11th to Oct. 2nd, 1966. It was a most exhilarating and refreshing experience; one that is worth remembering and recording.

I saw many instances of the Benevolence of your noble and voluntary work for this hospital. I saw an obstetrical department which now has an average of 200 births a month. It is a great convenience to doctors and nurses and a source of blessing for the patients. I saw 2 operating rooms, the confinement area, 9 wards with 75 beds for mothers, an incubator room and many other improvements. I remember primitive services due to cramped and insufficient quarters and now, like a dream comes true, this beautiful modern maternity wing which you donated in loving memory to your wife, Rose Friedman. If I may, I should like to quote Dr. Helena Kagan who said: "My heart is filled with blessings to the man so kind as to equip and modernize the obstetrical department. This is an inspiration to the patients and their families and a great convenience to the doctors and nurses."

What especially warmed my heart was the feeling of confidence and trust between patients and doctors. The selfless dedication and devotion of the doctors and the warm tender care of the nurses to the patients, were evident all over the hospital. Such men and women are highly commendable.

It is inspired me so that I, too, want to help in whatever way I can, to bring to the attention of all its American

(פארזאצונג)

2

ווען מאַקס איז אַרױס פֿון מדרה
הרמיה'ס שטוב, איז ער אַ וויל גע-
שטאַנען אויף די טרעפּ און זיך צו
אפהערט צו דעם געדרייער אין זיין
אנגעזעענע מוח. ער איז שוין אַזוי
גוט ווי צירעלע'ס חתן. דער טײַע-
רער איד האט אים שוין געזאגט
דער, די רביצין האט אים געוואונ-
שען מול טוב. מ'האט געהאט אפ-
געלייגט די תנאים צוליב זיין בארד.
מאָקס האט געזאגט, אַז ער וועט
אינגלייכע פארען קיין ראשקעוו און
דארט איבערװאָרטען ביז עס וועט
אין אַנזאָקסען אַ באַרד.
עס האט געהאט געמאכט
צום גאָר נישט בלויז צירעלע'ן, נאר
איר דעם טײַערען איד און זיין
ווייב, אַ דב'ס אַזאָ באַטער.
— פאַר אַזאָ אַזאָ דאָרף מען מיר
אויף שטיקער צערייטען! — האט
מאָקס צו זיך געזעט. — איין טײַטש
איז נישט גענוג. מ'דאַרף שניידען
פֿון דעם פאַסטען! ...
ער האט זיך געלאָזט געהן איבער
דער גאָס אַ פאַרווייטער. ער האט
אומגעקוקט דאָס פנים און דער-
זעהן צירעלע'ן אויפֿן אַלמאָד. זי
האט אים נאָכגעקוקט, געשטאַקעט
מ'ט'ן קאפּ. אפילו געמאכט אַ מינע
ווי זי וואָלט אים נאָכגעשיקט אַ
קוש...

באָדאָרסט איז צושטעלען אים צו
דער שליח און טאן אַ קועטש ביים
צינגל...
די מים האָבען אים, ווי אויף איי-
גענער אחריות צוריקגעפירט צום
האטעל.
וואָס איז היינט? יא, דאָנערש-
טאָג. שבת האט ער געהאט אַ באַר-
געגעניש מיט דער רויט האַריגער
דינסט. באַשע. ריזול קאָרס האט אים
געזאָלט טעלעפֿאָנירען ווען שמואל
סמעטענע פֿאַרט קיין לאָדזש... ער
האט זיך אַוועקגעלייגט אין די מלכור
שים אויפֿן בעט און געקוקט צום
סופֿיט. אַרום אַ האַקען (דער איי-
גענער וואָס פֿון אים האט מאָקס
געפֿלאָגט זיך אַויסצוהענגען) זענען
העפֿליגען פֿליגען אין אַ ווירואַר.
מיט אַ שומעניש, וואָס פֿאַר אַ גליק
האט זיך באַטראַכטעט? — האט
מאָקס זיך געפֿרעגט. — איז דאָס
אַזאָ אַליינשער טאָג? אָדער אַ
חתונה? ...
דורך דעם אַפֿענעם פענסטער
האט אַריינגעבלאָזען אַ זומערדיג
ווינטל, אַריינגעהויבט ריחות פֿון
כּוים. גראָ, פֿערד- מיסט, עפלד.
אפֿער אַמאָל געהן זיך באַדען צו
דער ווייטל? מאָקס האט געזען
פֿון אַמאָל אַ בעלד (אזוי האט מען
עס גערופֿן, פֿאַרקלענערט פֿון באַד),
וואו מ'האט געקאָנט כאַפֿן אַ שוויים
אין טײַד. נאָ אָדער נײַ, ער איז
איצט נישט אין קיין לוינע זיך צו
באַדען. ער האט איר מידע געהאט
איבערצולאָזען אין אַ קעמערל די
מלבושים, דעם פֿאַסט, דעם מיסטער.
ווער ווייטס וואָס וואַרשעווער גנבים
קאָנען פֿאַסן!
ער האט געהאט חשק אַריינצו-
נעמען דעם רעוואָלוצער, אָבער ער
האט באַשלאָסען, אַז מ'טאָר זיך
נישט שפּילען מיט אַזאָ אַלמאָד.
דער שפּייער קאָן אַמאָל אויסשחית.
פֿון זיך אַליין, אין רוסלאַנד איז
פֿאַרבאָטען צו טראָגען געווער...
וואָס לענגער מאָקס האט זיך גע-
גריבעלען, אַלץ קלערער איז אים גע-
וואָרן, אַז אַ חור דעם וואָס די גאַנצע
לאַגע זיינע טויג אויף אַ כּפֿרה, אין
דער היינטיגער טאָג אַ פֿאַרלויב-
נער. ער האט נישט געהאט וואו
צו געהן, וואָס צו טאָן. ווען ס'וואָלט
דאָ אַמווײַניגסטען געווען אַ קאָסי-
נאָ, וואו מ'קאָן פֿאַרשפּילען אַ פֿאַר-
רובל!

איבערגעלאָזט! ... די האט אויס-
געלייגט שטויסען רענדלעך! ... זי
סאָן אַזאָ טאַטע מכשפה מ'רעגנט מיט
זיך און ס'ל גלד? — האט מאָקס
זיך געפֿרעגט. — און אין וואָס האט
זי דאָס געהאַלטען? און ווי אָדער
האט דער מאָן אירער צונויפֿגע-
שטאָרט אַזאָ אַפֿותיק? נישט פֿון
זאָגען תּהילים...
מאָקס האט זיך איבערגעוועקט.
ער איז אויסגעשטען מיט אַ צאָפֿל.
— וואָס האט זיך מיר דאָ גע-
געהאַלטען? — האט ער זיך גע-
פֿרעגט.
ער האט זיך דערמאָנט אַז דעם
ווייטס ביים מדרה הרמיה, זיינע באַר-
האַרצען רייד, דער רביצין'ס וואָס
רענישען שטילע פֿאַרוואַרמען און
אָנזעהענישען (אַלץ וועגען דעם,
אַז ער, מאָקס, איז אַז ער'האַרץ און
פֿאַרדייגט נישט צו ווערען דער מאָד
פֿון אַ מיוחס'דיגער טאָכטער), צי-
רעלע'ס בעטעניגן צו בליקען, און עס
איז אים געוואָרן ביטער אין גומען.
— וואָס דאַרף איך עס? אין
וואָס פֿאַר אַ טיילוואַנישער שפּיל
האט איר מיר דאָ אַריינגעלאָזט? ...
ער האט זיך דערמאָנט זיין מאַ-
מ'עס ווערטער: דער מענטש איז
זיך אַליין דער ערנסטער שוואַרץ.
צו שוואַנים טוען נישט דעם מענטש
אָוויפֿיל שלעכטס וויפֿיל ער טוט זיך
אַליין...
נאָ, אָדער וואַרשע! — האט
ער געדעקט אויפֿן קוהל. — כּילאָס
דיך גלייך איבער! ... ער האט גע-
וואַרשען אַ בליק אויף זיין געזעק.
— כּילע פֿאַרען וואו די אויגען ווע-
לען מיר געקאָנען. כּילע געזען ער
ערשטעם באַלד...
עמיץ האט אָנגעקלאָפֿט אין דער
טיר. מאָקס האט דערזעהן אַ באַרד
נער אַזאָ אַ ציטוילען מאַנסביל, יענער
האט געזעהן אַ האַרטער קאַפּע
ליש, אַ „מעלאָניק“, ווי מ'האט דאָס
דאָס גערופֿען אין וואַרשע, און אַ
געראַטעטער אַנצוג, דער באַדינער
האט אַ פֿרעג געזאָגט:
— ווען ציט איר זיך אַרויס?
מיר מווען צוגרייטען דאָס צימער.
— פֿאַרוואָס עפעס זיך אַרויס?
ציטען? — האט מאָקס געפֿרעגט אַ
דערשטוינגער.
— איר האט געזאָלט באַפֿרייען
דאָס צימער צוועלף אָוויגער.
— ווען? וואָס?
— אַ „כּילאָס מדרה, אַז ס'איז דאָ
עפעס אַ טעות — האט דער באַרד-
נער אַזאָ געטאן און גענומען לייכ-
גען אַ פֿאַסיר וואָס ער האט געהאַל-
טען אין דער האַנט. דער פֿאַרשוי-
ט'ט'ן האַרטען קאַפּעליש האט גע-
שפּייכעלט און אפֿילו אָנטערענ-
וואַתקען.

ער האט זיך אַריינגענומען אין צי-
מער און פֿונגנייז זיך גענומען קושען.
ער האט באַקומען אַ שטאַר מיט דער
שפּילעק פֿון איר הוט. ער האט זיך
א וואַרען געטאן אויף די קני און
אַרומגעקאַפֿט אירע פֿיס.
וואָס איז דאָס? מ'וואַרשעט מיר
אירעס פֿון דאָנען? — האט מאָקס
זיך געפֿרעגט. ער האט שוין לאַנג
געהאַט אַ חשד, פֿון מ'קוקט אויף
אים קרום אין דעם האַטעל. באַרד-
גער און באַדינגערס האָבען געהאַל-
טען אין איין קלאָפֿען אין דער טיר,
אָדער גאָר אַריינגעשטעקען דעם של-
סעל אין שליסלעלאָר, פֿרוואַווען עפעס
נעז. מ'האט זיך אָנטשולדיגט אונ-
טער דער נאָז און מיט שפּאַט, ווער
ווייטס? אפֿער האט מען אים גע-
מסר'ט? אָבער וואָס קאָן מען אויף
אים זאָגען? ער איז נישט געקומען
קיין וואַרשע מיט קיין קאַנטראַ-
באָרד...
מאָקס האט גענומען אַרומשפּאַ-
נען האַרץ און צוהיך.
נעז האט זיך געהאַט אָנגעריסען
פֿון דער אונטערזעלע, אָבער צו
דער וועלט פֿון ריבעל לייט, די
אַריסטאָקראַטען, די פֿאַבריקאַנטען,
האט ער זיך אָנגענומען מיט זיין
מיטער ווערטער. ער מוז ווערען
אַז אָדער מענטש, ס'איז קיינמאָל
נישט צושפּעט צו לערנען, זיך אויס-
צואַיירלען. זי האט אים געזאָגט
כּמעט אפֿען, אַז ער איז אַ גראַבער
ינגל און אַז ער האט זיך טאָכטער
בלויז דערפֿאַר, ווייל יענע איז אויך
נישט קיין לייט, האט געפֿראַוואָרט
פֿאַנען זעלבסטמאַרד.
מ'האט ווידער געקלאָפֿט אין דער
טיר. זי ווילען זיך אַרויסוואַרשען!
מאָקס האט געפֿענעט די טיר און
דערזעהן צירעלע'ן. ער איז געבלי-
בען שטענען אַ פֿאַרבלינדער. זי איז
אים נאָכגעקוקט, אָדער וואָס?
צירעלע האט געטראָגען אַ העלען
קאַסטיום און דעם שטרייפֿהוט וואָס
ער האט איר געקויפט אין דעם
אָווענט ווען ער האט זי באַגעגענט.
זי האט איר געהאַלטען זיין טאָש.
ער האט זי גאָר קיינמאָל נישט גע-
זעהן אַזוי עלעגאַנט. קיינער וואָלט
נישט געקענט, אַז אַראָס איז אַ טאָב-
טער פֿון אַ מדרה הרמיה. זי האט
פֿונקט אַזוי געקאָנט זיין אַ גרעפֿין.
אַ פֿרייד איז באַפֿעלען מאָקס'ן
און אַ בושע! מיט איר וואַרען איך
זיך? פֿון איר וויל איך אָנטלויפֿען?
איכ'ל דעם לעצטען גראַשען אָוועק!
געבען צו קאָנען זיין מיט איר!
— קום אַריין! קום אַריין! ...
און ער האט זי גענומען קושען.
צירעלע האט זיך געראַנגעלט מיט
אים:

וואָס איז דאָס? מ'וואַרשעט מיר
אירעס פֿון דאָנען? — האט מאָקס
זיך געפֿרעגט. ער האט שוין לאַנג
געהאַט אַ חשד, פֿון מ'קוקט אויף
אים קרום אין דעם האַטעל. באַרד-
גער און באַדינגערס האָבען געהאַל-
טען אין איין קלאָפֿען אין דער טיר,
אָדער גאָר אַריינגעשטעקען דעם של-
סעל אין שליסלעלאָר, פֿרוואַווען עפעס
נעז. מ'האט זיך אָנטשולדיגט אונ-
טער דער נאָז און מיט שפּאַט, ווער
ווייטס? אפֿער האט מען אים גע-
מסר'ט? אָבער וואָס קאָן מען אויף
אים זאָגען? ער איז נישט געקומען
קיין וואַרשע מיט קיין קאַנטראַ-
באָרד...
מאָקס האט גענומען אַרומשפּאַ-
נען האַרץ און צוהיך.
נעז האט זיך געהאַט אָנגעריסען
פֿון דער אונטערזעלע, אָבער צו
דער וועלט פֿון ריבעל לייט, די
אַריסטאָקראַטען, די פֿאַבריקאַנטען,
האט ער זיך אָנגענומען מיט זיין
מיטער ווערטער. ער מוז ווערען
אַז אָדער מענטש, ס'איז קיינמאָל
נישט צושפּעט צו לערנען, זיך אויס-
צואַיירלען. זי האט אים געזאָגט
כּמעט אפֿען, אַז ער איז אַ גראַבער
ינגל און אַז ער האט זיך טאָכטער
בלויז דערפֿאַר, ווייל יענע איז אויך
נישט קיין לייט, האט געפֿראַוואָרט
פֿאַנען זעלבסטמאַרד.
מ'האט ווידער געקלאָפֿט אין דער
טיר. זי ווילען זיך אַרויסוואַרשען!
מאָקס האט געפֿענעט די טיר און
דערזעהן צירעלע'ן. ער איז געבלי-
בען שטענען אַ פֿאַרבלינדער. זי איז
אים נאָכגעקוקט, אָדער וואָס?
צירעלע האט געטראָגען אַ העלען
קאַסטיום און דעם שטרייפֿהוט וואָס
ער האט איר געקויפט אין דעם
אָווענט ווען ער האט זי באַגעגענט.
זי האט איר געהאַלטען זיין טאָש.
ער האט זי גאָר קיינמאָל נישט גע-
זעהן אַזוי עלעגאַנט. קיינער וואָלט
נישט געקענט, אַז אַראָס איז אַ טאָב-
טער פֿון אַ מדרה הרמיה. זי האט
פֿונקט אַזוי געקאָנט זיין אַ גרעפֿין.
אַ פֿרייד איז באַפֿעלען מאָקס'ן
און אַ בושע! מיט איר וואַרען איך
זיך? פֿון איר וויל איך אָנטלויפֿען?
איכ'ל דעם לעצטען גראַשען אָוועק!
געבען צו קאָנען זיין מיט איר!
— קום אַריין! קום אַריין! ...
און ער האט זי גענומען קושען.
צירעלע האט זיך געראַנגעלט מיט
אים:

וואָס איז דאָס? מ'וואַרשעט מיר
אירעס פֿון דאָנען? — האט מאָקס
זיך געפֿרעגט. ער האט שוין לאַנג
געהאַט אַ חשד, פֿון מ'קוקט אויף
אים קרום אין דעם האַטעל. באַרד-
גער און באַדינגערס האָבען געהאַל-
טען אין איין קלאָפֿען אין דער טיר,
אָדער גאָר אַריינגעשטעקען דעם של-
סעל אין שליסלעלאָר, פֿרוואַווען עפעס
נעז. מ'האט זיך אָנטשולדיגט אונ-
טער דער נאָז און מיט שפּאַט, ווער
ווייטס? אפֿער האט מען אים גע-
מסר'ט? אָבער וואָס קאָן מען אויף
אים זאָגען? ער איז נישט געקומען
קיין וואַרשע מיט קיין קאַנטראַ-
באָרד...
מאָקס האט גענומען אַרומשפּאַ-
נען האַרץ און צוהיך.
נעז האט זיך געהאַט אָנגעריסען
פֿון דער אונטערזעלע, אָבער צו
דער וועלט פֿון ריבעל לייט, די
אַריסטאָקראַטען, די פֿאַבריקאַנטען,
האט ער זיך אָנגענומען מיט זיין
מיטער ווערטער. ער מוז ווערען
אַז אָדער מענטש, ס'איז קיינמאָל
נישט צושפּעט צו לערנען, זיך אויס-
צואַיירלען. זי האט אים געזאָגט
כּמעט אפֿען, אַז ער איז אַ גראַבער
ינגל און אַז ער האט זיך טאָכטער
בלויז דערפֿאַר, ווייל יענע איז אויך
נישט קיין לייט, האט געפֿראַוואָרט
פֿאַנען זעלבסטמאַרד.
מ'האט ווידער געקלאָפֿט אין דער
טיר. זי ווילען זיך אַרויסוואַרשען!
מאָקס האט געפֿענעט די טיר און
דערזעהן צירעלע'ן. ער איז געבלי-
בען שטענען אַ פֿאַרבלינדער. זי איז
אים נאָכגעקוקט, אָדער וואָס?
צירעלע האט געטראָגען אַ העלען
קאַסטיום און דעם שטרייפֿהוט וואָס
ער האט איר געקויפט אין דעם
אָווענט ווען ער האט זי באַגעגענט.
זי האט איר געהאַלטען זיין טאָש.
ער האט זי גאָר קיינמאָל נישט גע-
זעהן אַזוי עלעגאַנט. קיינער וואָלט
נישט געקענט, אַז אַראָס איז אַ טאָב-
טער פֿון אַ מדרה הרמיה. זי האט
פֿונקט אַזוי געקאָנט זיין אַ גרעפֿין.
אַ פֿרייד איז באַפֿעלען מאָקס'ן
און אַ בושע! מיט איר וואַרען איך
זיך? פֿון איר וויל איך אָנטלויפֿען?
איכ'ל דעם לעצטען גראַשען אָוועק!
געבען צו קאָנען זיין מיט איר!
— קום אַריין! קום אַריין! ...
און ער האט זי גענומען קושען.
צירעלע האט זיך געראַנגעלט מיט
אים:

(שלום פון זייט 2)

לעז. ער האט א פרעג געטאן:

— וויפל האסטו צייט?

— בלויז א שעה אדער צוויי.

— מיר עסן צוזאמען וועטשערע.

— הא? זיי וועלען איבערקלערן.

— די מאמע —

— זארג נישט.

— ס'האט אלץ געפאסט. אכט אזוי —

גער האט מאקס געדארסט זיין ביי

שקאלניקאווי. ער האט נישט גע-

קאנט מיטנעמען צירעלע'ן צו דעם

כישות-מאכער, ווי ער האט גער-

טען שקאלניקאווי אין געדאנק.

אינדריסען האט מאקס געדונגען

א דראשקע און איז איינגעזעסען

מיט צירעלע'ן. ער האט זיך געהיי-

טען פירן צו די אויפגאבעס אלייען

און צו די „לאזשענקעס", וואס ער

האט געדענקט פון אמאליגע ציי-

טען. פארבייגעהער האבען נאכגע-

קוקט און זיך עפעס ווי גע'חידוש'ט.

וואס איז? זיי דערקענען אז זי איז

א רבי'נס א טאכטער? — האט

מאקס זיך געטרעגט. ער האט בא-

נומען, אז דאס קוקט מען נאך איר,

נישט אים.

ער איז געזעסען שוויגענדיג און

נאכגעטראכט. ווי באלד דער טייע-

רער איד וויל אפשווארטן ביז ס'וועט

אים אנוואקסען א בארד, האט ער,

מאקס, היבשע עטליכע וואכען

צייט. ביז דאמאלסט מוז ער קומען

צו א טאלק. אבער וואס וועט ער

אויפטאן אין די פאר וואכען? שיי-

קען ראשעל'ן א גוט און איר אי-

בערלאזען זיין גאנץ פארמעגען?

אדער זאל ער פראווען אראפברע-

גען צירעלע'ן קיין ארגענטינע און

דארט מאכען א תכלית? ער האט

גארנישט געקאנט אויספלאנען. ווי

פלעגט מען זאגען? מ'דארף זעהן

ווי דער הלוד וועט ילכ'ען... דער-

ווילל מוז ער געניסען פון דעם ליכ-

טיגען זומער-טאג.

ער האט אנגענומען צירעלע'ן ביי

דער האנט און זי האט זיך מער

נישט ארויסגעריסען. ער האט א

זאג געטאן:

— גאט שליין האט דיר צוגע-

שיקט צו מיר...

זענען מיר אלע אויף דער וועלט
געקומען?

— מאקס, טו מיר א טובה!...

— נו, שוין, פון היינט אן וועל

איר היטען דאס מויל. דו ביסט א

פער'ע בתולה און איר בין —

— זאג גארנישט. קום מיט מיר

פראג אין גאס. כויל מיט דיר איי-

בערעדען א סך זאכען.

— מ'קאן רעדען דא.

— ניין, מאקס. ס'פאסט נישט

פאר א מיידל צו זיין ביי א מאנסביל

אין האטעל.

— כ'בין דאך דיין חתן.

— ביי א חתן אורדאי נישט...

— נו, כ'האב שוין פארגעסען

אין די אלע פרומקייטען. אין פארוי-

אין דאס לעבען פריי. מענער און

פרויען קושען זיך אין מיטען גאס.

— כ'בעט דיר, קום מיט מיר

פראג!

— נו, זאל זיין.

פער האט אנגעטאן דעם הוט. ער

האט דערקענט אן צירעלע'ן, אז ער

קאן איר נישט איינרעדען דא צו

בלייבען מיט אים. מאדענע, טאקע

דערפאר וואס ער האט נישט גע-

האט קיין שום מעגליכקייט צו בליי-

בען מיט איר, האט דער צו'להכעיס-

ניק אין אים, דער אינעווייניגסטער

שונא און אפטער, אויפגעוועקט א

תאוה צו איר. ער האט זי צום לעצ-

טען מאל צוגעדריקט צו זיך און צי-

רעלע האט זיך גענומען רייסען פון

אים און אים אפשוטען. זי איז גע-

ווארען צעפלאמט און צעשוויבערט.

די אויגען אירע זענען געווארען

דערפאר נאך בלויער און גלאנציגער.

א רבי אין א קליידל, האט מאקס

געטראכט, א מזוזה'לע...

ער האט איר געטאן א לעצטען

קוש און איז ארויס מיט איר אינ-

דריסען. די דאזיגע רבני'שע מויד

האט אים געהאט אומגעקערט די

מאנסביל'שע לוסט. ער האט זי אן-

גענומען ביי דער האנט, אבער אפילו

דאס האט זי נישט צוגעלאזט.

מאקס באראבאנדער האט גאר

נישט געוואוסט אז ס'זענען נאך

פארגען אונזע צניעות אין דעם פויר-

(פארזעצונג — קומענדיגע וואך)

(שלוס פון זייט 2)

כלעקעבצען פון א גלח אין א תפלה.
מ'וועט מיר נאך דא אפ'שמד'ען.
האט מאקס זיך געשפילט מיט די
רעיונות. פריער האט די פרוי גע-
וונגען אליין, דערנאך האבען אג-
דערע איר גענומען צוהעלפען, אין
אויסגעצויגענע טענער, אין א גע-
יאמער ווי נאך א פגר. א מדה-
שחורה אזא, וואס מאקס האט שוין
געהאט פארגעסען און וואס פלעגט
אים טיילמאל באפאלען אין באנאכ-
טיגע קאשמאדען, האט אים ארומ-
גענומען. דאס דאזיגע געזאנג האט
ארויסגעצויגען די עצמות. ס'האט
געטרויערט נאך עפעס, וואס ס'איז
נישטא דערויף קיין טרייסט. אזא
זינגעניש קאן אויף אן אמת ארויס-
רופען טויטע פון קברים, האט מאקס
צו זיך געזאגט. האט זיך אים אויס-
געדוכט? ער האט דערהערט דעם
נאמען ארטורא. דאס האט מען גע-
מאכט זיין געשטארבענעם וזהו א
גוי'אישען אל-מלא'רחמים... פון
וואנען ווייסען זיי פון ארטורא'ן?
— האט מאקס זיך גע'חידושיט. ער
האט נישט געדענקט ער זאל האבען
דערצעהלט שקאלניקאו'ן פון זיין
זוהן. ער האט געוויס נישט אנגע-
רופען זיין נאמען... אלץ אין
מאקס'ן איז געווארען שטיל, גע-
שפאנט. ווידער האט ער זיך דער-
מאנט א ווארט, וואס איז אים שוין
אינגאנצען געהאט ארויס פון זינען:
קלאפסידרע. וואס איז קלאפסידרע?
ווען און וואו האט מען דאס ווארט
באנוצט? זאל עס זיין שפאניש?
ער איז געהאט געקומען אפלאכען,
אבער ס'האט זיך אים איצט גע-
וואלט וויינען.

מיט אמאל איז אויסגעוואקסען
די מויד, וואס האט אים געעפענט
די טיר. זי האט נאך געטראגען רעם
פריערדיגען קאסטיום, אבער אויף
די אקסלען האט געהאנגען א
שווארצע שאל. זי האט זיך אוועק-
געזעצט כיים טישעל און אלע הא-
בען אוועקגעלייגט די פינגער אויף
דעם ראנד. א פרוי האט אנגענומען
מאקס'עס הענט און זיי דארט
אוועקגעלייגט. לעקא (לייבט),
האט זי אים איינגערוימט. מאקס
האט געהאט געהערט וועגען יענע
וואס פרעגען אויס זאכען ביי א טי-
שעלע. ס'האט אפילו געהאט א נא-
מען אין ראשקעו: טעשעלע. רער
טאטע זיינער האט נאך דערצעהלט
די וואונדער, וואס א טישעלע כא-
ווייזט, אויב ס'איז צונויפגעקלאפט
מיט הילצערנע געגל, אהן אייזען.
דער רב פון ראשקעו האט דעמאלט
געזאגט, אז מ'טאר זיך רערמיט
נישט אפגעבען, ווייל ס'איז כישוף.
איצט האט מאקס אליין דאס דורכ-
געמאכט. אין שטוב איז געווארען
אינגאנצען פינסטער. דאס געזאנג
האט אויפגעהערט און ס'איז אנט-
שטאנען אן אנגעלאדענע שטיל-
קייט.

(ווייטערעס — מארגען)

געהאט גרייט דעם כאנקנאט אין
וועסטעל-קעשענע. עמיץ האט אים
אנגעוויזען א שטוהל ארום א קליין
טישעלע. אלץ האט זיך געטאן
שווייגענדיג און שלעפעדיג, מ'איז
געגאנגען מיט שטילע טריט ווי אהן
זוילען. מ'האט געפליסטערט, אדער
גאר זיך געגעבען שטומע צייכענס.
ס'האט דא געשפירט מיט דעם דויד
פון שמעק-פאפיר, וואס מ'צינדט-אן
צו פארשלאגען שלעכטע ריחות. ווי
וואויל מאקס האט נישט געהערט
וועגען וואס מ'שושקעט זיך דא,
האט ער פונדעסטוועגען אויפגע-
כאפט פוילישע ווערטער. וואס איז
דאס? זיי רופען ארויס גוי'אישע
מתים? — האט מאקס זיך געווי-
צעלט אין געדאנק. אפילו אויב עס
איז אמת, וועלען מיינע טאטע-
מאמע זיך דא נישט באווייזען...
א פרוי האט אנגעהויבען זינגען
אויף פויליש, מיט א קול סאי כאר-
כעלדיג, סאי גרילציג, די מעלאדיע
האט מאקס'ן דערמאנט אן דעם

אין מיטן וואך

גען מיר געשלא-
לאסן גאנץ יאר.

I. ROSENBERG
SUNRISE TRAVEL BUREAU, I

אלדאס גוטס
לייגע ערמער

מערבי

רחר

ציעס פאר די ערשטע
לעצער וועלכע זיינען
הענט. זייט פון די
די הייליגע פלעצער!
IDEAL

48 West 48th Street

Between 5th & 6th A

(125784)

4

מאקס האט זיך גישט געגליבן
אבער דאס טישעלע האט גענומען
זיך שאקלען און ווייברירען ח
שולעס אויפגעהערט צו זיין ג
טויטעס זאך אה געקראגען א לעבע
דינען אימפעס. האט דאס עמיץ גע
הויבען? די הענט זיינען געשענע
אויס'ן טישעלע, גישט אונטער'ן
טישעלע. מ'האט דאס טישעלע גע
קאנט בויגען אין איין זייט, אבער
גישט עס דורעכאן אס עס געשענע
די ציטערעניש פארפלאטנדיש. האט
מאקס האט געשפירט אונטער די
מינגער, צומאל האט דאס טישעלע
זיך געטאן א הייב זיי גייט אוועק
צופילענען. וואס טוט זיך דא? וואס
פארא שווארצערנען זיינט בעס
אין דא? מאקס האט געהערט ווי
פארענט דעם טישעלע פארנען א
ווי דאס טישעלע ענטפערט: איין
קלאס אויף יא. צוויי אויף גיין. ווי
דאס טישעלע וויסען זיך דער
מאן פון דער דיקער ווי וועט זי
אומקערען פון אמעריקע? און ווי
קאן עס וויסען צי דאס ענגעלעכעס
זייגערט אין גאנץ געב אלער ער
האט עס שוין פארנען און
לאמבארד? ס'איז אלץ אפגארעיי
פארבלענדענישן — האט מאקס
צו זיך געקערט. גאך א ווייל האט
שקאליגקאס א פרעג געטאן אקס'ן
צי ער וויל עפעס פארנען. מאקס
האט גאכגעטראכט.
וואס ראטעל האט געזאגט?
דאס טישעלע האט געענטפערט:
יא.
וואס צירעלע ווערן מיין
זויב?
דאס טישעלע האט זיך ווי געצער
גערט א ווייל. דערגאך האט עס גע
טאן צוויי קלענע: גיין.
גייט גאך מיין טאטע?
גיין.
די מאמע?
דאס טישעלע האט אינגאנצען
גישט געענטפערט.
מאקס האט מער גישט געוואוסט
וואס צו פארנען. זי עלערן זיינע
זיינען ציידע געהאט געשטארבען
א ווארע צווייטע איינעם נאכ'ן א
דערען. היינט, פארוואס זאל דאס
טישעלע ענטפערען ווענען דעם טאג
טאג און גישט ווענען דער מאמע'ס
אנערע האבען זיך געראטען צו
פארנען. מאקס איז געווארען מיד
פון האלטען זיך הענט אויפ'ן טיש
שעלע און ער האט אפגערוקט די
שטולה פון הינטערהויכקייט.
מ'האט איצט אוועקגענומען דאס
טישעלע און דאס מיידלע די קוגל
צעמאכטערן (ווי מאקס האט זי גע
רופען א צעראג) האט גענומען
רעדען מיט א שטיין. וואס האט
אינגאנצען גישט געפאסט צו איר
שלאקערט פיגור. דאס קול, וואס איז
פון איר קאפאירעקטומע, איז גישט
פון א פרוי און אויך גישט פון א
מאנסביל. גאך א געמיש פון בירע.
א פויליש האט זי געקערט א פריי
צישעלע דאס מאקס האט קיים איר

שטאנען. זי האט דערזעהלט זענען
עמיצעל אנגערופען א גאנצע וואס
האט געקלונגען פרעמד, איבערגע-
געקען גרוסען פון געשטארבענע
יענע, די גייסטער, האבען אנגעזען
בען סימנים, דערפאסן ערטרע און
דאסעס. אפגעטעניו א האריכט
דערפון וואס ס'איז פארלאפען מיט
זי גאברעט ווי זיי וויינען אוועק פון
דער ערד. פלוצים איז געווארען א
שוועקעיש. אין דער פינסטער האט
זיך באוועגט דעם פערט. וואס האט
אויסגעזעהן ווי א הענטשעק אדער
א גיטשעקע האנט. זי האט גע-
שחעבט אין דער לופט און עמיץ
האט אוועקגעשטעלט אויס'ן דיל א
שיסעל אדער א טאפ. די האנט איז
פאטעליר צוגעשטאמען צו דעם
טאפ און זיך דאס אונטערגעטויג
קען דערפאר זען זיך צוריק
אויסגעהריבען און געשחעבט אדער
זיך גערוקט און דער פארקערטער
ריכטינג. מאקס האט געזאגט א
אויסגלייכער. וואס טוט זיך דא?
וועמענס האנט איז דאס? זיי אזוי
האלט זי זיך און דע לופט. ער האט
אנגעשטרעמט די ראיה, אבער מער
ווי די האנט האט ער אנגעזען גע-
זעהן. ער האט פארגומען א פליס-
טערניש. אן איינגעהאלטען וואס
זי וואונדער האט געטראפען פאר
זיינע אייגענע. אדער תלמים זיך
איז? ער האט געוואלט פרענען
עמיצעל פון די געשטאלטען וואס
דא קומט פאר, אבער נאר איידער
ער האט ארויסגעבראכט א ווארט.
האט ער געקראנען א שטארק אין
אזעם, א סימן ער זאל שווייגען.
אונדערע גיסים וויינען איצט געזעהן.
אן טרומיטערל איז אנגעוואלטען
פון ארגענישט און עניגמושאסן
ווי א שופר איינגעלאנגי, מיט יאמער-
ליכע טענהע. ווי פינסטער ס'איז
אדום, אזוי האט דאס טרומיטערל
געשטיינט מיט אן איינעל ליכט. א
פארש
בעה
פאלט
אין

מאקס האט שפּעטער אליין גישט
געוואוסט ווי אזוי דאס איז צו
שטראפן געקומען. דער האט גיטש
געוויינט. געזאגט אין איין רגע איז
דאס פנים זייגט געווארען גאס, א
שטעטען מיט לעבליך אסאך, און
שטאלע האט אויסגעשטויסן. דער
דערהערט א קול, ארטרא האט גע
דעט צו אים פויליש, באַדע אין
דער צעמישונג האט מאקס געהאט
געזען, און ארטרא'ס שפּראך
איז געווען שפּאניש. מאקס האט
געהערט ווי ארטרא סטעהט;
אפאט, איר בעגט נאך דיר...
אפאט, איר בין געשט טויט, כילעב.
כ'בין דא געבען ריר... פאפא.
כ'ווייט אלץ וואס דו ביזט רורבעג
גאנצען... כ'האט דאס באגעגען
זיידענשאַכע און מיר האבן צווא
מאנע פאר דיר גאט געבעטען...
כ'בין גאר אלץ דיר געטרייער וואו
איז כ'בעגט נאך דיר... מיר ריר
דען וועגען דיר דא גאנצע צייט...

רעסט גאר מיר גישט טרויער
ביזן ווערט דארט וואואו
זאגט איר אונזערע אינגלעך
יא. זיך מוסקע וועטן אונזערע
האט אונז צוזאמען. אבער דו
גאר וויכטיגע זאכען אויסצו
פארן דעם איינציקעם ערד.
אויף אים איז כל מיט דער פון
וואס דער פאן שקעלניקעווא
דיי. ער איז באליבט ביי
ער ברענגט אונז איין קאנ
מיט אונזערע געהענט. זי
פאפא. איר מוז שוין געהן.
וועל זיך אומקערען. כ'האב
צו דיר פון אונזער גאנצער
... יע.

געשטאלט איר פארשואונדע.
ארטורדאן. ארטורדאן —
איר מאסקו! געטרינגען — גאנ
געווען, יעמעל, ב'האב גערעדט מיט
הא. ... א. ווער ראשעל האט
שטאט מאקס ... מאקס האט
אייכען געוויינט אונז ארטור
לוויה. אבער איצט איז אים
פנים געווארען פארוואס?
ברענגען. דו אויגערן זייגע האט
געזעסען און געלאזט אויף
אייגענער אחריות ... גאר
וועט זאכען האבען פאסירט.
מאקס האט זיך מער גישט
געבען קיין חשבון וועגען זיי.
רות האט אים אנגענומען. ער
זיגט אונזערע און געשלאפען. דא
זייגט אונזערע און געווארען שלאג
זיך האט אנגעקערט א שטול
אויף איר אוועקגעצט. ער
היינטגעפאלען אין געזעס.
רות האבען זיך אים אויסגע
און אוי וואויל ער האט גישט
זיך. האט ער באנומען, אז
זיין א פארט לילשות. פונקט
זיך געזעסען פאר זייגע
זיך געוויינט. זיך געהויבען
געלאזט. דו אויפערען זייגע
ווארען זיך פארטוישט. זי
נעהערט רייז, אבער גישט
זאגען זייער מיין. ער האט
א געפיהל. אז די שטוהל
אימט אים צוזאמען. זינקט אים
געמוכט דארט אז אפ
איז דאס מיין סוף? —
זאכט זיך געפרעגט.
האט אירפנעשטיגט. א
ער ווי די קראפט וואס רע
וואלט געהערט זיין גע
און אים געפראוואט אויפמיין
ס'איז געווען א ריטע שיין
מיט געזאגט אז א שטוב
קינד מאזעלט. מאקס האט
זיך פריער פון מענער און
דאס מיינעל, זיך קוגעלנא
זיך געזעסען אויף א שטוהל.
אפ פארטיסען איבערן אג
און צוויי מאגלייט האבען
אלעסען ביי די האנטגעלעך
פאר האט אויפגעהויבען פון
גידריגען צמער. האלביטאט
צוויי. אירפנעשטיגט. א
זיך געזעסען און אז א
ער טויטער, דארט ווער
דא גישט ארומגעשוועבט
ד פרינסטעגיש. האט געהאט
טאנקען די האנט און פאר
איבערגעלאזט אן אפירוק.

דרי האט ארומגעטראגען דעם
און יעדער האט געזאגט א קוק.
דאס האט ווין ארטור'ס האנט?
ס'איז עהגליד צו ארטור'ס
האנט. מאקס האט ארויסגענומען
און געזעהן דאס פנים.
אין אינגאנצען אויסגעברע-
נגעווייט. דאס האט אים
קיהלע שנירלעך זייענע אים
ען איבער'ן רוקען. ער איז גע-
ווען אויסגעווייטער, און אפ-
אכטער. הויל און געפלעקט
איינענעם מצב. ווען ראשעל
איז געווען — האט א קול
זיך גערופען. ער האט זי גע-
זען, געזען און וואלט פוג-
עוועטען געוואלט מיט איר טיי-
ל פונעם שווארצן וואס ער האט
היינטיגען אוועק. ער האט
אן ארטור'לעך געהערט ווין
דריי רובלע איז נישט געגאנגען.
מאקס ביי זיך באשעסען.
אויס געבען א צעהנערל.
האט אריינגעשטעקט די
איד דעו וועסטקעסענע און
אפגעטאן א פיינטע באהאפט.
האט געהאט דורכגעשוויצט דאס
און דעם אונטערשלאג פון
האט ער האט גענישטערט אין
קעסענע. דער טאש איז גע-
ווארעם און גאס.
צוויי מאסלייט, וואס האבען
טען דעם מיינלייט הענט.
זיי אפגעלאזט. זי איז געזע-
הן א פארווארפענעם קאפ.
וואס האט ווייטע אן אויסגער-
וויי פארווארפענע און א טיפען
מיינלייט זי געוועקט און גע-
געשריגען פון שלאף. גע-
טען. צעשיטערט מאקס האט
זי ווי שטאלגיסאוו מיג-
זי און רופט:
"אראוויי, שטערעא, ווארדאוויי
הערצאג!"
האט געזאגט א לעצטען צייטער
די איבערגעוועקט. די שווארצע
אידעס האבען געקוקט דער-
ען, דערשטוינגט. א פרוי האט
רומגענומען. געקוקט. עמיץ
אויסגעקומען מיט א גאנצ-
האט אים א שולדעל טעה
קאפ. אין דעם ליבט האט
הערצאג דאס טישלעך, דעם
מיט פאראסין, די פארא-
ג. אויך דער טאגלעכע האט
האט אים געזען, אז די שטוב
לייט מענטשען, באזען ער
איצט איבערגעצייילט כליוו
הריוען און דריי פונעם. זייענע
דערע געווען איינטער, אדער
מאקס איז געהאט געקוקט
הער אן אומגלויביגער. וויכער
זי וואס מ'וועט אים ווייזען
גאנץ גאנץ איז גישטגעשטוי-
האט געפליגען. אבער ס'איז
האט אויסגענומען פון אים דער
ע. ער האט גייערואווינט א
ווייטע האבען זיך אנשטלעקט
בעדיגען. מיט זיין געשמעקט.
האט געזעהן ארטור'ס גע-
הערט ווין שטיי...
האט ארטור'ס געזעהן שטאל-
ג' איז א ווייגעלעך און דער

ונגט צעהן רובעל. יעגער האט
וילו גישט א קוק געסאן אויף דעם
ווייזער, עס גלייך ארונטגערגע-
ווייזט איר ערשטענע מאקס האט גע-
קלט איצט צוגעהן צו דעם מיידעלע
רעזע. אבער זי איז געהאט אויס-
געזען. איז דאס איינער שוועס-
רין? — האט מאקס געפרעגט
שאליקאווא האט געזוממעלט:
"יא, מיין שוועסטער."
"אזא אויף רעדען צו איר?"
גייסט האט געזאגט, דער שטאנ-
דאכט זי א.א. ווי איז מער טויט
לעבעדיג.
זי פארוואקסעלט האבען זיך אג-
ווייבען צעעהן. מאי ארוי-
ס פון א מקוטרירט — אומגע-
רעגט, אבער מיט א שטרם פער-
ר צוזאמענקייט. אס אזוי פלעגט
זי געהן אהיים אין ראשקעוו
יידערשען שוהלבעל יום"ביפור
זי דער נאכט פון בלוגדיר. "מיין
זאל האט מאקס זיך ארומגעזעהן
קיינער איז דאס מער גישט אהו-
וואן שאליקאווא. שאליקאווא
געשטאנען נעבען דעם אג-
נגענעסע פלעסטער, א לייגער-
טובעלעך אין א לאנגען רעק א-
ס שווארצע אויגען אהליבאכער
דעקט מיט צעשייבערעם ברעמען
האט געקוקט אויף אים און
רעגלויזערטע בליק, אים דורכגע-
זען ווי א מכשף. ער האט
קסן אנגענומען. ער האט
געזען א שחב און ער וועט
רעזע אראפנעהן מיט די פינג-
ערער טרעפ. לאנגע און טרומען
זי שטאק . . . ער האט א זאגט
זאגט:
איז דאס געווען מיין וועל?
שאליקאווא האט געשטאקט מיט'ן
פ.
אטורא האט געפרעגט שפא-
גישט פויליש.
זי רעדען זיך פאר א פונ-
דיום. ווי באגנען ווי מיט איר
ג. אירע ארגאנען . . .
וועט דאס מיר העלפען?
יא, מיט דער צייט . . .
וועט זאל איר דא ווין נאכא-
ל?
— מאטאג. גיין, דינסטאג.
— ווי אזוי? עקסט מאקס
דאנען? — האט ארויס-
געזאגט.
קמט, איכל איך ארויס-
געה.
כיוואלט געוואלט הערען א
ר ווערטער מיט איינער שוועס-
רין.
גישט היינט.
שאליקאווא האט אים געפירט
נער דעם לאנגען קארירדאר. ער
געשטאנען איר דער אפגע-
וואקסענע און אראפ מיט
ליכע טייט און מיט דער אומ-
האלפעניגקייט פון עמיצען וועסט
ערשט גאר וועסט אויפגעשטע-
פון א קאנאקעייט און האט
רגעסען זיי אזוי מען געהט. רי-
האבען אים געשטריכעלט.
(שלום אויף זייט 3)

שנים

110
י. ווארשאוסקי

(שלום פון זייט 2)

שטיגען האבען אים אויסגעוויזען צוהייד, צו ווייט איינע פון דער אנטדערער. ער האט זיך אנגעהאלטן טען אין געלענדער ווי א זון. ער איז ארויס אינדרויסען און עס האט אויף אים א בלאז געטאן א קיהל ווינטעל. די דלוגע גאס האט זיך געצויגען א האלכסינסטערע, מיט טעניאכטיש ליידיג. נישט ס'האט דא קורסירט א טראמוואי, נישט עס איז פארכיי א דראושקע. ער האט געטרעטען איינער אליין אויף דעם ליידיגען טראסטאר — א פאראג דערשטער, א דערציטערטער און ווי עמיץ וואס פארלאזט א שפיטאל אדער גאר א תפיסה וואו ער איז אפגעשטען יארען. אלץ איז גע- ווארען אנדערש אין דעם איינעם אווענט: דער הימעל, די הייזער, דער ברוק, די רינשטאקען. מאקס האט איצט נישט געדענקט וואו ער איז און וואס ער טוט דא. ער האט זיך אפגעשטעלט און זיך דערמאנט. יא, ער איז אין ווארשע. ער וואוינט אין האטעל בריסטאל. ער האט זיך פארפלאנטערט מיט ציר- לען, דעם טייערען איד'ס טאכטער, און מיט רייזל קארק, שמואל סמע- טענע'ס געליבטער... אבער ווי אזוי קומט מען פון דאנען צום הא- טעל? מאקס האט אפגעווארט ביי עמיץ איז פארכיי און געפרעגט. יענער האט אים געוויזען. ער איז

געגאנגען מיט דער מעד'גאס, פאר- ביי די קאזעגאס און ארויס אויף דער קראקאווער פארשטאט. די מעד'גאס, וואו בייטאג איז אזוי טומעלדיג און פארקויפערנישט שלע- פען קונים ביי די ארבעל, האט זיך איצט אויסגעשטרעקט א ליידיגע, האלכסינסטער. דארט וואו די קאזעגאס טרעפט זיך מיט פאר- וואל האט שמעק געטאן מיט הינ- טערשטאטישער געפאר. מ'וועט מיר נאך דא דער'הרג'ענע! — האט מאקס זיך געווארענט. די גאז- לאמטערן, ווייט אפגערוקט איינער פון אנדערע, האבען געווארפען א טונקעלע שיין. פון די פארייטי- גע הייזער זיינען אפירגעקומען ברומענישען, שארכענישען. קיהלע ווינטלעך האבען געבלאזען פון דער ווייסל. מאקס האט זיך פונ- סניי אפגעשטעלט. פארוואס זאל ארטורא, וואס איז באגראבען אין אין בועטאס איירעס, זיך באוויי- זען צו אים אין א דירה אין וואר- שע? ווי אזוי קאן ער וויסען דעם וועג אדער? און ווען האט ער זיך אויסגעלעדענט פויליש? עס איז שווינדעל, שווינדעל... א גאסען- פרוי האט אים אפגעשטעלט.

— געהען מיר?

— גיין, מיידעלע.

און מאקס האט איר דערלאנגט צען גראשען.

(פארזעצונג — קומענדיגע וואך)

[illegible]

שנים

פון

י. ווארשאוסקי

(שלום פון זייט 2)

— האסט נישט קא' טלית-אד?

תפילין?

— כ'געה אריין אין א שוהל און

מ'בארגט מיר — האט מאקס זיך

פארענטפערט מיט א ליגען, אליין

דערשטוינט ווי גיד ער האט זיך

ארויסגעדרעהט פון דער פאסטקע.

דער מורה-הוראה האט אפגע-

רוקט דעם קידוש-בעכער.

— אזוי איז, אז מ'דערווייטערט

זיך פון אירישקייט — האט ער

גערעדט האלב-צו-זיך, האלב-צו-

מאקס'ן. — ס'ווערט געזאגט: אם

תעובני יום יומים אעזבד... אז

מ'פארלאזט די תורה אויף איין טאג,

פארלאזט זי יענעם אויף צוויי טעג.

וואס האבען מיר א חוץ דער תורה?

אין לנו שאר אלא תורה הזאת...

אהן דער תורה זענען מיר, הלילה,

אלע הפקר... אז וועסט אס-ידיעה

השם זיין מיין איידעם, וועסטו מיר

זען זיין א איד...

— רבי, כ'על טאן אלץ וואס

איר'ט מיר הייסען... איר זאלט

מיד אפילו הייסען שפרינגען אין

פייער...

— חס ושלום. א איד דארף זיך

מוסר-נפש זיין בלויז ווען מ'פאר-

לאנגט פון אים ער זאל, חלילה, די-

נען די עבודה זרה, שפיכת דמים

און גלוי עריות. די תורה איז א

תורת חיים, די גמרא זאגט: וחי

בהם ולא שימות בהם... מ'דארף

לעבען מיט די מצוות. די תורה איז

דער מקור פון לעבען...

— יא, הייליגער רבי.

— טאטע, דרשן נישט אזויפיל.

ער איז א איד, נישט א גוי! —

האט צירעלע זיך אנגערופען.

דער מורה-הוראה האט א קוק גע-

טאן אויף דער טאכטער:

— אזוינע זאכען טאר מען נישט

פארגעסען...

וואו ס'זענען דא אידען, איז דא א
מסווה...

— יא, רבי, ס'מוז זיין.

— איד וואלט דארט מיין טאכ-

טער נישט אוועקגעשיקט מ'זאל מיר

אוועקלייגען אלע אוצרות פון דער

וועלט — האט די רביצין געזאגט.

— מיר'ן קומען וואוינען אהער.

— א אירישע טאכטער דארף

אפהיטען טהרה.

— וואס זי'ט וועלען. וועט זי

טאן. אייער טאכטער איז ביי מיר

ווי א ספר-תורה...

דער מורה-הוראה האט געהאט

פארגעשלאגען מאקס'ן ער זאל נעכ-

טיגען ביי אים. ביז צום האטעל

„בריסטאל" איז א מהלך. וועד

ווייסט צי מ'מעג טראגען? דער

ערוב ווערט אפט איבערגעדיסען.

מאקס האט געמרעגט:

— וואס טראג איד דען?

— וועסט דארפען ברענגען דעם

טלית...

מאקס'ן איז געווארען ביטער אין

גומען.

די רביצין האט געטאן א שפא-

טישען שמייכל.

— ער האט אוודאי נישט קיין

טלית.

דער מורה-הוראה האט זיך עפעס

ווי דערשראקען.

ווייזן א
למאלין
אפטיגער

(ווייטערעס — מארגען)

איז דער רעכטער זייט, אהן דעם לאך, איז

— הונגעריג ? נאכ'ן טשאלענט

[illegible][illegible]

(שלוס פון זייט 2)

האט זיך נישט ארויסגעריסען. ער
האט זי אריפגעשטעלט און איר גע-
טאן א קוש אין די ליפער. זי האט
געקוקט אויף אים מיט די גרינע
אויגען א צעפאטעלטע. ער האט זי
ווידער געקושט. און זי האט אים
צוריקגעקושט. ער האט זי ארום-
גענומען און צוגעדריקט איר בוזעם
צו זיינעם. זי האט געמורמלט:

— וואס טוט עץ?
— א, גלאט אזוי.
— עמיץ קאן נאך אריינקומען.
— קיינער וועט נישט אריין-
קומען.

ער האט געקראגען חשק צו איר
און זי געפרואווט אויסטאן. נאך זי
האט אים אנגעקאפט ביי די הענט.
— נישט איצט.

— ווען?
— מיר מוזען ווערען היימיש...
— זאג מיר דעם אמת, האסט
שוין געהאט עמיצען?

— קיינעם נישט. זאל מיר גאט
שטראפען!

מאקס האט געוואוסט, אז ער
קאן מיט איר טאן וואס ער וויל,
אבער ער האט זיך אפגעהאלטען.
ער האט געהאט לעצטענס אזוי פיל
דורכפאלן מיט ווייבער, אז ער האט
שוין מורא געהאט צו ריווקירען.
דא איז אים באפאלען די לוקס און
באלד איז זי אפגעטראטען. ס'איז
געווען ווי עמיץ אין אים, אז אינע-
וועניגסטער שונא, וואלט זיך מיט
אים גערייצט און נאך געפרואווט
אים פארשעהמען... ער האט זי גע-
קושט לאנג און זי האט צוריקגע-
קושט און זיך איינגעגעסען אין
זיין מויל.

עמיץ האט אנגעקלאפט אין דער
טיר און באשע האט זיך מיט אימ-
פעט פון אים ארויסגעריסען און
מיט איילעניש גענומען פארדיק-
טען די האר.

מאקס האט געעפענט די טיר און
א באדינערין איז א ווייס שירצל
און מיט א הייבל איבער די האר
האר געזאגט:

— מ'רופט אייד צום טעלעפאן.

(ווייטערעס — קומענדע וואך)

רען קיין אמעריקע. דא איז ער גע-
ווען א שוסטער און פארדינט ווא-
סער אויף קאשע. דארט איז ער גע-
ווארען — ווי רופט מען דאס? —
א פאבריקאנט. ער האט געשיקט א
פאטאגראפיע און די אייגענע מא-
מע האט אים נישט דערקענט. מיט
א צילינדער אויפ'ן קאפ ווי א קוי-
מען. דאס ווייב רעדט בלויז ענגא-
ליש. א גאנצער פריץ. דא האט ער
געהייסען שמערל, דארט האט ער
זיך א גאנצען געטאן סעם. ווי מיי-
טאטע האט איבערגעלייענט דעם
בריוו, איז געווארען אין שטוב א
געוויין, ווי יום-כיפור.

— וואס האבען זיי געוויינט?
— פון פרייד.

— יא, ס'איז אמת. דא איז א
געמאטערט לעבען. אין אמעריקע
קאן מען זיך ארויסארבעטען. די
הייפט-זאך איז: זיי נישט פאנא-
טיש. פארוואס טאר מען נישט עסען
מילכיגס נאך פליישיגס? ס'איז
אלץ באבקעס.

— וואס ווייס יעדן די מאמע
האט מיר אזוי געלערענט.

— אין מאגען מיטש זיך אלץ
אויס: פלייש, מילך, אפילו א שטי-
קעל בשר קוויטש.
— עץ עסט חויר?

— ניין. אבער נישט דערפאר
ווייל מ'טאר נישט. כ'האב עס גלאט
נישט ליב. מיר'ן שפעטער אראפ-
געהן און טרינקען קאווע. דא איז
פאראן א קאפע. לאמיר פארברענ-
גען ביו האלב זיבען.

— וואס רעדט עץ? כ'מוז זיי
צוגרייטען שלוש סעודה'ס.

— זיי זענען נישט קראנק אליין
זיך צו נעמען.

— די אלטע וואלט מיר גלייך
אפגעשאפט.

— אויב וי'ט דיר אפשטען,
איך גלייך צו מיר. וועסט פארען
מיט מיר און איכ'ל דיר שוין בא-
זארגען. קום אהער!

מאקס איז צוגעגאנגען צו איר,
זי האט געטאן א צאפל, אבער זי

(טארענצונג)

3

מאקס האט דערפערעט ריזל
פארקלייט קליין וואס געלעבט
— מאקס האט ביזט דאז איד
האט מיר געשטעלט און וועט
ווי אזוי געשטעלט און וועט
פארמאטן. האטט באגענומען בא
שען?
— יא, זי איז ביי טיר אין הא
טעל.
— גא מיליטוב.
— ס'איז גישט דאס וואס ר
מינסט.
— וואס טוסטו מיט דאס? עז
זענט טהילים?
— מיר שטענען.
— מיט'ן זיך אראפגעלויפן?
— נאר אבער גישט צורשטעלן מאקס.
ש'מאל איז היינט אנדערשע
אונגעגעסענע קיין לאדש.
— עז פארט אין שבת?
— שבת אין בעסער צו פארע
ווי אינדערהאטן. די באן איז ליידיג.
— גא, לאזט.
— וואס האטט מיט דער באשען
לאנג נישט בלייבען. ביזען אירע
באלעטשטיש. אז ווי רייגען נאך
צו שלש סעודות. די שיש איז
ווערמילד. געהאטענער די וועלט.
וואס טוסטו שבתצוראכט?
— כ'מאד הברלה און זינג
המבדיל.
— טום אריבער. וועלטן מיר זיג
געז צוזאמען.
— ס'געשעפט איז געמאכט.
וויפיל אויבער וועסטו ר
וין?
— וועבט אזויגער.
— טום גיש' מיט קא' פולע
בויד. צו טיר אז מ'קומט, מוז מען
עסען.
— איבער דיר פאסטער. די ביגער.
— כ'מאל דאס קאסטען. מענטשן.
מאקס האט איינגעלאנגען דאס
טרייבל. ער האט זיך אומגעקערט
צו באשען. ער האט מראד געהאט
אז ער'ס בלייבען היינטיגע אונזען
אלהי. אבער עפעס א שד האט א
טונג געטאן אויף אים. נישט מער.
ער האט אים אלץ צוגעשטעלט אים
לכחויי. אים שטענדיג געהאלטען
אין דער מראד.
באטע איז גענומען וואו ער האט
זי איבערגעלאזט. זי האט געהאלטען
אז ער'ס האט אים אויסגעלייבט
אז רייט מיר. זי האט געזאגט:
— טיין אלטער האט א טעלע
פאר. איז טיטער דער נאכט הייבט
אז קלינגען אז אלץ וועטען זי איר
בער. דער אלטער געהאטענער און
עמיץ זאגט: געשטעלט זיך אייר
נאר די בערדעלע פון די נאכטעס...
— וואוילער, הא?
— זי טיטער געברענגען צורט.
זי קלינגען אז ווייבאל, אז ווייבאל
טאן אירער שלעפט זיך ארום מיט
שיקסעס. ער קומט אהיים און זי
נעמט אים יאדער. דעם מאן ווידער.
זאגען ווי אים. ס'ווייבאל האט א ליר
האנויג. זי פאנען אנטלינגען צו א
רבי'ן. צו א גענערעל, וועט עס
פאלן ווי אים. מ'נעמט אלע האבען
אומגעהערט צוגעגען צום טעלעלען
איר מיטען דער נאכט. זי ליטען

אונד' לייב' קלינגען ביי ס'הערט
אויף.
— קאן טען צו דיר אנטלינגען
אויס'ן טעלעלען?
— אלטען טעלעלען גישט
אין דער היימ. יא. 'נאמעלעל האט
עמיל געלעבטענען פון אונזער געט
טער. דער אלטער האט אים געט
מען אויסגעטענען ווער ער איז. וואס
ער וויל און אים צוויי לאנג אויסער
דאס טרייבל. ביז ער האט אונגעקלינג
אויף דיר. ער איז אונדא איינסטרייב
אויף דיר. ער שטעפט קאן ער ביי נישט
הא?
— מען ווי געבען מיר א קופ.
עז זאלט עס מיר מוחל זיין. אין
גראבן פלייש. קאן ער ביי נישט
רייגען...
— ער איז א חסיד. הא?
— געהט אין שוהל אריין ווערען
איבערשטען. שבת זינגט ער ומירות
אז מ'פילט ווערען טויב.
— גא דער מענטש איז א חסיד.
האטט מאקס געזאגט צו דיר שליו.
ער האט נאך געלייבט איר זי ליטען
דעם טעם פון באשען קושען. ווי
וואויל ער האט אלץ פארען געהאט
צו טאן מיט'ן ווייבערשען מ'ן. האט
ער יעדעס מאל פארמאגט איינגעזעהן
אז גענוי ווי זייער קאפ אדערעט קאן
גאמטליי קיינמאל נישט וויסען.
זי זענען אלץ די אייגענע און דאס
אין יעדע אייגען אנדערש. זי טוען
מיקלעלעכעס אלץ מיט סאר
שטאנער. אבער דאס איז א שכל וואס
מ'פאר דרעווען אהין אה' אהער.
פארמאסן, א'טייגער, האט זי אים
געקענט? איז ער דערמאן הייל ער
האט איר צוגעזאגט? אז פארפאנען
מען קיין אונטערגאנג? אדער געזאגט
ער איר? רייזל קארק'ס ווערטער.
אז מ'נישט צו דאך. האבען זי אים
אבער גישט צו דאך. האבען זי אים
וויצט און געשטאנען. וואס פאר'א
קליינעמאכער ביי איר? איז טיר
אלץ איז אלץ שליו.
מאקס האט אים באצייטענען גע
האט א פאר סאר דער היינטיגער
באגענונג מיט רייזלער. רייזל
קארק'ס איז נישט באשען. זי האט גע
וועט פאנען דערויסן. ש'מאל איר
אונגעגעסענע... דאס קול איר'ס
האט געהאט איר איר א סתירה צו
לעכטערל. ער האט א זאג געטאן צו
באשען?
— אויב ווי ווילסט נישט שלע
פען טיט מיר. קום פארעס אין גאס
אין מיר וועלען געהן פארשערען.
דער אריינגעגאנג אין א רעסטאנע
וועט גישט שפאצירען. רי
קארקעס האפען מיר אפ די סיס.
— אויב אזוי וועלען מיר עפעס
עסען.
— אדור. צי ביי'ן הונגעריג.
— וואס ווילסטו? אז זי וועט?
— הוואו! וואלט יעד געקענט דא
ווערן הונגעריג...
— מאקס האט געטאן א לאר.
— וואלטט גישט געגאנגען שלע
פען מיר באכטען?
— סתמאמא יא.
— שטעמאל מיר עפעס ווענען
דיר. ווען האסטו אנגעהויבן רינגען
א. גא ניי'ן יאר. פריער האב

יער געדיגט אין ווישקעו ביי א
גביר ר' נתילע יאוראדער. אבער
ס'איז דארט געווען אן אנדער רינסט
און יעד האב געמאכט א צוהעל
פען. זי'ס גישט צוגעלאזט צו
דער קיד. נאר אויב די טירל אין
אויסגעלאפען. ביי יעד געווען פול
דיג. געווענען האט זי טיר פול
אדורס. ווייל כ'האב דרעט האר.
מ'מינט נאכמאל ווענען שלעכט.
נאר ווען א נאכמאל א רשע און
זי ערגער סת טויפטעט סאטלייט.
זי'ס געהאט א חתן א קעב און ווען
ער איז געקומען צו איר שבת גאב'ן
טעלעפאן. איז זי געווען גוט צו א
מחל געלייגען. געהייסען האט ער
שמואל. נאר געשטען האט זי עס
ליאמע. ליאמע אהין און ליאמע
אדער. ער שלעכט קענען אויף מיר
און מיר רייטען ביי זי צעפלעך.
דאס האט זי געקענטעט אז זי'ס גע
פארענען די נאכמאל. איינגעלאזט
פארפאלען געווען ביים באליע
באס צען רובל און זי'ס אויסגער
פארטאן אז יעד האב זי'ס גענומען.
זי'ס ווי וואויל אלץ צוגעלייגט גע
באט מיר האט זי געווענען גב.
זאט האט זי געשטראפט. מ'יין בא
בע פלעגט זאגען: גאס ווארט לאנג
און שטראפט גוט. דער ליאמע א
געשטאנען צום פרייז און מ'האט
אים צוגענומען. די רייכע וועלדעלען
האבען זי געמאכט פועלעלעך און
אנטענעקעוויסט דעם דאקטאר.
אבער א קעבייג האט גיש' קא'
נעל. ס'וועלט עס נישט געהאל'
פען קא' פועלעלעך אויך. שטארק ווי
אז קאס. ס'האט עס געקריט צו
דער ווייטער צוהען איר רויזע
לאה — האט זי געהייסען — איז
נאכגעלאפען דער עווענינג ווי עס
לויט. ד'האט אויסגעקענט דעם
קאס און געשרייגען: וואס יאמער!
ס'איז ביי'ן נאך געשטאנען ער
בער. מ'האט עס אונגעקענט ער
גיז ווייט און חרש'טע ווענען אדיר
בער אן איר'ס נישט אנגעקומען
קא' ברוי. וואס סאג איז זי גע
גאנגען אויף דער פאסטעס מרענען
אויב א ברוי און די גויים האבען
אויב איר געלאכט. אז ס'פאט
קומען א ברוי. וועט דער פאסטעס
רעכער איז געברענגען אהיים. א
ברוי און אנגעקומען צוויי פערטל
לאסען פון זי זעלען און איר אונזע
קא' אמעריקע. אין ס'האט זי
געווען א הונגען. די כ'האב שוין
פארשטענען ווי זי רוסען דאס
מ'האט נישט געברענגען קא' צו
בעט און ער'ס זיך צוגעשטארקט
א מייזל וואס דער סטע אירער
האט געהאט א ווארשטעט פון דעם
דער. זי איז געווען א טיאוס'ע.
אבער אן מאיא הונגעריג אין
מרעמער שטאט. קאן מען נישט
זיין קא' אויסקלייפער. ווער רויזע
וואו האט דער הייטער זי ברויה —
דער באלעכעס האט איר איבערגע
לייגעט דעם ברוי — האט זי גע
נומען וואס און מער גישט ער
קאנט אויסהערען. זי איז ארומגע
לאסען אהין און צוריק. געפאסטעס
מיט די הענט און געשרייגען: ליט

מען וואס האסטו מיר אפגעטאן?
ליאמע. פארמאסן האסטו מיר פאר
שעהט? אין צוהריג האט מען זי
געלאזט וויינען. אבער אז ס'איז
אריבער א טאג און צוויי און זי'ס
גארנישט געטאן אין דער ווירט
שאפט. האט זי באלעכעט צו
אדעקעטען איר מיטעלעסעס —
און דא האטט פארנומען איר
איר?
— די באלעכעס האט מיר
נישט פארמאסן ב'זאל שטעהן ביי
דער קיד. מ'האט מיר אויך אפגע
קאט.
— וואס איז געווארען פון דער
רויזע-לאה?
— פריער איז זי געווען גראב
ווי א חסיד. נאר דעם ברוי האט
דאס מלייט גענומען פון איר סאל.
זי איז געווארען אויסגעזענען ווי
סח דער סובאטעס. יעד ביי דערווייל
אונזען קיין ווארשע. אבער אז ביי'ן
צוריקגעקומען אויף פארען. איז זי
געהאט אונזען קיין אמעריקע.
— זי'ס צוגענומען ליאמע'ן פון
ווייב. הא?
— א וועט א קליינער: פון
וואס האט איר געטראפן? דאס
האט זי געוואלט. אבער געראטען
אין איר א מכה. איז אסערעט. אז
מ'האט חתונה. איז פארפאלען. דארט
זענען די טויטלייך דאס אויבערשטע
פון שטויסל. ס'איז דארט איבער
קומען אז לעטשער איר. יעקעלע א
ווישקאדער. אויב ער איז געווארען
אן אלמן. ס'ווייטעס האט אים איבער
געלאזט סינג קינער און טיט עס
האט זי חתונה געהאט.
— וואס ווייטער?
— ווייטער ווייט יעד מער גאר
גישט. זי פארען אונזען און שריי
בער גישט. מ'יין פאסטעס פלעגט עס
גען: איבער'ן וואסער. איז ווי אויף
יעדער וועלט.
— די גלייכעס טאקע. אז נאט
האט זי געשטראפט?
— באשע האט געשווינען א קלענע
ווייל.
— ווער דען זאל שטראפען אויב
גישט גאט?
— ס'קאן זיין. אז גאט זיצט אין
זיבעטען הימל און די גאנצע וועלט
אנאל אירע זענען געווארען אויס
פארשטען. איר א געמיש פון בעס
און ליכטשטאט האט זיך באוויזען אין
איר צורה. זי האט זיך געראטעלע
מיט אים. גאנצעלעכע ביי זי
הענט מיט אן אומגלייכעלעך כוח.
אין דעם גאנצען אומפערשטען האט
זי עפעס ווי געשטייבערשטען
— כ'בעט איר! האט רחמנות!
גישט היינט...
— ווען?
— אז אנדער מאל — האט זי
געשרייבט.
— ער האט זי געפארמאט געמען מיט
בוה. ער האט געטאן א ריט אין איר
מלייך. אדער אין איר בלוזע. זי האט
א שיעף געטאן.
— גאט צורייכט מיר סקיליד!
— פארמאסן האט ער דערשייט איר
דע געגל אהין ווי פנים. זי האט
אים גארנישט געטאן ווי א קאן —
אזו בעס. אזו שטאנען. ער האט דער
פילט זי ווארשטעקט זי בלוט.
— ער האט זי אפגעלייגט און זי בלוט.

(שלום אויף זיט 3)

שנים

110

יואר שאווסקי

(שלוש פון זייט 2)

געבלאזען, אדער געשוואלען. זי האט געהעשעט, זיך פארקייכט, גע- צאפעלט, ארויסגעהוילט נאכאמאל און ווידעראמאל אן איינציג ווארט וואס ער האט נישט פארשטאנען, ווי דאס ווידערשפעניגע בעבעניש פון א קינד.

נח, ס'איז נישט באשערט, האט עמיץ אין מאקס'ן גערופען. ער האט איצט זיך דערנעהנטערט צום קראן און אליין זיך צוגעלייגט א סארט צייטווייליגן קאמפרעס. ס'האט אים אנגעהויבען וועה'טאן און ער האט געמורמעלט:

— אזא פליאסקעדריגע! אזא פראווינצער קוכטע! אזא ווישקא- ווער שמויש!...

ווערטער זענען אים געקומען אויף די ליפען וואס ער האט שוין געהאט פארגעסען. ער האט נאך אלץ געהאט דעם כוח און דעם בא- געהר זי צו באצווינגען, אבער א

פלינטעלע אין מוח, וואס האט דאס לעצטע ווארט, האט געזאגט ניין. זי קאן נאך אמאל מאכען א געוואלד און די דינערשאפט זאל דערהערען. ער, מאקס, איז נישט געקומען קיין ווארשע פוילען אין ארסענאל...

ער האט אראפגענומען דעם קאמ- פרעס מיט די שפורען פון בלוט. ער האט געלאזט גיסען אויף אים ווא- סער ביז ער איז געווארען קיהל. דערנאך האט ער אים אויסגעדרי- גען און פונסניי צוגעלייגט צום פנים. אן איינציג אויג איז געבלי- בען אויפגעדעקט און ער האט גע- טאן א קוק אויף צוריק.

באשע איז געשטאנען און גע- גאסט אויף אים מיט באונאונדע- רונג, געבעט, נייגער און נאך עפעס וואס ס'איז נישטא דערפאר קיין נאמען. די ליפען אירע האבען זיך באוועגט, אבער קיין ווערטער זע- נען נישט ארויסגעקומען. ער האט ערשט איצט דערזעהן וואס ער האט

אפגעטאן: ער האט געהאט צעריי- סען איר קלייד פון האלז ביז צו דער ברוסט. ס'האט ארויסגע- שטארצט א טייל פון קאפסל.

— ווי וועט זי געהן אהיים? — האט מאקס זיך געפרעגט. — ווי קאן מען אזוי גיך קריגען פאר איר אן אנדער קלייד? נח, און וואס וועט זאגען די באלעבאסטע? אפשר גאר אוועק מיט איר אזוי ווי זי געהט און שטעהט? — איז מאקס'ן איינ- געפאלען.

מאקס האט א זאג געטאן: — ווילסט אפשר פארען מיט מיר קיין אמעריקע? כ'מיין שוין, איצט!

באשע'ס פנים האט אויפגעלויכ- טען.

— קיין אמעריקע? שבת? — מ'קאן פארען קיין אמעריקע אפילו איז יום-כיפור...

— איר לאכט אויס מיר! איר לאכט!

— כ'האב דיר צעריסן ס'קלייד. ווי אזוי וועסטו קומען אהיים אין א צעריסען קלייד? — א' כ'על צושפילען...

זי איז צוגעגאנגען צו דער שטוהל וואו ס'איז געלעגען איר טאש און האט ארויסגעגראבלט א פאר שפיל-

קעס, א זיכערנאדל. זי האט א מור- מעל געטאן.

— ס'איז מוקצה, אבער — ער איז געשטאנען און צוגעקוקט ווי זי האט פארריכט איר קלייד. ער האט א זאג געטאן:

— באלד נאך שבת וועל איך דיר קויפען אן אנדער קלייד, אדער אפשר זאל איך דיר געבען געלט און דו וועסט אליין דיר קויפען. אדער לאזען אויפנייען א יאקע?

— כ'דארף נישט קויפען. כ'קאן פארריכטען אט-די יאקע אזוי אז קיינער וועט נישט דערקענען.

— כ'על דיר קויפען א קלייד. ווען זעהען מיר זיך ווידער?

— כ'האב א וויכאדע בלויז איין מאל אין צוויי וואכען.

— ווען וועט דאס אויספאלען? — היינטיגען מיטוואך.

מאקס האט אפגעשמועסט מיט איר א באגעגעניש. ער האט איר געהאלפען אנטאן דעם הוט. דערנאך האט ער זי ווידער גענומען קושען און זי האט אים צוריקגעקושט. זי האט עפעס געשידיגען, אבער ער האט נישט פארשטאנען וואס, איר פנים איז געווארען הייס און זיינע באקען — פייכט. ער האט צוגע- דריקט איר ברוסט צו זיינער און ער איז פונסניי געווארען פול מיט לוסט און זיכערקייט אין די אייגע- נע כוחות. ער האט א זאג געטאן:

— קום, דו מוזסט זיין מיינע.

(ווייטערעס — מארגען)

תשעה באב — דער טאג פון מרזיער און האפנונג

דעם ערשטען מאל אין צוויי טויזנט יאר האבען די שמוינער פון רחל - מיינער

שזים

110

י. ווארשאווסקי

(שלוס פון זייט 2)

נישט שפילען די ראל פון א קא-
וואליער.

רייזל איז אוועק אין קיר. ער
האט געהערט ווי זי קלאפט מיט די
קנאפלען אויף די ברעסטער פון דיל.
אין איין רגע איז אים געווארען
קלאר, אז רייזל איז אויפ'ן פערד,
נישט ער. זי קאן אים אפילו סליחה-
געבן צו די גלינעס, אדער אנשטע-
לען אויף אים די שטארקע פון פלאץ.
צוריקגעשמועסט, ווען שמואל סמע-
טענע זאל זיך דערוויסען, אז זי
האט אים פארביטען, קאן ער זי
אוועקלייגען א טויטע.

נו, ס'איז א שפיל ווי אלע
שפילען, — האט מאקס זיך גע-
טרייסט.

ער האט נישט געהאט קיין מוחא,
אבער ער האט זיך פונדעסטוועגען
אפגעגעבען חשבון, אז ער ריזיקירט
מיט'ן לעבען. וואס, אשטייגער, ווען
שמואל סמעטענע דערוויסט זיך, אז
ער האט דא גענעכטיגט? ער קאן
האבען זיינע שפיאנען...

מאקס האט זיך דערמאנט אז דעם
חלום מיט די ארעסטאנטען, דער
באכע, דער שטריק. ער האט א
טראכט געטאן: כ'מוה מיטגעמען
דעם שפייטער, וואו כ'זאל נישט
געהן...

(ווייטערעס — קומענדע וואך)

פון דיינע פוילע עסקים ווי א חויר
זעהט דעם אייגענעם וויידל — האט
ער גערעדט צו איר אין געדאנק. —
אלץ וואס דו קאנסט איז אפמרייערן
שמואל סמעטענע...

מאקס האט אויסגעגעסען דאס
לעצטע קארטאפעלע, אויסגעטרו-
קען דעם לעצטען לעפל שטשאוו-
בארשט און רייזל האט גענומען
זיין טעלער.

— וואו איז דיין דינסט? —
האט מאקס געפרעגט.

— כ'האב זי אוועקגעשיקט. זי
האט א מאמע'ן אין פעלצעוויזנע.
זי'ס ערשט זיין צוריק מאנטאג אינ-
דערסרי.

— האסט דיר באווארענט, הא?
— מ'מוז אלץ אויסרעכענען.

רייזל איז שוין געהאט צוגעגאנג-
גען צו דער סיר פון קארידאר, וואס
האט געפירט צו דער קיר. מיטאמאל
האט זי זיך אומגעקערט און זיך אנ-
גערופען:

— מיט דעם מוחה הוראה'ס
טאכטער האסטו נישט געדארפט
אנהויבען קא' העצע.

מאקס האט נישט באלד געענט-
פערט.

— דאס איז נישט דיין עסק.

— און ווי באלד דו האסט א
ווייב אין בויגעס איירעס, דארפטו

פארשפראכט

וואו ער איז און מיט וועמען ער האט אנגעפירט א פרוי. וואו בין אייז? — האט ער זיך געפרעגט. איר דאס ראשית? ניין, ס'איז געשען. ראשית, ביזן דער גאר אונטער וועגנס, בין איך אין אלטנא? בערלין? איז איין רגע האט ער זיך אלץ דערשטאנט. ער איז אין ווארשע, ביי שמואל סמערענע אין דער וואוינונג דאנען גאט. די טראגדיע הייט ווייזט אין געהאטע פארביי. גו, בין איך גלייכליך? — האט ער זיך געפרעגט צום צווייטן טאל אין די לעצטע צוועלף שעה. האט היידער היידער אריינגעקוקט אין וואו ער איז אייגענע טיפנישע, און ווידער איז גישט געקומען פאר דאס קיין ווארשע ענטפער. וואו איז שילעכט צו זיך קראנקע אבער מ'קאן נישט בסדר זיך פרייזען און מ'איז געווען. דער מאל וויינער און גארנישט אז פאפלי גער. א סך מאל זענען אריבער אין דער האט גישט שטרייבער ראשית? קיין ברוי. ער האט זיך געהאט פארברענגט מיט צירעלען און בא' שווערע שטענדיקע דער סעניאטע שטענדיקע? נישט ער האט בא' דארטס אז געלט. גישט מ'קאן היינטענע צייטען פארקויפט און נישט פריי. וואו איז שטרייבער און זיך נישט

אליין. גו, און ווייל קאן דאס אזא סעניאטע שטענדיקע שטענדיקע און דאס זאגט צוריק אריינגעבן און א וואס וואס ער איז קום פון אים אריינגעברענגט? שטונע, שטונע, האט מאקס גע' טורמעלען. די ריזל קארק איז אדורא א קנול מייער, אבער מיט פיהרען מיט זיך אזא פארשוינטע האט ער, מאקס, נישט ברעה, וואס לענגער מאקס האט געטראכט, אלץ קלארער איז איימ געווארען אז ער האט זיך אריינגעלעבט אין די אלע וואונדערס בלויז צוליב זיין קראנקהייט. ער קאן נישט איבערלאזן דאס וויינע געשעסען וואו ערעו א גאנצערע איבער דער וועלט. מאקס האט זיך געקוקט און מיט זיך דאס גענומען האט ער שוין האלב צע' טרענעלען. ס'איז דא פאר איימ, מאקס! איין וועג, זיך אומקוקט רעד קיין גארענטיג. איבער אז דער גישט איז פון אים געווען איינעם צו געפירן און כוונעס איינעם גענוג וויינער, ער דארף נישט אים לענגען אויף זיך קיין אריינצולען. לאסענען, וואו איז האט ער צירעלען? געסען אז ערעהל און באשניין, אייך, אבער ס'וועט זיך נישט פאר זיך צווייטע אויף זיך וויינער איינ' צושלעפן און א געמוטעכע, אייכל בלייב מארגען איבערלאזען וואר' שווערע מאקס געשטאנען. מאקס האט געהאט בלויז איין זאגן: ריזל קארק וועט מ'סחמא אלץ צו וויינער סאז א שווערעסער קלאר אייפאכאן די טעלעוויזיאן סטענעלען. אבער קליינע טראגדיעס ס'סאטאן אנטפער וועט קאסעטע פון 3 ביז 3 דאלער, זיך איינשטער געז וועגען דער אנטפער האט דער לוסט - לאט געפירט אין פארנידונג סיס מיליטערישער קאמוניקאציע. 4. יא, געשעסן שטעלען מיט זיך פאר ארום 11 פארשעסען דער אריינגעברענגטע באשעפערונג. אבער 23 פארשעסען פון די אפי' ראגערע פאנאס ליניע סאלאר סען איז ווייטגעסאט. 5. דעשייטקאט מעריל קאפלאה וועלכער איז געברענגט געווארען איז אן ארימער איינשטער פאר' ליע אויף א פארם איז מאסא' שטויסטעס, האט זיך שוין ארויס געארבעט, האט זיך געפארעט דעם 20' מיליאן דאלערענען דוש. מ. קאפלאה פאנא. דער קאמפאניע פאנא האט געפארעט דער קאמפאניע פאנא קלויזש און קונסט 'פראיעקטען' איז דער שטאט ניו יארק, און אריבער אריבער א פראיעקט פאר א וואוינונג'געשעסען פאר 500 קלינטלעך. מ'ווייזט און שרייבער איז דער ניו יארקער וועטס סאיר.

נאוועלעס. אדער פאר' מיט, אדער בלייב שווערען איין ווארשע, בין מיטוואך וועט זיך מיר אלטען זיך אויסגעבענגט נאך אים. ער'ס וי געמער צו. דער רעגניז ביי מילאוו (עמק צו). מאקס, האט געהאט זיך אריבערשטארקט רי דאנען גאר' נישט מיט א מליכער איבער צוואר' ציג יאך צוריק) און זיך מיט איר אייבערשטמונגען קיין רייטשלאנד. פון דארט וועט שוין אלץ צונעהן מלאטי. איז כוונעס אריבער וועט ער דינען באשניין א וואוינונג און וועט ווערן וועט מערעסערען אויפ'ן שפאנישען שטייגער. ער וועט האט בען צוויי היימען, איינע מיט רא' שעלין און דאנערע ביי באשניין. זי מיר איז נישט געוואוינט צו קיין לוקסוס. זי וועט אים נישט קאסעטע קיין סד. אזא ווי זי איז אריינגעברענגט, אפער מאקס האט מיט איר א קינד? — און מאקס'ן איינגעפאלען. דאס האט שוין גישט קיין ברוי. אבער ער, מאקס, קאן גאר אויסציען א דריש... ווע' מען זאל ער איבערלאזען אפער מעלען ראשית? ווייטעסען מאז. ווען מאקס איז געקומען צו דער דאנען באשניין האט ער זיך געזיגט וואונדערט ווי אזוי ער האט גע' קאסעטע פרייער. נאכ'ן וועט מען ארייבערלאזען ביי זיך אפער סען צו אנטלויפן איינער אליין. וואס וואלט געווען א יונגע נכה. און נעמען ווידער וואנעלען אליין אפער זי ווייטען ימיו? צו האט אונזי אריינגעבן און זי וויי' טערידע קעלען און אין די אלטע שילעך? מאקס האט זיך געמוט פארנידענען פאר זיך אליין. ער איז מ'סחמא געווען האלב-פאר' לאסען און אפער איז אויסגע' שטעט. ס'איז אדורא נישט גוט אז מ'איז שווער. אבער ס'וועט איר נישט צו זיין צופיל נישטע... און אבער וועט זאל ער, מאקס, סאז ביי מיטוואך? ער, האט צו געזאגט צירעלען צו קומען צו איר מאכענע נאך מיטאט. דער שטייגער איז און די רביצין האבען אים נישט געלאזט פאר' א חתן. גו, ביזנעס וואס שילעך? ער זאל נאך איר מאל, האט מאקס צו זיך גע' זאגט. און זאל שוין אריי' רעגט. דאס געהן היינט אין אונטען צו דעם כישוף'מאכער שטאלע' קאו.

א לאנגע ווייל איז מאקס געלעך גען נישט וואו א נישט שאל' ענעריג. ער האט אפילו גארנישט גע' טראכט. דערנאך האט ער זיך ערמאנט אין דעם שטייגער. אים ער קאן אפאל פארשעלען' אים. מאקס! אריבער ער וועט פארשעסען וויין טאכטער. אזוינע אירען האבן א דעה אין הימל. ווען אזא איר באפט און ארויס מיט א קללה. קאן ער אפאל בלייבען א פארשלאסען נער אויף דערוועלט און אויף יעד

פינף פראגען

סען איינעם אפיל. איז די עטלי' כע וואסען פון ישראל'ס קרי' ויס — פון מאי 23, ווען נאסער האט פארמאכט דעם אקאב' גאלץ ביי יוני 10, רעם סוף פרייז דער מלחמה. קליינע פאנא איז דער געשייטע איז אזא גרוי' סער הייליג פאנא גיט געזאטעלט געווארן איז אזא קורצע צייט: עס איז געווען אן איינגעברענגט ליכער אויסדרוק פונעם ציבונד פון מאדעריאטע אייגענטום צו ישראל. 2. דאס איז דער יונג בא' טובענער דראן. וואס יונג פגעשען איז אדערקעלעך האבען גענומען באנוצן און וואס שטעלט מיט זיך פאר נאך א גרעסער געמאר ווי "דעסידע". דער נישט שלעכט "וועט" (פסק) (דיוט) דראן אויך באקאנט אלס 68, זאל שטארקען דעם סעסעלעס ווי אויך אריינפירען איז. ניין, פאנסאטעלען וועלכער, אבער אן אפילע פאלען איז דאס בלויז אן איינגעברענגט זאל. און דער דראג קען רעכענען שווערע ש'א דען אז ס'וועט צו אנטפערן א כיי דער פאלינער קראנקהייט. 3. ווייטפאסעסלייט פון לוסט פאלעסלען און שטאט א גאר' קליינע. אנטפער, וואס מ'וועט

שנים

פון
י. ווארשאַווסקי

(שלום פון זייט 2)

מאָס האָט געקוקט אויף איר מיט גרינגשעצונג. זי האָט אים געהאַט געשוואוירען אַז זי איז גע- ווען געטריי שמואל סמעטענע. אָבער אַט קומט ער, מאָס, צו פאַהרען, שמואל סמעטענע פאַהרט אוועק קיין לאַרזש און פון דער גאַנ- צער געטריישאַפט לאָזט זיך אויס אַ בוידעם. ער, מאָס, ליגט אין שמואל סמעטענע'ס בעט. רייזל וועקט אים און קיצעלט אים אונ- טער'ן אַרעם. די שוואַרצע אויגען שמייכלען קלוג, אַפנאַרעריש, אַהן אַ שפור פון בושה אָדער חרטה. וועד ווייסט? דאַשעל טוט אפּשר דאָס אייגענע. ס'איז אַלעמאַל דאָ אַ בעלן אויף יענעמ'ס ווייב, מעג זי זיין אַן אַלטע שקאַפּע... מאָס האָט אַ זאָג געטאָן:

— געה אַרויס, וועל איר מיר אַנטאָן.

— שעהמסט זיך, האָ? איכ'ל צוגרייטען אַנבייסען.

מאָס איז אַרויס פון בעט. ער האָט געטראָגען שמואל סמעטע- נע'ס נאַכט'העמד. ס'איז געווען צורברייט אויף אים, דאָס וואַסער- קלאַנע האָט זיך געפונען אין קא- רידאָר. געוואָסען האָט מען זיך דאָ אין קיר. מאָס איז געשטאַנען אין קאָרידאָר, אַנגעטאַפט דעם אַנ- וואַקס אויף די באַקען. די לעצטע יאָהרען איז אים די באַרד געוואָק- סען מיט אַן אויסטרלישער גיכקייט. ער האָט זיך אָפּגעגאַלט אינדער- פריה און איז אַוועגס אין דער קיהן שוין פול מיט שמעכלעקס. צומאָר- גענס איז דאָס פנים זייניס ווי אַ ריבאיזען. רייזל האָט אים דער- זעהן פון דער קיר און אַנגעהויבען לאַכען.

— וואָס לאַכסטו, האָ?

— צוויי אַזוינע ווי דו קאַנען אַרײַן אין דעם נאַכט'העמד. ער האָט זיך פאַרלאָזט יענעם פעמפיק! קום אַרײַן, וואָש דיר אָפּ. יאָכ'ל אסור ניש' קיקען...

— כ'על מיר בלויז וואָסען די הענט און ס'פנים.

— קא' וואָנעס זענען דאָ נישטאָ.

דאָ איז נישט דער האַטעל בריס- טאַל.

מאָס האָט זיך געוואָסען און געשפּירט דעם גערוד פון קאווע און פּריש-געוואָלענער מילך. אַמאָ- ליגע יאָהרען ווען ער, מאָס, איז געגאַנגען צו אַ ווייבספאַרשויף האָט ער מיטגענומען אַ צייד- בערשטל, אַ נאַכט'העמד, אַ שלאָפ- ראָק. אָבער ער האָט אין די לעצטע פאַר יאָר געהאַט פאַדלירען די מאַנסבילשע זיכערקייט. ער האָט איצט געוואָסען דאָס פנים און גע- שוואַנקען דאָס מויל מיט וואַסער פון קראָן. ער האָט אַנגעטאַפט די ראַציגקייט פון זיין באַרד און דער- שפּירט דעם אייגענעם קאַצעניאָ- מער וואָס ער פלעגט האָבען אין די יונגע יאָהרען ווען ער איז אוועק מיט אַ טליק. ער האָט פון די בחור'ישע צייטען אַן געטראָגען אַ כעס אויף די פאַרשוינטעס וואָס האַנדלען מיט'ן לייב. זיי האָבען דערוועקט אין אים אַ מיגל. וואָס מעהר זיי האָבען זיך פערפומירט, אַלץ מעהר האָבען זיי געשטונקען. ווען ער האָט זיי באַצאָהלט, האָט ער געהאַט אַ באַדערפעניש זיי אַנ- צושפּיינען אין פנים. ער האָט פונ- דעסטוועגען חתונה געהאַט מיט איינער פון דעם סאָרט און אַזוי זענען אוועק די יאָהרען אין פאַר- דרום אויף זיך, עקל צו ראַשעל'ס אַמאָליגער אומריינקייט און דער- ביי — מיט אַ תאוה צו איר, אַ נייגיר צו די געשיכטעס וואָס ער האָט אַרויסגעצויגען פון איר מיט גוטען, מיט בייזען, ביז צו דער צייט ווען אַרטוראָ איז געשטאָר- בען און דאַשעל האָט זיך פאַרשלאָ- סען אויף זיבען שלעסער. אַ בייז- קייט האָט זיך באַזעצט אין איר און אַן אומגעדולד. איר לייב איז געוואָרן איינגעשרומפען און קאַלט. יעדעס מאָל וואָס ער האָט זיך גע- פרוואווט דערנעהענטערען צו איר, האָט זי גערופען:

— לאָז מיר געמאַר. כ'בין אַלט און צעבראַכען... געה צו וועמען דו ווילסט...

יאָ, ס'איז אַלץ געווען איר שולד.

אָבער גט'ען אים וואָלט זי פונ- דעסטוועגען נישט געוואָלט. זי איז געוואָרען געלט - גייציג, שלוי, זי האָט זיך אַרומגעקריגט מיט די שכנים וואָס האָבען געוואוינט אין זיינע הייזער, נישט געוואָלט פאַר- ריכטען ווען ס'האַט אַריינגערע- גענט אין דאָר, אָדער ווען דאָס אַפּטריט איז פאַרשטאַפּט. ס'איז אַ נס וואָס ער האָט געהאַט שכל אַפּצושפאַרען אַ סומע געלט אַהן איר וויסען.

מאָס האָט זיך אומגעקערט אין שלאָפּ - שטוב, זיך אַנגעטאָן. ער האָט געגעניצט און אַריינגעשפּיגען אין נאַטזיכל. וואָס זאָל ער טאָן ווען ער וועט אַרויס פון דאָנען נאַכ'ן אַנבייסען? געהן צו צידע- לע'ן אָדער אוועק אין האַטעל? וואָס זאָל ער טאָן אין האַטעל? ער האָט מעהר נישט געקאַנט בליי- בען אַליין. ער האָט כסדר געמוזט זוכען, עמיצען, זיך אַן עמיצען אַנ- הענגען...

מאָס האָט זיך קוים באַוויזען אַנצוטאָן ווי רייזל איז אַריינגעקו- מען. זי האָט אַ פּרעג געטאָן: — וואָס איז דיר? עפעס טוט דיר וועה אָדער וואָס?

— ס'טוט מיר גאָרנישט וועה. — עפעס ביזטו אויפגעשטאַנען אַ פאַרענדערטער. איז עס מיין שולד, האָ?

— ניין, רייזל, ס'איז נישט דיין שולד. — אויב דו בענקסט נאָר באַ- שע'ן, קאן איר זי אַריינרופען. — כ'בענק נישט נאָר קיינעם. — קום עסען. איין גאָס ווייסט אַז כ'האָב עס נישט געוואָלט טאָן. ווען דו קומסט נישט צו פאַהרען, וואָלט איר שוין אוודאי דורכגע- שטופּט מיט עים די יאָהרען.

— וואָס ווילסטו טאָן איצט, פון אים אַוועקגעהן? רייזל האָט אַ קוק געטאָן אויף מאָס'ן זייטיג, פאַרשטענדיג. — מאָס, כ'בין נישט פּעפּער- זיכטיג, אָבער מאָר אַן עק מיט דער צידלע'ן. מ'ווייסט שוין דערפון אומעטום.

— וועד ווייסט? וועד רעדט? — אַלע, ביזט אפילו געגאַנגען מיט דעם רבי'לע דאווענען. דאָס, מאָס, דאַרפסטו נישט טאָן... וועסט דער'הרג'ענען די גאַנצע משפּחה... דערצו דאַרף מען שוין האָבען אַ האַרץ פון אַ גולד...

(פאַרשטעצונג — מאָרגען)

6

[illegible]

(שלוס פון זייט 2)

אויף איר גישט קוקען. וואס טויג זי מיר, הא? כ'האב געהאט נקבה'ס, כ'האב געהאט — מעהר וויפיל דו האסט האר אין קאפ. כ'בין געקומען אין א שטאט, כ'גע' דענק שוין נישט וואו, און בין איינ' געשטאנען אין א האטעל. געבען מיר, א טיר ביי א טיר, האט גע' וואוינט א ווייב פון א פאלקאוויגיק. כ'האב זיך צערעדט מיט איר און זייט זיך פארליבט אין מיר איבער די אויערען. אט אזוי. מיט אמאל. זי איז אריין צו מיר אין שטוב און הויבט אן רעדען. כ'האב איר גע' זאגט דעם אמת; כ'האב טויזענט פאר איינע. פעהלסט מיר אויס, זאג איר איר, ווי א לאך אין קאפ. זי איז געווארען בלאס ווי קרייד און זאגט: זיי האבען דיר גישט ליב, אבער איר האב דיר ליב. פון ווא' גען ווייט איר, זאג איר, אז דו זאגסט דעם אמת? כ'האב גערוי' בערט א פאפיראס און זי זאגט: גיב מיר דעם פאפיראס. כ'גיב איר דעם פאפיראס און זי שטעקט צו דאס פייער צו דער האנט און ברענט אויס א לאך אין פלייש. עס איז אזש געווארען שווארץ. דא, זאגט זי, האסטו א סימן. צייט ב'לעב און צייט כ'שטעה אויף מיי' גע פיס האב איר גאך אזא זאך נישט געזעהן. כ'האב געוואלט לוי' פען אין אפטייק ברענגען א זאלב, אבער זי זאגט: גיטשעווא. גיב מיר דיין פיסק. כ'האב איר געטאן א קוש און זייט זיך איינגעזויגען אין מיר ווי א פיאווקע. דריי טעג און נעכט בין איר פארבליבען מיט דער קאצאפיע אין האטעל. מיר האבען געגעסען און געשלאפען. ווייטער גארנישט. ווען כ'בין ארויס דעם פערטען טאג, האב איר קוים געקאנט געהן. כ'בין געווען ווי גאך א סיפוס —

זיי ווילען איז די פאר גראשען, א רוח אין זייער טרסה'נע פופקעס. ווי איז אין בויגעס איירעס, הא? — דער שפאניער אליין פאר' קויפט ס'ווייב, ער זאל קאנען ארומ' געהן פוסט'און פאסט.

— כ'הער, ס'זענען דארט דא שווארצע מענטשען.

— אין אמעריקא, נישט אין אר' גענטיגע.

— אין ניו יארק, הא?

— אין ניו יארק, אין שיקאגא, אין קליוולאנד.

— ביזט דארט געווען, הע?

— עטליכע מאל.

— ווי איז דארט ס'לעבען? מען האט געוואלט כ'זאל פאהרען אהין, אבער ווער איז אין יענע צייטען געפאהרען קא'ן אמעריקא? ס'אפ' פאל. וואס האט מיר געפעהלט דא? אויף דער קראכמאלנע, אויף דער סמאטשע, אין דער גאנצער גע' גענט ארום בין יאך געווען באלע' באס. מ'איז געקומען צו מיר פון טאמקעס, פון שיליך, פון פאוואני' זעק, פון אבאטע, מיינ'ס א ווארט איז געווען הייליג. ס'גאנצע מאלעיר שטאמט פון די סטרייקערס. דער אלעקסאנדער איז געווען א גוטער קייסער, אבער זיי האבען עים אוועקגעלייגט. ס'זענען געווארען די פאגראמען און דער עולם האט גע' נומען לויפן אין די ווייטע מדינה'ס. שפעטער האבען זיי גענומען פאר' לאנגען א דומע. וואס העלפט זיי די דומע? אז מ'האט ניש' קא' געלט ליגט מען אין דער אדמה. זיי הא' בען אפגעוואוינעט א פאר חדשים און ס'האט זיי געהאלפען ווי א טויטן באנקעס. א שוסטער איז גע' בליבען א שוסטער און א גענעראל איז ווייטער א גענעראל. בין יאך גערעכט אדער ניש?

— יא, גערעכט.

— אבער אז מ'ווערט אלט, טויג ניש'. כ'זיך דא א גאנצען טאג, ווייל ס'איז מיר שווער צו געהן. פון ליגען, ווידער, קריגט מען ראנעס. אוועטאווע, ס'טויג אויס'ן פייער. א ווייב האסטו?

— יא, כ'האב.

— וואס ביזטו געקומען אהער, זובען א ליובאוויטש?

— מ'קריגט דארט אויך.

— נאך ווי! די סחורה פעהלט אין ערגיץ נישט אויס. אבער אז מ'ווערט אלט און די ביינער טוען וויי, ליגט דיר גארניש' אין זין. קאנסט מיר אוועקשטעלען די מלכה שבא א נאקעטע, וועל איר אסתר

— וואס האט זי געטאן? אוועק צום פאלקאוויגיק?
— צו וועמען דען, צו דיר?
ס'זענען געווען מאגעוורעס אין דער געגענט און ער האט זי מיטגענו'ר מען מיט זיך. האסט שוין אמאל געהערט פון אזא זאך, הא?
— קיינמאל נישט.
— וואס לענגער מ'לעבט, אלץ מעהר הערט מען זיך אן. מייגסט שוין אז דו ווייסט אלץ, אבער פלר צים הערסטו עפעס און גלויבסט נישט די אייגענע אויערען. ס'ווערט אפילו דערמאנט ערגיץ אין א פוסק אדער אין א ספר, כ'געדענק שוין נישט וואו...

— גיב מיר דיין פאט.
מאקט האט זיך אנגעשפּיצט.
— דעם פאט? צו וואס דארט
טו טיין פאט?

[illegible]

מקלט האם ויד אנגלישטיט.
דעם פאסט? צו וואס דארט
סטו פאסט?
— האסט געטענע הייליג צונגע
זאגט, אז וועסט נישט פארנעם קא
קעמיא, האסט געזאגט, אז ווי
ניש דער געזעלשאפט און דו ביסט
פארטסטער זעלנער.
— פאסט —
— מי מחנע האבען צוויי פער
טער, פון טאן און ווייב און שווער
און פון ברודער. אטאל קאן אויס
קומען אזוי, אמאל אנדערש. כהנא
א מאבער און ער קאן דיר מאכען
זעהן פערטער, ווערדערסט
וויסל דו ווילסט נאך. ער איז מיין
א גוטער פריינד און ער פארנעם
אדיר נישט קייטאט.
— ער קאן פשוט?
— ער קאן אלץ, אמאל טערקיש
האב נישט קייטאט. מורא, ערס דיר
פאסט נישט קאלע ערשטער, ער
כליו מאכען א קאפי און אריינ
שטייבען מין נאמען, שמואל גיט
עיס א סך דא טאן ער אמאל גיט
א פאבריקאט פון פאשלוש
דרייטערען, ווען א קומע וועלן
עיס נישט גע'מאכט, וואלט ער
אזוי געזען א ווייטער דעשילדער
ער איז אנגעזעטען מיט יאהר און
פארטאטאן און איצט סוף ער דאס
דעקט פאר מיר געהן אין פינער
אריין.
— דיין ליובאוויטש, הא?
— ר'האט געזאגט, נאך ר'איי
געלבערס ווי וועלען.
— ווען וועל איר האבען דעם
אפט צוריק? אהן דער פאסט ביז אין
א קדוש.
— אין א פאר טאג, קאנטס
שלאפען רוחיג, יענל דיר קאן
וואהן נישט טאן, קים וואש, דיר
און איר מירן עטען באביסען, מיר
זאכען ביזן סך דא ווען איר
און דער טאג שטעהט גיט, שמואל
זאן צוריקקומען היינט מארגען, און
מיטגונט ער זאל ווערן וואו דו
ביסט, כ'על עיס זאגען, אז ביסט
אונגעפערען און כ'ווייטס
אואה.
— האסט מורא פאר אים, הא?
— פארנעם נאך עיס און נאכ'ן
אראיינצוגיין פארטסט, אבער כ'ווי
נישט ער זאל דיר באשמועסען, דו
זיינט, דו זאלסט מיר מוחל זיין,
א מייסלעך לבבות, פאר דיר
פשוט ויד א קדוש, קריגסטו גלייך
חמנות, ערס דיר אונגעפערען
און שונק און וויינען פאר דיר
ביבער, מיטאר נישט האבען קא
חמנות, מיין פערטער געלעגט, און
פערטע און מלחמה, אזוי
זיט אלץ, אז טאן נישט שמע'ן
(שלום אויף ביטעל ברין)

שנים

פון
י. ווארשאווסקי

(שלום פון זייט 2)

קען קא'ן פולווער, געהט מען ניש' אין מלחמה אריין. ער'ס מיד גע' האט צוועלף יאהר און דאס איז גענוג. ער דארף שוין ניש' קא' גע' ליבטע. ער קומט פון שענק אנגע' בלאזען ווי א פויק. ער טוט א פאל אוועק אויפ'ן געלעגער און נעמט שנארכען ווי א געשאכטענער אקס. אוודאי וויל ער מיד ניש' אנווערען, אבער צוהאלטען מיד מיט גוואלד קאן ער ניש'. יאכ'ל הייסען דיר מאכען א פאס אויף אן אנדער נא' מען און ציה דיר אריין אין אן אנ' דער האטעל. דארט וועסטו איבער' ווארטן ביז יאכ'ל זיין גרייט. כ'מו נאך פארקויפען ס'מעבל און הכל' בכל'מעל. ער'ס מאכען אן אוואנ' טורע, אבער יאך ווייס ווי צו רע' דען צו עים. ער איז טאקע פאן' בראט מיט נאטשאלטשוא, אבער מ'קאן מיד אויך אין צערקל. און רייזל קארק האט געטאן א בלינצל.

זייט געכטען געשוואוירען פאלש, האט מאקס צו זיך געזאגט. זייט געהאט צו טאן מיט אלעמען די גאנצע צייט. ראשעל איז אין פאר' גלייך מיט איר א צדיקת... אוי, מאמע, כ'זינק אין שמוץ ביז'ן האלז!.. מאקס האט געקייט דעם פרישען בייגל און געטראכט, אז ער טאר רייזל'ען. נישט געבען דעם פאס. זי קאן אמאל אים צונעמען דעם פאס און דאמאלס איז ער אין אירע הענט. אבער דערביי האט ער געוואוסט, אז ער וועט איר יא גע' בען דעם פאס. ער האט זיך געהאט

אריינגעדריעהט אזוי, אז ער קאן זיך מעהר נישט ארויסדריעהען. ער מוז זיך שוין אינגאנצען פארלאזען אויף איר יושר. רייזל האט אים אונ' טערגערוקט נאך א בייגל, בא' שמירט מיט פוטער און מיט צווא' רעד. זי האט אים אנגעגאסען א גלאז קאווע מיט שמאנט. אין די יאהרען, וואס מאקס האט געלעבט מיט ראשעל'ן האט ער זיך געהאט אפגעוואוינט פון די בלאטע גקבה'ס. ער האט גייערס גע' חלומ'ס פון רייכע טעכטערלעך, פריצה'ס, דאמען. אבער רייזל קארק האט אים איבער-נאכט צוריקגע' שלעפט צום אמאליגען זומפ. פון די שווארצע אויגען אירע האט ארויס' געשמייכעלט א ווייבערשע גענוג' טואונג, די צופרידענקייט פון יענע, וואס טרען אלדאס ביז און ווערען קיינמאל נישט באשטראפט, אלע' מאל באלוינט... ווארט, רייזעלע! — האט מאקס גערעדט צו איר אין געדאנק. — דו'סט דיר נאך ביי מיר אפזענגען די פליגעל. געזאגט האט ער אומגעריכט פאר זיך אליין: — האסט אפשר א פאטאגראפיע פון דיינע טאטע-מאמע? רייזל האט אויפגעהערט קייען. — וואס עפעס? זיי זענען געווען כשר'ע מענטשען. אסור צי מיין מאמע האט געטאן א קיק אויף א מאנסביל. גיין, טייערער, כ'האב ניש'. ווער האט זיך יענע יאהרען פאטאגראפירט? ניש' קא' באלע' באטישע מענטשען...

(ווייטערעס — קומענדע וואך)

(ארויסגעגעבן)

3

טאקס האט געהאט חשק צו געהן
עסן מיט אים אויף דער קראממאל
געזאגט דעם ראיווע געטל
אויס די שטאט פארמאגט אבער
אויס נישט געהאט קיין ווייץ
דאס צו ווייזען. ער האט שוין
דאס געהאט אנגעטאן שלעכט
מעשים. מ'האט אים שוין ראט
געהאלטען פאר א שווינדלער, א
פארפירער. טאקס אים איצט באגן
געטאן פארוואס ער האט נישט
איינגעלאדעט סערעווא צו מיטגא.
אבער ס'איז שוין צווישען צו עני
דערען.
— כ'בין פארשאלטען צו ווין
אליין. — האט מאקס צו ווין גע
רעדט. — כ'זאל אפילו האבען טון
דעם ווייבער, ווי שלמה המלך.
ווי אזאל אלץ ווין ארויסשלענדערען
אויף אלליין.
ער איז געגאנגען מיט דער נייער
וועלט. ביז ער איז געקומען צו
דערשטאלען. ער האט באשטעל
א קאפערניקאל, א קרויטשופ, און
א ווייבער שניצל.
ג. ווי שוין שמואל סטעטענע
אויף א קרוש. געקראכען די פאפ
פרייטע. האט ער גאט געטאן
אייבער אים. ס'איז ער ווילאל
נישט קענען אראפן מיט אים. דאס
פאר צו וויסן געטאן שוואלן. דאס
ער געלעבט און אים גיט שטענדיג
און דאס האט אים דערהרגעגען?
ס'איז גארנישט געקענט צו חץ
צו עסען דאס גווייטע קרויט
(אוראי באשטאלען מיט חזיר
עסען) און ווין צו גריבלען און
אייגענעס מול.
— ווין זאל מיר נאר צוריקגעבען
דעם פאט. ווין קאן אמאל פארמאל
סען מיט פאט. ווער ווייסט און
וואס אזאל שליו טייט און קאפאבל
רייזל שטייט אים אים געטאן
געטאן האט אים געטאן. אבער
האט ווין אים אנגעריסען מול דער
מיר. צווישען האט ער געטאן גע
וואונען און פארשווארען ווישען
יא און ניין. ער איז איצט ווירער
וואס ער איז געווען ביים אנקומען.
ער פארמער איז א רייכער שטאט.
דער אמאל איז ער געווען געבלי
בער א פארמער. אפילו איז ער געווען
א רייכער. וויבט ארטיסט און גע
שטיבער האט געמיינטען ווין פון
איים אנגעקערט. נישט שפעט נאר
וואלענדיג. א שטייגער ווין וואס
נישט אנשטעלען מיט ווין, שלים

מול. דער טעלעפאן האט אייגענע
הערס קלינגען אין ווין דירה. ווען
ער, טאקס, האט פארמאגט אנגעקלינג
גען. האט ער יענער נישט געווען אין
דעם היים. ער איז ארויס און א
רעסטאראן וואו ער פלעגט אלע
מאל טרעפן היימישע. אבער ער
איז אפגעוועקען שטענדיג און קיין
אין גוטער ברודער און נישט
אריינגעקומען... פוסטקלייט האט
ווי געשטעלט ארום און ער
האט ווין נישט געקענט בייקומען.
אין אים האט נאכגעפארעט קיין לאנד
דא. ווין פארמאגט קיין בערלין. ווין
אין מיט אים איצט ווירער אין
ווארשע. רעסעווע צו יא. ער וועט
נאך מוזן איינסוואונען פארשטען.
מאקס האט געהאט געקלייט איין
דערמאן א אידישע צייטונג און
האט ווין ארבעט אנגעקלייט אויפן
טיט. אבער ער האט גלייך דער
הערס א פארמאגט. א מרקומען.
די פארשטען און האבען ער געגען
סען האבען געווען ווארשע אויף
אם ביידע בליקען. ער האט דער
הערס דאס ווארט. ווישען. יא
ביים טייטען איד אין ער, מאקס.
א גוי, אבער ער די דאזיגע ערלייט
און ער איז. דאס איז אייגענע בלאט
אין ווין גרייס אין רי אריינען. וואס
ווי די גאל פלעצער. האט טאקס
באשלאסען. דאס איז נישט קיין שוין
גער. נאר אז אמעריקאנער. ס'ר
קענען ווין גארנישט טאן.
מאקס! וואס אנגענומען צו ליב
שאפט צו דעם אידישען גאנצען.
מ'האט דאס געטריבען וועגן א
דער דער אייגענע לאנג. רי שריי
בער האבען געמאכט אשארפא
רעזע צו רי אנטקעסטען. מ'האט
אפילו געגעבען שפאניע אנטווער
רעזיעצן וועגן קייסער. דער קיי
רעזיעצן פארשטען. ס'פארשטען.
און דא געווען נישט וועגן די ער
לאניעט אין ארץ ישראל. ס'האט
דאס וועגן געגעבען היינטע
ווער און די קאלאניעס האבען
געליטן און דער טרעפניש. מ'האט
אפגלייט אירע ווין וואס העלען.
ווי אזאל ווין איר ווין העל
וועטען קאן איר רע געבען
געלט. — האט מאקס ווין גער
פארגען. — דאס האט אמאל געווען
אויף און ווין דאס באזעצער
אמת. די פארשטען וועגן די
טרעפער. אבער ס'איז וועגן די
ריש לאנג. ווי וועגן דאס אלע
בארמאכען. דאס האט אכטונד עיקר
ווי המלך. כ'בין דאס פארט א איר.
א ווינדיגער איז און איר. און
מאקס האט אויסגעשפרייט די

צייטונג איבער'ן גאנצען טיש.
וואס פאר'ן חודש איז היינט?
אין שוין געווען טענה באק
מאקס האט ווין דערמאנט און
דריי וואכען. די ניין טעג. שבע
עשר בתמוה. ווען פאלט דאס אויס?
כימו מיר קרופען א אידישע לוח?
מאקס האט מאקס ווין דער
מאקס און איר דער אידישער ציי
טונג איז אנגעקענען די אידישע
ראטע. קיין האט איינגעטישט דאס
פארשטען בלאט און ס'איז גע
ווען דער חודש גאט. ווין נאך טענה
באק. ס'האט ווין שוין געווען
טערס צום חודש אלול. נאר און א
קאפער עקס וואכען וועט ווין ראש
השנה...
מאקס האט אלע יארען געגעסען
סעטות. מ'האט רעכט נישט גע
פונען קיין כשר לייט און ברענס
אירעס. — אבער איצט האט אים
אנגענומען א בושט פאר נישט עסען
כשר. ווי באדל. מ'האט דעם איר
פיינט ס'איז ווי ס'איז. — מען ער דאך
על-בליקען ווין א איר... מאקס
האט פונדעלטען וועגן אייגענעס
דאס קאלעסל און באשטעלען א דע
סערס.
ער האט ווין געלאזט שפאניע איר
בער די גאנצע גלאס אזוי. ער איז
ארויס אויפן גושיבאן און גע
קומען צו לוח. דערנאך האט ער ווין
אומגעקערט אין האטעל.
ס'איז נאך געבליבען עטליכע
שע ביי דאס. אבער וואס ס'וועט
אין עטליכע שעה? ער האט גע
האט געווען ביים צייטונגס-איר
קויפער מעשה. ביכלער. אידישע
וואונדער. אבער איר אין דער
הערמער שטאט. האט מאקס נישט
געהאט קיין געדולד. צו דעם סארט
לייגעריי.
ער האט ווין ווירער גענומען צו
דער אידישע צייטונג. וואס וועט
אנאנצען האט מאקס גענומען צו
אנאנצען וואס האט ווין געלייגט;
א צימער מיט אלע באקומענע
קייטען צו פארשטען; בלויז פאר
א קאפאליער. דושיק. 3. וואו
ג. ס'איז אנגעגעבען געווארען
א טעלעפאן.
— דאס האט אמאל טעלעפאנירען
אזוי? — האט מאקס ווין גער
שפייט מיט'ן געדאנק. — פאר
וואס ווילען ווין א קאפאליער?
ס'מאכט איר ראט דא א אטבעט
חתונה צו מאכען... ווער ווייסט
אזער וואס ער, מאקס, דאס גע
פונען דאס רייכטע ווייג. ווי...
האט געוואונען א ס'איז נאך
אבער ער איז ארויס אין קאפאליער

אין אנגעקלונגען. ס'איז אלץ וויל
ב'בין אזוי עלענע. האט טאקס ווין
פארשטען.
ער האט דערהערט א שטיין פון
א פאנאכיל.
ס'וועט נישט! — האט מאקס א
לעך געטאן. ער האט געוואלט
אונטעלענען דאס ס'ווייב, אבער
געטאן האט ער.
איר רע פארט א צימער צו
פארניגען?
— יא. דא. דער פרייז איז צען
רובל א חודש.
ס'איז געווען א קול נישט קיין
גראבט. נאר א דינס. א ביסעל א
הייזרייג, ווי פון אן עלטערע
מענטש. ווי אויסשטארט נישט קיין
ווארשע. נאר א פארניגען.
מאקס האט געזאגט:
— יא דאס א שעה צימער?
— שעה? א שאל? מיט צוויי
ענטעלען אין גאס ארויס און מיט
א באלאק. פאר וועמען ווילט איר
האט צימער. פאר ווין?
פאר וועמען דען?
א ווייל האט יענער געשווינען.
דערנאך האט ער געפרעגט:
— וויס מיט מ'האט. נאר וואס
איז איינער באשטעלונג?
— איר בין דא א פרעמדער.
ערשט געקומען פון אמעריקע.
— אמעריקע? איר איר ווילט
בלייבען רע אין ווארשע?
— ניין בלויז אויף עטליכע
וואכען.
— מיר ווילען עמיצען וואס וואס
דא בלייבען וואוינען. ס'טאבל
האט ער איר געזאגט. — ס'האט
רע געוואונען ביי אונז איינער ריי
יאר, א ס'האט, א קאמיראדאטשא, ער
איז א ס'וועט אונטער ווערען
געטאן. אבער ער האט איצט געמוזט
איינגענומען אונטער קיין רוסלאנד.
מיר וועט אזא סארט סובאלקא
טאר. אבער וואו עפעניט מען אים?
א פיינער טעטיש. ער איז געווען
רע ווין אונז ווי איינער פון דער
משפחה. וואס טוט איר דא? גע?
קומען צו גאס?
— כ'האט משפחה אין ראש
קען? — האט מאקס געזאגט.
אבער ב'פארט ווין אין ווארשע עט
לייב וואכען.
— דאס איז נישט פאר אונז.
מיר בריינגען א היינען. נישט א
פארשטען.
— ג. א שר. — האט מאקס
געזאגט. — האט א בושט ווער
ער איז שוין ברייט געווען אוועק
צווייגט דאס טרייבל. ווען ער האט
פארשטען א רויש, א מרמלעניש,

עפעס צווישן ווין אן אפגעדינט.
ער האט דערהערט א קול פון א
פריי.
— פארשע... דא רעדט די
פריי פארניגען. מ'וין מאן ווייסט
גאר נישט וועגען צימערען. וואס
וואלט איר נעוואלט? איר'ס גע?
לייגען דעם גאנצן?
— יא. דעם גאנצן. אבער איינער
מאן? — איר עס איינער מאן? —
האט געזאגט. אז ער דאך האבען
א היינען. עמיר וואס וועט שוין דא
בלייבן. איר בין בלויז, ווי מ'וואלט.
א גאס אויף א וויל.
— א גאס אין אנגעלייגט —
האט ער פריי געזאגט. — אייכל
איר וואונען? ס'איז אונז ווער
שווער צו קריגען אזא פערדאן ווי
נייגערען געהאט ביי איצט, א
ווייניגערען אלץ פולען. מיר
האבען גאר נישט געוואוסט אז מיר
האט א שטוב. גענוי ווי עמיר פון
דער משפחה. אז ער איז געווען א
ווארשע. האט ער ביי אונז געגעסן.
געטאן און געענטעלט. די קיין
דער האבען אים ליב געליבען.
אבער, ווי זאגט מען דאס? קיין
זאן איר נישט אייביג. ער קיין
מאקס האט געזאגט אז גארנישט
שטעלע און געמוזט אונטעלען.
וואו וועלען מיר קריגען נאך אזא
סאבלאקסאט? ווי לאנג בלייבט
איר אין ווארשע?
— עטליכע וואכען.
— דערנאך פארט איר צוריק
קיין אמעריקע?
— קיין פארניגען.
— רי פריי האט ווין געזעגען דאס
ווייל.
— מירן ס'איז וואס קיינעם
נישט קריגען איצט אין ווארשע.
קומט אריבער. איר'ס רע האבען א
שעה צימער. ס'האט נישט ווין שוין
געטאן דעם גאנצן רע מאקס וואס איר
סען גאס.
— גוט. אייכל געמען א דראש
קע און אריינגעקומען.
— אייכל ווארשען אויף אייך.
וואס מיר איר? וואס טויט עס
מיר? — האט מאקס ווין געזעגען.
ער האט געוואוסט דעם ענטפער:
ער האט נישט געקענט ווין אליין
די פאר שעה יאן אכט וואוינער.
ער איז איינגעווען אין א דראש
קע און ווין געווען פארט אונטער
ער וועט דושיקען און נאכאלאנג און
אויף מיט די שטיינען. ס'האבען
דא. אכט. געוואונען גענוי. די

טראש וועגן ריין, אויף די טירען
האבען געהאנגען מעשענע בליען
לעך מיט די געזעצן פון די לאפא
טראש.
מאקס האט אנגעקלונגען אין א
טיר צו נאך פארניגען. ס'האט גע
עפענט א פרוי וואס האט אויסגער
ווייזט אין רי טראש. ער האט געזען
אשער אין אנהייב פון די טראש
גער. ווי האט געטראפן א קער
בירט שווייטל. געהאט שווארצע ביי
פערליגע אויגען וואס ס'האבען ווין
געזעען אנטער ווי ס'האבען געזען
א ווייניגערען טראש. אז אנהייב פון א
סאבלאקסאט. מ'האט געזאגט רער
קענען איר אירע רעגולערע אבריו
אז דאס איז געווען אמאל א פרוי
א שטענדיג. ווי האט געטראכט
מאקס! פון אייבער-טראש. פון אונ
— ג. קומט אריין.
ווי האט ער גלייך געווינען דאס
צימער: מיט א געקענטעלען רייל.
מיט א בעט. א סאפע. א שרייב
טיש. א וואשטיש. אלץ האט ער
גענישטעלט און געענטעלט. בלאזט
רע האבן ארויסגעפירט צו א באל
טאש. מאקס איז ארויס און באר
טראכט א ווייל די געוועלבען אקט
געמאכט. א ווארשע-האטעל.
ס'פארניגען. א דראש. ער האט
טראפער. ווי גאס האט געווען
בעלס מיט פארניגען. — אלע
אירע. אייבער דער שטייגערען
ברוק האבען ווין געצויגען דראש
קעט. פלאטאמאטעס און טיילמאל
אפילו א לעסטאמאטאמאלי. ווינען
האבען געשריגען מיטן האבען
געלאכט.
— ארץ ישראל — האט מאקס
געפארמאלען. וואס ער געטאן
ס'האט אים אנגענומען א חשק
דא צו בלייבען. ער האט געטאן איר
א ביסעל דעם גאנצן דאס האט איר
סען טייל פון קאריענטאס. אין
בונאס איינער. אבער דאס האבען
די אירען געקאנען ווין אייגענע
הלבשה. מ'האט רע געזעט בלויז
אויף שפאר. אירש.
— וואס וואלט מיר געזעהלט
ווען ב'בלייבט שוין דא האיינען?
כי וואלט געקענט אזוי וועגן גאר
צע טעג אירען דעם באקאנטן
פארשטען. ג. אבער אליין טויג
נישט. וואלט האבען מיט וועגן.
צירעלע: א פארט און שוין פארשטען
באשע? נישט פאר א ווייב. רייל
קארט? נישט אין אזא ווייז. דא
האבען געלעבט אנדערע אידען —
(שלום אויף זייט 3)

(שלום סוף זייט 2)

גישט אונטערזעלט, נאר באלעכא טישל לייט, וועלכע האנדלען, וואנדלען, וועלכע פרגסן, מאכען חתונה טעכטער.

אין דעם הויז אקענטאכער זען נען געשטאנען אפער די פענכטער און ס'האט געזעהן שטובע מיט טשכל, שלאפֿימעלען, קיבע וואו באלעכאסטעס, אדער דיגסטען, הא' בען זיך געפארעט ביי קאבלאוו וועגן, מיינלעך האבען געוואגט לידער — שלאגערען סוף אידישען טעאטער, אין איין שטוב האט גע' שפילט א גראמאטא.

מאקס איז געשטאנען אין גע' גאסט, ער האט אפגעלעכט די יא' רען צווישען גידעריגען שטאנר, יעדעס מאל וואס ער האט זיך גע' פראוואט אויסהויבן, האט זיך עפעס אונטערגעקוקט און אים צידיק צאפגעפאלטעט.

די סררי פאריסאדער האט א זאג געטאן:

— ווי געפאלט אייך דאס צי מער?

— שעה, באלעכאטיש.
— וואו וואוינט איר איצט?
— אין האטעל כריסטאל.

— אזוי גאר? אבער א האטעל איז גישט קיין היים, קומט, ביכל אייד ווייזען די אנדערע שטובען, און די סררי פאריסאדער האט אריינגעפירט מאקס'ן אין א סאלע, אן ערשטוב, א שלאפֿיגען שטוב מיט די בעסעלענאויס איינס דעם אג' דערען, אין א קיר, אויף אלע ביי' שוילדעך האבען געהאנגען מוהות אין הילצערנע שייטען, ס'האט דא געשטעקט מיט אידישער אייגענ' זעטעמקייט.

פון ערגיץ איז ארויסגעקומען א מויד מיט גרויסע שווארצע אויגען, א קרומער נאז, א הויבען בויזעס, וי האט געשראגען א קלייד לאנג און שמאל, מיט א שפעטל אין איין זייט, לויט דער מא'ע. די מוידער האט זיך עפעס ווי סארשעהמט מיט דער דאזיגער ס'אוס'ער טאכטער און א זאג גע' טאן:

— דאס איז רוזשקע, מיין מר יוגע, אין ערשט גאר ארויס סוף גימנאזיע, קאז העברעאיש.

— מאמע, הויבט שוין אן? — וואס זאג איך דא? ס'האט אונז אפגעקאסט אן אוצר, אבער מיר האלטען סוף בילדונג, געלט לאזן מען פארלירן, אבער אן מ'האט זיטען אין קאפ, בלייבט עס, איר'ס אסער געזעהט סוף דער גימנאזיע חבצלת?

— הא? יא, דוכט זיך.

— מיר האבען נאר צוויי טעב' טען, אייגען איז שוין אן אויסגע' געבענע, טירין וי חתונה געמאכט היינטיגע ווינטער, ס'האט אונז אפגעקאסט א סארמעגען, אבער דאנקען גאט, זי'ס אנגעקריגען א טייערען מאן, א בוכהאלטער, ער קאן תורה איר, צו גאט און צו לייט, די צווייטע סאכטער אינווערע איז אנגעשטעלט אין א געשעפט אויף אדער מער'גאט, זיי האבען אויך שטודירט, אבער אין איר הא' בען מיר אריינגעלייגט, ווי ס'זאגט, די גאנצע כוחות, זאל איר גאט צו' שיקען דעם פאסיגען ויווג, דאס אלץ וואס טאטעמאמע ווילען.

— מאמע, דער מענטש קומט שרשט אריין און דו נעמסט אים גלייך דערצעהלען אלע מעשיות.

— גו, וואס איז, אז ער קומט ערשט אריין? ער'ס רא וואוינען און ווערען הייטיש, וואס זאג איר דא? אלטערע ווילען האבען נחת פון קינדער, איז דאס אז ער'ס?

— הא?

— גיין, קיין שום ער'ס, האט מאקס גערעדט, — צו וואס האט מען קינדער?

— ווי הייסט איר?

— מאקס באראבאנדער.

— איר האט קינדער, פאני?

באראבאנדער? מאקס האט געשוויגען א ווייל, — ב'האב געהאט א ווייב, איך האב געהאט א ווה, אבער גאט האט זיי צוגענומען.

— וואס? באהיט און באשי' רעמט זאל מען ווערען סוף אזא אומגליק?

און די סררי פאריסאדער האט סארבראכען די הענט.

— ס'איז מיר גארנישט געבלי' בען, דעריבער בין איך געקומען אהער, ב'האב געהאט, אז די ריי' זע איבער רער וועלט וועט מיר א קאפעלע העלען.

— וואו וואוינט איר?

— אין בענאס איירעס.

— אזוי ווייט? גו, ס'איז א גרויסע וועלט, וואס קאן מען טאן? ס'איז אלץ באשער, אבער ווי לאנג מ'לעבט, סאר מען זיך נישט אומברענגען, איר זענט נאך א יונ' גער מענטש, איר'ס נאך מסתמא

חתונה האבען און האבען אנדערע קינדער —

— דאס איז א קנאפע טרייטט, די מויד טיט דער קרומער גאז און די ווילע שווארצע אויגען האט א זאג געטאן:

— אין ארגענטינע איז איצט ווינטער, גישט אזוי?

— יא, ווען דא איז זומער, איז דארט ווינטער.

— זי ווייסט אלץ, זייט שטוי' דירט אין די ביבער, יעדעס פיצל, ווען ווילט איר זיך אריינצוהען?

— איביל אייר באצאלען סאר א חודש און כ'על זיך אריבערציען, נישט פריהער ווי איבערמארגען.

— גו, ווי איר ווילט, צו וואס וואוינען אין האטעל בריסטאל ווי באלד איר האט א צימער רא?

— ס'קאסט דארט היבט טייער, — אס איז צען רובל.

— די סררי וואס א קוק געטאן אויף דעם באנקאט און זיך אנגעריסען?

— גו, זאל זיין מיט מזל, איר האט א סך זאכען?

— צוויי וואליועס.

— ברענגט זיך אריבער, מיר'ן אייך אייך אכטיג טאן ווי אייך אז אייגען קינד...

— (ווייטערעס — קומערען וואר)

פאל מיני און מוני ווייזענפריינד

(שלום סוף עדיטאריעל זייט)

ווען זי וויל עמיצען דערהויבען, ווען די מאווי פראדיצירער האבען געזעהן אז מען קען שארען מיליא' נען מיט דעם שוישפילער, האט מען אים געמאכט זיך גרעסטער רער'ן לאמע און אים אנאנסירט גיט אנדערש ווי "סיסטער פאל מינוי", קיין אנדער אקטאר האט אזא בברד גיט געהאט, אבער ווען עס איז אוועק א שטיקעל צייט, נאך רי גרויסע ערפאלגען, און ער האט גיט געקענט קריגען קיין פאסיגע פיעסע, (אין גלאט א סילס האט ער גיט געוואלט אויסטרעטען) האבען די מאווי אנפירער באשלאסען אז מוני איז אויס, אז ער איז א "העד' ביו" און — מען דארף אים מער נישט.

דאס איז א צושטאנד וואס הערשט, דוכט זיך, נאר אין דער מאווי אינדוסטריע וואס שלינגט ממש מענשען און — שפייט זיי אויס, דער סאטק איז וואר אן דער "העבז" האט געמאכט אזא גע' וואלידירען ערפאלג אין "אינהערט" די ווינד' וואס אייגען האבען בא' צייבענט אלס זיין גרעסטער ראלע, נאר איך בין אלץ גיט זיכער אז קאפעל אין "ראס גרויסע געווינס" איז גיט קיין גרעסער קונסט ווער'ס כאטש עס איז א סך א קלענערע ראלע.

טראץ דעם דוק פון אייבען, איז ישראל פארלען אין פיל

(שלום סוף זייט 2)

אין ווארשע און אין גאנצען לאנד, סאר קיינעם איז גיט געווען קיין שום צווייטעל צו וואס די רעדאק' טארען סוף "פאליטיקא" האבען דערמיט געצילט, און ער'ס פאל איז געשעהן אין איינעם סוף די אויגוסט'נומערן פון דער ליטעראטור'שער וואכענציי' סוף, "קולטורא", וואס האט גראד נאמען סאר אז אנטיסעמיטישער צייטונג, אין נאמען שוין דער פארעטראציע געגען היאל האט זיך דארט באוויזען אז ארטיקעל פון דעם סארגעשריטענעם שריי' בער לעסלאוו בארעטלסקי, געווינד' מיט דעם אויסשטאנד סוף די אי' רישע העסטלינגע אין טרויערטיג בארימטע היטלערישטישע שריי' לאנגע טרעבלינקא, מיט גרויס סימפאטיע און מיטגעפיהל בא' שרייבט דער אויטאָר די לידען און העלדישקייט סוף די אירען, די דערמאנטע צוויי פאלען זיי' גען זעהר באראקערטישטע סאר די איצטיגע שטימונגען אין ווילען.

האט מוני זיך אינגאנצען איכער' געגעבען צו רער ראלע, ער האט אויסגעשניצען אלץ וואס ער האט געקענט וועגען דער פערזאן וואס ער האט געדארפט אארשטעלען אויף דער בינע, געזוכט זיך אריינ' לעבען אין יענעם באראקטער, לאנג און שווער שטודירט און גע' ארבעט, ווען ער איז ענדליך אויס' געטראסען אויף דער בינע איז ער געווען דער טיפ, דער כאראקטער, די פערזאן, וואס ער האט פארגע' שטעלט ביז דעם מינדעסטען סיני' געל, א מיסטער סוף פערזעקטקייט, ער האט זיך גיט גארלאזט אויף זיין גרויסער טאלאנט, איר'ס זיין לאנג'ידיגער ערפארונג, איר'ס זיין געניטיקייט, יעדע ראלע, איז סאר אים געווען אן ארויסרוף, א פאר' מעסען, וואס האט געאדערט זיין סוף אומטערקאמקייט, זיין גאנ' צע קאנצענטראציע.

מען האט דערציילט וועגען אים אז ווען ער האט געדארפט סאר' שטעלען דעם גרויסען סארגאצווי' שען שריטשטעלער עמיל זאלא, האט ער איבערגעלייגעט אלץ וואס יענער האט געשריבען און אלץ וואס ער האט געקענט קריגען וואס אנדערע האבען געשריבען וועגען זאלא, און סארשטעמט זיך אלץ וועגען דעם דרייטן פראצעס, ביי וועלכע זאלא האט געשפילט די הויפט ראלע און דער באשרייאונג סוף דעם אידישען קאפיטאל.

ווען ער האט אנגענומען די רא' לע סוף דעם בארימטען ליכעראלען לאיער קלארענס דעראו איז דער פיעסע "אינהערט" די ווינד', האט ער גיט נאר הורכעליינעס אלץ וואס ער האט געקענט קריגען ווע' גען דעם דעם בארימטען "מאנכי טרייעל" וואס די פיעסע באהאנ' דעלט, נאר אויך אלץ וואס ער האט געקאנט קריגען סוף דעראו'ס רעדעס און שריטטען, און געזוכט מענשען וועלכע האבען פערזענליך געקענט דעראו'ן אויף צו שריגען אלע איינ' צעהלייטען און איינדרוקען, וואס ער האט דערנאך סארקערפערט אין דער ראלע.

"אינהערט" די ווינד' איז אויפ' געשירט געווארען אין 1955, מוני איז איינגענומען געווארען מיט באנייטסערונג סיי פון דער קריטיק, סיי פון עולם, די צייטונגען האבען געשריבען אז מיט דער פיעסע האט מוני געמאכט א "קאמבעק", ווייל עס זיינען דעמאלט געהאט אוועק עטליכע יאר און מוני איז גיט אויסגעטראסען גיט אין די מוא' וויס און גיט אויף דער בינע, עס

שטערבליך אין איר פארליבט, פאק-
טיש ב"ו משוגעת, אויפער גאך ער-

בעד. אין אנהויב שלעגט ער קומען
צו קלוסקי'ן און ער האט אים גע-

בראכט אלעדליי גרוסען פון זיין
פרוי. אבער פאר סאפיעה'ן איז

דאס נישט געווען גענוג. שפעטער
האט אים קלוסקי געבראכט צו טיך.

איד האב א סר מעל באקומען פון
דער פרוי אלערליי איינדרוקען און

אסילו חיוזיעס, אבער דאס איז אלץ
נישט גענוג פאר אים. קורץ, ס'איז
העוואנדען בלעז אז דער מוסקאט

דאס אוממעגליכע: מאטעריאליווא-
ציע, אזוי רופען מ'ד דאס, ווען א

נייטט פארקערצערט זיך און ער-
שיינט אין א קערפער. אזוינע זא-

כעז פאסירעז זעלטעז. מ'קאן זיי
איבערזעהלעז אויף די סינגער פון

אין גייסט ויך אנצוקליידען אין א
סעקסער. אבער אכאם מאפונדא

האט דאס כסדר געפאדערט. איד
ויל אייד דא זאגען עפעס אינאנ-

צען איינריכטיג : מ'קאן גישט זיין
אין דעם פאר פולשטענדיג עהרליך

און שולדיג זעגען די קליעגטען. ביי זיי עקזיסטירט נישט אזא זאך ווי אן אונזער אדער א באמערקט זיין.

ווען שטענדיג עפעס קריגען פאר
ווייניג געלט. אבער די מענטשלעכע

נשמת איז נישט קיין מעכאנישע
זאך. איר קאנט נישט אויפהויכען

א טעלעפארטרייביל אז טעלעפא-
נירען צו עמיצען וואס איז ארי-
ידיש צווישן יאנואר און יוני 1941

בער ארויף יענעם ווייס. אבער יע-
נער וואס צאלט די דריי רובל פאר-
לאנגט דאס. מ'שאפט זיך א לאנג.

אז אייב מען קאן נישט יענעם גע-
בען דעם אמת, טון מען אים איינ-

פאר אפגארען. די מערסטע מענ-
שען זענען צומירדען סייט לינענס.

— ס' איז נישט געווען ארטורא, הא?

— בצויים נישט. אפט צוויי
איד שוין אליין נישט. צוויי איד

גישט פארזאמט איד דערצעהל אייד
די אלע זאכען. איר זענט א פרעמ-

דער און איר פארם בעלז אַוועק.
איד אליין האב גארנישט וואס

מ'אז צו דעם צען. כ'אב' נעמערס
מיט פראסעסאר אכארצוויטש. ער
האט מיט אים געשריטן, געזאגט

סייט מיר א גאנצע רייע סעאנסען
און ער האט ערקלערט אין דער

עפענטליכקייט, אז איד באזיץ אויך
סערגענעגליכע פרעססעז. אבער

(מלות אונת זנוח 6)

(U) (P) (R) (S) (T)

שנים

(שלום פון זייט 2)

נאכט זיין פרוי קאן נישט קיין שום מעדיום.

— איז וואס טוט איר ? איר אליין ווערט זיין פרוי ?
טערעזא האט אויסגעהויבען דעם בליק.

— יא. ווי אזוי האט איר גע-
טראפען ?

— א. איר בין אמאל געווען א
גנב. איר ווייסט ווי אזוי מ'נארט
אפ א יאלד.

— א גנב ? וואו ?

— דא אין ווארשע.

— ווירקליך ? נו, אלץ איז מעג-
ליך. ס'האט זיך געשאפען א לאגע
אז איר מוז צוויי מאל אין דער וואך
זיך באווייזען פאר דעם פירשט. ער
באנוגענט זיך נישט מיט רייד. ער
נעמט מיד ארום, ער דריקט מיד צו
זיך. ער פרואווט זיך דערנעהענטע-
רען צו מיר. דאס שמעקט שוין
איינפאך מיט פראסטיטוציע. אבער
בערנארד טרייבט מיד דערצו. א
חוץ דעם וואס דער פירשט צאלט
גוט געלט, איז ער אויך א שיכור
און א האלבער משוגע'נער. ער האט
שוין געסטראשעט בערנארד'ן אז
ער וועט אים דערשיסען. ער האט
שוין צוגעלייגט א רעוואלווער צו
מיין ברוסט. קאנט איר זיך פאר-
שטעלען אזא סיטואציע ? א פאר-
ליבטער מאן סטראשעט דעם פאנ-
טאם פון זיין פרוי מיט א רעוואל-
ווער ! אט צו וואס ס'קאן דערגעהן
דאס מענטשליכע משוגעת.

— ער ווייסט, אז דאס זענט
איר, נישט זיין ווייב.

— יא, ער ווייסט. אבער ער
ווייל זיך אליין אפנארען. איר קאן
דאס מער נישט אויסהאלטען. איר
מוז אנטלויפען. אויב נישט, וועל
איר מוזען באגעהן זעלבסטמארד.

(ווייטערעס — מארגען)

(פארשפראכט)

5

אינדויסער זיך אנגענומען די עלטער
טרישע לעשען. דערדאז אן אענעם
אויפגעלעבט האבען אדינגעלעבט
וואסער וויסנלעך. ס'איז אסאך
שוין אז ווערן די טעג הייבט
זיך דערנענטערט דער חורף אלול
ווען א טיש אין וואסער ציטערט
אז אירע זאגען סליחות.
טערווא אין געהאט געווארען
העכער אין מאקס האט באשטעלעט
גאט איר זעהל הערליך. איינער
האט באטראכט ווי עסט אה גע
קלערט קיין גייסטער קאז ווי גיט
טען: ווי מוז אנפאלע דעם בויז
מיט שפיין ווי אלע אנדערע...
קאז ווי וואס אריינפאלע אין
מיין פלאז? — האט מאקס ווי
געברענגט.
איז עס שוואל ספעטענע אה
טראנק און ריזל קער הייסט דער
טען. איז טאקעס נאכער פאר
יזעק ווי געהאט געפאלען.
האט געהאט פארלירען צוריקלען.
ריזל קער האט געהאט די דעה
איבער באשען. נאך אז עס ווי
שוואל ספעטענע קאז געפאלע וואס
כען, חדשים, אפילו יארען.
מאקס האט גענייטשט דעם
שטער. פארשיגען די טרעפער.
האט געברענגט.
מאקס ווילט אנטלייזען אירע
דעם שוויגערס פרוץ אדער אויך
פון — ווי הייסט ער — שפאל
ניקאז?
פון אלץ מיט אנאנדער.
וואס ווילט איר טאן איר פאר
געניגט חתונה האבען?
וואס ביזלע טאן, איז אהן
שותפים.
זיך האט שפאלניקאז'ן מער
נישט ליב?
א. ער האט מיר אזוי אריינגע
גענומען און די פענקל, אז ביים
איינמאל ווי ער וועלן אין אהן
ער נעמט מיר אים. דאס אלץ, ווען
איר דערט מיט אים. הייסט ער
אלץ. ער גיט יעדע אייגענע צעות.
כי האט געהערט ווי ער האט געזעט
צו איר וועגען היינאטיוס און טען
לגראמעס. ער אליין אין האלב
שטענע אה ס'העלט אים נישט
קיין שום היינאטיוס. ער געהט צו
גערוערדעט אים. דאס איז דער
אמת. ער האט מיר אליין אויך
קראנק געטאטען. אויב ביזלע ווי
נישט ארויסמישען פון אים, וועל
איר קריגן א ווערדענאמבערן.

וואס קאז איר טאן פאר
איר?
— ביזאז נישט אנגעבען איר
קיין אויסלעבטע פאס. הייל ווען
ער וועט ווי דערווייטער. אז איר ווען
אונטערדער וועט ער מאכען די
גרעסטע סקאנדאלען. ער טייטש
מיר צו דעם סאפיעהא אה דערביי
איר ער שמוגע אייפארבעט. ווי
אלט. דעכענען אייפארבעט?
— ער זעהט אים ווי א יאר
פונאס.
אט אה פונאס יאר. איר
מוז איינפאלען א קליין רעגנעלע
און ווי ארבעטענעלען איר געד
ניץ. ביזאז געטראכט אז איר קאז
מיר העלפען.
— אריבער די גרענעץ אין א
קלייניקייט. אבער וואס ווייטער?
אויף הוצאות האט איר
— ביזאז א ביסל פאלען. ווי
מיר דארף טאטענע צו פארטן קיין
ארגענטין?
— איר קאז נישט אויסגעבען
דעם לעצטען גרענעץ אויף א טיש?
קארטע. ווען איר קומט אז אהן.
קאז איר נישט ביזלע מאכענען אהן
הויכען איינערע ספעטענע מיט די
גייסטער. איר מוזט קרינען קאז
טאטען. איר אריינגעניגען קאז א פרוי
נישט געהן אליין אין גאט. אויב
איר געהט אליין אין גאט, וועלען
ווי צושטעלען צו איר אלעליי
שלעך. די פאלאז וועט איר נישט
באשיצען. הייל ווען איר געהט אהן
א שפעצער — אזוי רופט מען
דאס — זענט איר א גאטערשער.
טערווא האט איינגענומען דעם
קאז פון טעלע.
— אזוי איר דארף? ווי איז אין
אפערקע. כימיו אין ניו יארק?
ווי א פרוי אליין ארבעט?
ווי א טיש טאן, איז אהן
שותפים.
הא? דערמאן האט דער
בערנאר איבער מיר אזא כח —
ביזאז נישט אליין געהן אין די
צייטונגען אנאליזען. כיזאז אפילו
נישט וועלען א דירה אליין. ווי
לאנג וועט דאס טרייען ווי אזוי
פארשלאסן א כיזאז אז אין אויס?
לאנג איז אנדערש.
— ס'איז נישט אנדערש. אין
לאנדאז אין גענוען א רעסאנאטרא
ציע אה א פרוי האט געטראווען
שלאגען דעם טייטשער. ווייל ווי
וועלען גלייכבארעטונג. אבער
וועלען ווי ווי א טייטשע באקענט.
אויב עס באקענט איר נישט א
סאן. מוזט איר באקען א דייטש.
א טאמער אדער עמיצען אנדערש.
אנישט. וועט טען איינעלע נישט
אריינלעזען אין א האסעל. וואס איז
דער היץ.

ביז די גייסטער? דארט האבען די
טרייען גלייכבארעטונג?
— א. איר לאכט אים מיר.
— ביזאז נישט. ביזאז ווי
באל די גייסטער טען א רעדנען.
ווען ווי דא ווי מענטשען. דענטס
געדערט. אין ארגענטין איז נאך
ערגער ווי דא. טייטשען אין בונעס
אירעס אויך פארזאן טרעפערס
אז ביזאז אמאל אריינגעניגען צו
איינער. ווי מיר געטראפן אויך.
אבער דאס איז געווען אז אלטע
נישט זאגען אז איר ווי מוזען
אויסלעבטע שפאניש. אירען קומען
וועלען צו טרעפערס איר ווייל
אירען אין דארט שפאניש. איר וועל
קאנען שפאניש. אין דעם פאר מוז
מען יענעם פאררעדן די ציין.
וואס ער שפאנישען קאז איר א
חוז אירעס אה פויליש?
— רויט.
— מער גארנישט?
— מער גארנישט.
— וואו איר זאלט נישט קומען.
מוזט איר ווי ארבעטענעלען די
שפאניש. איר מוזט רעדען שנעל ווי
א וואסער. איר האט אפגעלעבט
ווי די גייסטער געדען.
— ביזאז איר, פארלייבט מיר
נישט צו ווי. כיזאז געקומען צו איר
מיט דער האפנונג. אז איר'ס מיר
העלפען. אבער איר לייגט טיר
שטיינען אויפ'ן הארץ.
— כיזאז איר דעם אמת. ס'איז
דען איר ווילט כיזאז איר פאנאר.
— כיזאז נישט וויין קיין מען
דיים.
— וואס איר זאלט נישט וועלען
טאן. מוזט איר קאזן די שפאניש.
אויב איר ווילט גענוען ארבעטען.
א פארלייבט וועט איר פארדינען
וואסער אויך קאסע. אירעס טרייען
פארשטען נישט אין ארגענטין.
אין ניו יארק איז פאסען אנדערש.
דאס געהט איר ארבעטען און
שאפ איר לאנדעס. אדער וואו
ס'זאל נישט ווי. און קיינער טישע
ווען איר נישט. ביזאז דארט גע
טען איר קען די שטאט. אבער ער
איז דארט אויך שלעכט. אין מוזט
ווערן א בארדעירן ביי א מיסט
אזוי רופט טען דארט די בארדע
באסטעס — און איר שלאפט מיט
נאך דיי מייכלען אין א שוואר
איר ארבעט אלס א באנען וואו אן
ס'בלייבט איר קיים אויפ'ן שט
דער ברויט. איר מוזט פארזאן צו
קען אריבעס. איר מוזט באקען א
היינאטיוס טיט א באהן. ווייטער
וועט מען געפירטען פון קעלען א
ווערן וועט טען דערשטייט פון
דער היץ.

הייסט עס. ס'איז נישט
פאר מיר קיין שום אויסוועג?
— איר מוזט וויין אדער עמי
צען'ס וויין. אדער עמיצען'ס עמי
לכעס.
טערווא האט אונטערנומען
דאס גלאז ווי צו טריינען און עס
צוריק אוועקשטעלען.
— צו וויין עמיצען'ס ווייב אדער
גאלייטע. מיר זענען געפאלען. איר
קען נישט לאזט פארשיינען ווי
א חתונה אויפ'ן מארק.
— טייל קאנען און טייל קאנען
נישט. ביי די טרעפערס קייטל א פאר
א חייב אה קיינען האלט עס נישט
קומען וויינען. דער טאטע פאר
פאסען וויינען זיכער. אונזער איר
גענער וויינען. יעקב אכינו, האט
האט איינגענומען וועט יארען, אז
ווי ס'רופט א געדאנק זאל נישט וויין
אה ווי ווילען די ריי וויינען זאלען
נישט פארשטען אים אליין. — הא?
געהט מענטשען פונדעסטוועג ווי
צוגעהערט צו אים אה האט מיט א
מילא א שטייגער ווי ווי האטען שוין
פאר וויינען איר געקלערט דערוועגן.
ער האט איצט פאסען'ס טאכטער
שלאגען טערווא? ווי זאל ווערען
וויין געלעכט אה געטאן האט ער
דאס נישט וויינען צו ווי געפאלען
אין אה אפילו מיט מורא ווי זאל
נישט איינגענומען. אפער האט איר
צוליב איר געוואנען די וואוינען
ווייב צו פארשטאנען?
— ביי די פארשטאנען. ער וועט ווי
דורכבאלעטען א רעיון. ער האט וויין
איינגענומען פארלעזט אויך וויין
צוגען. ווי איז געווארען וויין פירערען.
וויין דאז. ער האט געהערט ווי טען
רעווא זאגט.
— מיר קענען וויין נאך טראקטש
נישט. מיר'ן וועט ערשט פארשטען
באקענען.
— מיר'ן וויין באקענען. דאס
וואס איר האט מיר דעשעלען ווען
גען איז א טעקעלען. האט איר
שפאלניקאז?
— א. ער איז אזוי פיל עלטער
פון מיר. ער האט אנטדעקט מיין
פערלייטע. ער האט מיר געלעך
לעבן. ער איז געווען ביי אים א
דערמאן א טאטען איז שוין
פון א קליין שטעטל אין גרויס פאר
דעם. ס'האט נישט געקאנען וויין אה
לעבן. כיזאז געווארען וויין גע
ליכטע.
— פארשטען נישט וויין חייב?
— ער האט א חייב וואס וויל
אין נישט געטען.
— נאך אלעמען מעשה.
— אבער ווי זאלט קאז דאס וויין
דרייערען? ער איז שוין נאכהענט צו
וועגניג איר איר ביז נאך נישט קיין

וואס איז טראנק און אלעב שמוגע.
כיזאז מער מיט איר נישט לעבען.
לויט ווי איר האט געזען
— צו בערנאנדין קאנען איר מיט קיי
נעם נישט לעבען.
— הא? ווען ביזאז עמיצען
וואס איז מיר נאכענען וואלט איר
געהאט. איין מינען יארען איר
שווער צו לויפען פון איין טרוי צו
דער אנדערער. מיינעט א נאכענען
סען אריינ.
דאס איז דאס פארקערט פון טיין
גאנצען פלאה. האט מאקס גע
טראכט. בידעה אלץ איבער גע
פויטע...
— ער איז געוועסען פאר'הייטש
פון וויינען איר דערמאן וואס
טערווא האט ער צו אים. ער
האט איינגענומען וועט יארען, אז
ווי ס'רופט א געדאנק זאל נישט וויין
אה ווי ווילען די ריי וויינען זאלען
נישט פארשטען אים אליין. — הא?
געהט מענטשען פונדעסטוועג ווי
צוגעהערט צו אים אה האט מיט א
מילא א שטייגער ווי ווי האטען שוין
פאר וויינען איר געקלערט דערוועגן.
ער האט איצט פאסען'ס טאכטער
שלאגען טערווא? ווי זאל ווערען
וויין געלעכט אה געטאן האט ער
דאס נישט וויינען צו ווי געפאלען
אין אה אפילו מיט מורא ווי זאל
נישט איינגענומען. אפער האט איר
צוליב איר געוואנען די וואוינען
ווייב צו פארשטאנען?
— ביי די פארשטאנען. ער וועט ווי
דורכבאלעטען א רעיון. ער האט וויין
איינגענומען פארלעזט אויך וויין
צוגען. ווי איז געווארען וויין פירערען.
וויין דאז. ער האט געהערט ווי טען
רעווא זאגט.
— מיר קענען וויין נאך טראקטש
נישט. מיר'ן וועט ערשט פארשטען
באקענען.
— מיר'ן וויין באקענען. דאס
וואס איר האט מיר דעשעלען ווען
גען איז א טעקעלען. האט איר
שפאלניקאז?
— א. ער איז אזוי פיל עלטער
פון מיר. ער האט אנטדעקט מיין
פערלייטע. ער האט מיר געלעך
לעבן. ער איז געווען ביי אים א
דערמאן א טאטען איז שוין
פון א קליין שטעטל אין גרויס פאר
דעם. ס'האט נישט געקאנען וויין אה
לעבן. כיזאז געווארען וויין גע
ליכטע.
— פארשטען נישט וויין חייב?
— ער האט א חייב וואס וויל
אין נישט געטען.
— נאך אלעמען מעשה.
— אבער ווי זאלט קאז דאס וויין
דרייערען? ער איז שוין נאכהענט צו
וועגניג איר איר ביז נאך נישט קיין

דריי און דרייסיג. ער צווייגט מיר
צו די דאזיגע קונצען מיט דעם
פירטען ספיעהא. דאס הייסט, אז
מיט אירע טערווא. קאנען ליבען פון
וויין ווייט וויין. ער וויל מיר איינ
פאר אויסנומען. פארקויפער. דאס
געלט פאסען ער צו. ער זאגט מיר
קיינמאל נישט וועלען האט איר
וואו ער האלט נישט וועלען. כאטש
איר האט עס אים געהאלטען פאר
ריינע. מער ווי דאס טען און אמאל
א קלייד האב איר ביי אים נישט.
א חייבט אים נישט קיין שלעכטס.
אבער וואס וועלט איר געטאן ווען
אפגעשטעלט מיט אים עפעס? וויין
חייבט וועלען געטענען און מיר
אריינגעווארען א שוין שוין
וועלען ערנעס טראנק און ס'האט שוין
אויסגעווארען גאנץ שלעכט. דאקטער
געהט. ס'איז אים בעסער געווארען.
איר האט געווארען א טאטען סאג
אח האבט אבער טראקטש מיר גע
זאגט. אז וויין חייבט שוין גע
שיקט שלוחים ווען ווי ס'האט
מיט אים.
— ער האט נישט קיין צוואה?
— ביזאז איינמאל ווי דער
וואס ער דערמאנען אז ווארט.
האט ער מיר דערלאנגט פאסען.
נא. אזוי.
— ביזאז איינמאל געטליכען.
אויב ביזלע נישט אנטלייזען פון
איר. וועט ער מיר צוריקליינען.
עס אים אה ער.
— מיט אנדערע. ווערערט. ער
האט איר היינאטיוס.
— ער קאז איבערדען א שטיין.
אפער האט איר אים ליב?
אן אפילו יא. מוז איר אויך
אנטלייזען.
— קומט צו מיר. איר האב אויך
א חייב. אבער אייכל איר שט
שרייבען אהן. אדער וואס איר
וועט וועלען. אייכל אייך צונעמען
א לערנער. און איר'ס ווייב קיינ
נעם שפאניש. אפער האט איר
שווערע שפאניש. איר'ס טענען א
סאלאז אן אפאלע וועט געהן פאר
איר. נישט פאר ער. איר דארף
נישט איינער געלט.
— וואס וועט זאגען איינער
חייב?
— ווי קאז גארנישט זאגען. יע
דער איינער און אריינגעניגען האט
געטאן. אפילו די גלייכע. מען
קומט אירע אז מיר מיט רעספעקט.
כיזאז געלייכען וואו א קינד אה
כיזאז נאך געווארען אהן אהן.
— דאס. וועמען זאל איר איבער
לאזען מיין פארשטען? איר זענט
נאך יונג און איר וועלט אזוי א

שזים

פון
יוואר שאווסקי

(שלום פון זייט 2)

אויך נאך געוואלט האבען א קינד.
— יא. כ'האב ליב קינדער. ווי
באלד מיר וואוינען ווי שוועסטער
און ברודער — ער שטעלט מיר
פאר פאר יעדען ווי א שוועסטער
— קאן מער נישט זיין קיין רייד
וועגען קיין קינד. כ'האב צוויי מאל
פארשווענגערט און כ'האב ביידע
מאל געמוזט געהן צו אן אקושער
קע אפטרייבען. דאס צווייטע מאל
בין איר געווען האלב-טויט. כ'האב
געקראגען א בלוט-שטורץ.

— דאס איז נישט קיין לעבען
פאר קיין יונגער פרוי.

ס'איז געווארען שטיל. א צוויי-
טער טראמוואי האט זיך אפגע-
שטעלט און ווי מאדנע: ער איז
געווען אינגאנצען ליידג.

טערעזא האט א פרעג געטאן:

— ווען פארט איר?

— כ'קאן פארען אפילו מאר-
גען. קיין זאך האלט מיר דא מער
נישט אפ. כ'האב אפגעטאן עטלי-
כע נארישקייטען, אבער אז כ'זיך
אויף אויף דער באהן, בלייבט אלץ
פון הינטען. איין זאך וויל איר
בלויז: נאך זיין ביי מיר אין שטע-
טעל פון וואנען כ'שטאם. ראשקעו
הייסט עס. כ'האב דארט קרובים
און כ'וואלט געוואלט א קוק טאן
אויף זיי. אפשר קאן איר עפעס
העלפען.

— פארוואס זענט איר נישט גע-
פארען באלד אהין?

— א. כ'האב מיר געהאט פאר-
בענקט נאך ווארשע. אפשר דער-

פאר ווייל ס'איז געווען באשערט
כ'זאל אייד טרעפען. אויב איר
ווילט, פאקט איין א פאר זאכען
— אדער פאקט גארנישט איין, מיר
ארט נישט — און מיר'ן פארען צו-
זאמען קיין ראשקעו און פון דארט
צו דער גרעניץ.

— וואו שטעקט'אן דאס ראש-
קעו?

— ס'איז נישט גאר ווייט פון
דער גרעניץ.

— וואס וועל איר טאן אין ראש-
קעו?

— א. איר וועט ווארטען אויף
מיר עטליכע טעג. דער אמת איז,
אז כ'בין נישט געפארען אהין ווייל
ס'איז מיר געווען אומעטיג צו פא-
רען אליין. זינט מיין זוהן איז אוועק
פון דער וועלט, קאן איר נישט
בלייבען א מינוט אליין. ווי נאך
כ'בלייב אליין, באפאלט מיר א
מרה-שחורה און כ'וויל מאכען א
סוף.

— אזוי האט איר אים ליב גע-
האט?

— כ'ווייס גאר נישט צי כ'האב
אים אזוי ליב געהאט. ס'איז מיר
גלאט געווארען פוסט, שרעקליך
פוסט. איר גלויבט טאקע אז די
טויטע לעבען?

— אדער די טויטע לעבען, אדער
די לעבעדיגע זענען טויט...

— נו, איר זענט אן אינטערע-
סאנט מיידל. מיט אייד צוזאמען
וואלט איר געקאנט זיין גליקליך...

(פארזעצונג פרייטאג)

(שלום איתך זיט 3)

שנים

מז

יוארשאווסקי

(שלום פון זייט 2)

און מ'האט מיר אוועקגעטאשטשעט צו דער באהן. רייזל האט פון גאר ניש' געוואוסט. זי עפענט די טיר און זעהט מיר א ליגענדיגע. זייט געטאן א לאזארויס א געשריי אז מ'האט געהערט איבער א האל בער גאס.

— זי טוט כאטש אכטונג אויף אייך?

— ווער זאל אכטונג טאן אויב נישט זי? כ'האב זי פון מיסט ארויסגעהויבען און זי פאר א קיי סערינע געמאכט. זי וואלט שוין לאנג געפילט אין רינשטאק ווען נישט יאר... מין ווייב איז ערגיץ אין מיכאלין אויף דאטשע, א רוח אין איר מאמע'ן אריין. מ'שלעפט דעם וואגען אזוי לאנג ביז מ'פאלט אוועק. אז מ'האט צוויי היימען. קאן מען נישט שפארען. כ'האב שיי טערע פינגער אויך. א רובל איז ביי מיר א ממור. נו, אבער דאס אלץ איז גוט אז מ'איז געוונט. אז כ'קאן נישט געהן מיט די שררה'ס אין שענק. אדער כ'ווייס'וואו. וועלען זיי צו מיר ניש' קומען —

— אפשר קאן איר אייך מיט עפעס העלפען?

— העלפען? ווי אזוי?
— כ'קאן אייך בארגען געלט.
— צו וואס זאלט איר דאס טאן? איר'ט דא נישט בלייבען. איר פארט אוועק. ווען איר בלייבט אין ווארשע, איז עפעס אנדערש.
— כ'פאר נאך נישט אוועק. אז איר'ט קומען צו די כוחות. וועט איר מיר אפגעבען.

— הערט'ן נאר א מעשה! די אייגענע גוטע ברידער מאכען זיך גע'פגר'ט און דא קומט א פרעג' דער פון יענעם עק וועלט און וויל מיר בארגען געלט. וואס טוט איר אז יאד מאך צו אז אויג? היינ' טיגע צייטען א מענטש איז וועני' גער ווי א פליג. אט לעבט ער און אט איז נאך עים.

— איר'ט לעבען און זיין גע' זונט.

— נו, אפשר. זי האט געלט. זייט אפגעשפארט א קניפל. אבער

ס'וויילט זיך נישט נעמען ביי איר. ווי זאגט מען דאס? א נעמער איז ניש' קא' געבער. א מאנסביל גיט אלץ אוועק און מ'גייט' אים אפילו נישט א דאנק, אבער אז מ'דארף נעמען ביי א נכבה, איז שוין בע' סער צו ליגען אין קבר.

— איכיל אייך בארגען. ביי מיר זענט איר קוראנט.

— נו, נו, כאפט אייך ניש' צום טייסטער. אזוי שלעכט האלט נאך נישט מיט מיר. זיי זענען דא אלע געווען: דער קאמיסאר, די רעווי' ראוועס, ס'גאנצע געזינדל. רייזל האט געשטעלט משה און זיי הא' בען געטרונקען. דערנאך זענען זיי אוועק. וואס געהט זיי אז? וואס האט איר אפגעמאכט מיט רייזל'ען? וואס'ערע מסחרים וויל זי מיט אייך מאכען? ס'איז אלץ פוסטע זאכען. — יא, כ'ווייס.

— ס'איז אנדערע צייטען. נישט אמאל. ווען יאד בין געקומען אויך דער קראכמאלנע, האט מען גע' שיקט מיידען איבער דער וועלט ווי קעלבער. מ'האט קאליע געמאכט א מויד און זי איז גלייך געווארע' א טליק. א מיידל אהן א בתולה איז געווען ווי אהן א קאס. היינט פאר' קויפען זיי זיך אליין. אנדערע ווי' לען גאר אראפזעצען דעם קייסער.

אווע'טאווע, ס'איז נישט וואס ס'איז געווען.

— כ'ווייס. ס'איז גלאט פאג' טאזעס.

— זייט זיך צוגעשארט צו אייך. הא?

מאקס האט געשוויגען א ווייל. — צוגעשארט? ניין.

— פארוואס נישט? זייט גע' זאגט אז זי גוסטירט אין אייך.

— זי איז אייך דען נישט גע' טריי? — האט מאקס געפרעגט.

שמואל סמעטענע האט אפגע' ווארט. דאס מויל זיינ'ס איז גע' ווארען נאך קרימער.

— וואס ווייסט מען ביי אזוי' נע? זי רייצט זיך. זי רייצט זיך.

מין מאמע איז געווען א כשר'ע אידישע טאכטער. מין טאטע איז אוועק אויף פינף יאר דיגען פא' ניין און זי איז עים געבליבען גע' טריי ווי דעם ערשטען טאג. זי האט גענייהט קליידער און עים געשיקט געלט אין פאלק. וואס ווייסט א מאנסביל היינטיגע צייטען? ס'איז איין גרויס געהינטעכץ. יום'כיפור לויפען זיי אין שוהל אריין. צומא'ר געס איז אלץ ווידער הפקר'פיעט' רושקע. נו, ווי לאנג כ'האב גע' לעבט וועל יאד נישט לעבען. אפשר אויף יענער'וועלט וועט מען זיך דערוויסען דעם אמת...

— ס'איז דען דא א יענע' וועלט?

— עפעס מוז זיין...

(ווייטערעס — מארגען)

וואס קענען מיר טאן?

לען און בעסערע שולען איז די פא' דערונג פון אט דער קאמיסיע פאר וואשינגטאן.

אט די מעגליכקייט דארף אויך געגעבען ווערען פאר פארשיידענע עטנישע און רעליגיעזע גרופעס איבער'ן גאנצן לאנד. אין ניו יארק איז שוין געמאכט געווארען אז אג' הויב פון אזא סיסטעם פון אויטא' נאמיע אין געוויסע קווארטאלען. און צו וואס באמת קומען כסדר מיט טענות צו ווייסע לערערס און ווייסע פרינציפאלס, אז זיי זענען עס שולדיג אין דער הינטערשטע' ליגקייט פון די נעגערשע תלמידים? א דעמאקראטישער ענטסער מוז

(שלום פון עדיטאריעל זייט)

גרעסטער מאס פון פרייהייט. פאר' וואס דאן טעראר?

לאמיר דאס קלאר מאכען מיט א פאר ביישפילען. מיר האבען אין ניו יארק א שפאנישערדענדיגע מינדערהייט, די פארטאריקאנער. ווען זיי וואלטען געקומען מיט דער פאדערונג, אז שפאניש זאל ווערען די אפיציעלע שפראך אין ניו יארק, וואלט דאס נאטירליך געווען דער גרעסטער אומזין. אבער ווען זיי קומען מיט א פארלאנג, אז זייערע קינדער זאלען האבען די מעגליכ' קייט צו לערנען שפאניש אין די

(פארענעגט)

שמואל סטעטענע האט צוגע
טאכט די אייגן פיליזאפיע האט מאקס
דערפאר א שנאדל שמואל איז
געהאט אייגענעלעפן נאך א וויל
האט מאקס זיך אויפגעהויבן און
זיך געזאגט אריינגעלען דער
אפער האט ער מלך געוואלט מא'
כלא א פאר טריט? ער איז אריין
אין שטילסטוב נעסן א בליק
אויף דער קאמארע און דערזעה
זיין פאס. ער איז געווארען אזוי
פארשטוינט אז ער איז געבליבען
סטעהן שטיל דערנאך איז ער צו
גאנגענע און אימ גענומען. ער האט
אין געבליבערעט א וויל און אריין
געלייגט אין בוכעמקעשענע. א נס!
א נס! — האט עפעס אים אים גע'
ווארען. — ס'איז נישט באשעסען
געווען ב'זאל הרבינע א מענטש!
אז ער גאנצע רייט וועגן א טאכער
און קאפיעס איז ער געל ליבער. ו'
האט איינפאר געוואלט צונעמען
זיין פאס פאר א שטוב. אכער
פארזאגט האט זי אים געהאלטען
אויף דער קאמארע אונטער אן מאקס!
איז געווארען אונטערשטענדיג
קייט אן בארענגעניש. טלעזען
נישט און היטל ער זאל אויסטוען.
ער איז נישט ווערען. אכער א געזעך
טלאד טוט אויף אים אכטוב...
ער האט וואיל גענומען אז ווען
שמואל סטעטענע וועט זיך אויפ'
באפען אז ווען ער זאל מאקס. איז
נישטא. וועט ער זיך אויפהערען.
אכער ווי כולל ער ברויך נישט קיין
געלט. וועט האט ער. מאקס. דערס
צו טאן ער האט געמוזט ארייס
געדע ראווער דירה. ער האט
געדארפט געזעצן די טרייע לויט.
כיים טויער האט מאקס דערבליקט
די וויל קארע. זי איז אים גענומען
קענען טיט א קארט פיל מיט שטויב
און ברינסען. א וואו. א הייטל
קריט. א קארטאפיל. טאמאסאני
ווען זי האט איר דערזעהן. איז
געבליבען ווי פארקלייבט. זי האט
א זאג געטאן:
ביזן געזעצן אויבער?
י.ה. ביזן געטעסען געוואר'
ווערען ער שטאלין.
וועט ער? פארזאגט
האסטו נישט טעלעפאנירט אז
קעסטו?
ב'האב טעלעפאנירט אכער
קיינער געהט נישט צו צוט טעלע'
דעס. עפעס א טראפירן האט גע'
געטעסען אז ער געהט צו צוויצען
אן טיט געלאזט שוויצען.
וועט ער? פארזיין? וועט

רעדסטו? קיינער קומט דא נישט
אריין.
היינט.
נישט. א. ס'איז דא געווען טענה
דער פערלעכער.
וועט איז מיט טיין פאס?
ב'האב דיר געזעט אז ב'דארף
האבען טיין פאס — האט מאקס
געזעט אויספראווערש און
שטרענג.
ווארט. ב'זאל אוועקשטעלען
דער קיכער. ער וועט אפער דריי
פאס. ב'האב געזענען דריי פאס
דעם מאכער. אכער ער איז שטארק
פארנומען און ער ליינט פאס פון טאג
צו טאג. ב'דארף געהן צו אים
אכער אז שמואל איז אין און
היינט. האט אים נישט קא' מינוט
צייט. וועט דארסטן אזוי נייט
דעם פאס? ווילסטו דאס וועקען?
רען?
אפער יא?
אין טיין וועסטן לעזען אזוי
שוויצען? האט רייזל צוריקגע'
פערטע.
וועט איז? ב'האב דיר פאר'
מירט? ביזן געבער געווען א
רייזל בתלה?
ב'האב האט אויף אים א קוק גע'
טאן האלבטייטגעבעסן האלבטייט'
חוצפה.
דארפטו מיר מער נישט
הא?
קעמפיל. גיב מיר אז דעם
פאס. דערנאך וועלען מיר שטענען.
דער פאס איז ביים מאכער.
נישט ביי מיר.
וואו אויבנט דער מאכער?
איביל אליין צו אים אריבערגעהן.
טיט דיר וועט ער נישט ווע'
לען רעדען.
הייסט עס. ב'זאל מלייבען
פויצען אין ווארען ביי דו וועסט
דיר אויסקראנען?
מאקס. וועט איז דער מער
טיט דיר? — האט רייזל קארק
געטרעטען.
דער טעך איז אז דו ביזן א
הונט. א חזיר. א קאנאלע. אזוינע
ווי דו איז א מוזה צו דער'האב'.
נען. אפילו דער'האב' איז צו
פיל כבוד פאר דיר. דיר דארף מען
צוקענסענע ווי א וואג.
מאקס. ביזן פון זינען
אראפ?
כאטע. מנהל. געמיינע
צויג!
מאקס האט זיך נישט געקאנט
מער איינמאלען. ער האט איר
דערלאזט א פילט. רייזל האט זיך
שייך גיטן איבערגעקערט.

מאקס. וועט טוטסטו?
אט דא איז טיין פאס?
און מאקס האט אריבערגענומען
דאס ביכל פון בוכעמקעשענע. ער
האט עס געדענעט פאר רייזל!
פנים ווי א שניצל. רייזל איז
זענען געווארען פיל מיט געלעכ'
טעך. פיל מיט צער.
האט געזען ביי מיר איז דין
שוועלדער. הא?
ער איז געלענען אויבערדאן
אויף דער קאמארע. זי גאנצע מעשה
ס'יזן מאכער איז געשטאנען. ליג'
נער! גנב! וועלען. פארוקען! דין
סוף איז געקומען. דו האסט צו
נישט! איביל דיר קאלט טאכע...
און מאקס האט צוגעפאנגען אלע
פויט.
מאקס. טוה נישט אפ קא'
נארישקייט! — האט רייזל גערעדט
שטיל און מיט ווארעניש. — אז
וועסט נאכמאל אריינלייגען און
מיר א הענט. העט דיר גאט זיין
שווארץ. ב'האב דיר געטעסען וועסט
וועלען זיך טאן טיין גאנצענען?
ווער? זינען געלאפען?
ווער זינען נישט זיין. וועסט'
טו מיט קא' גאנצע ביינער פון דא'
נען נישט וועסט.
ב'האב דיר טיף טייער אין
ד'דער!
און מאקס האט געטאן אויף איר
א שיי. גלייך איז שטערן.
ריזל האט געזענען דעם שיי
ס'יזן ארבל.
מאקסעל. שעהענע מענטשן
דיר ביזן ווייטען אלע.
איר דארף מיר שעהענע?
וועסטו געלענען מיינ פאס?
פאר א טשבו?
ב'האב אים געזעלט אונזען
טראנע צום טאכער. אכער דער
ווייל איז געזענען מאלטרייט
שוואלין. מאקסעל. וועט שטעהן
מיר איז מירש? ס'יזט באלד ווער'
א גראשעקע. קום פארזיך און לא'
מיר רעדען ווי מענטשען.
— דו ביזן דען א מענטש?
ביזן ווענעגער ווי א ווארט. ס'איז
אפילו א מיל ריך צו געטרעטען.
כ'ביזן וועט ב'ביזן. ב'האב
דיר נישט געזעט אז כ'ביזן א ריכטיג.
דו קיינסט צו ריכטיג. נישט יא.
ביזן געקומען צו מיר און ב'האב גע'
רעדט מיר דיר קלארע ווערטער.
אויב דו ווילסט ווארען א טאכט.
אין דאס נישט מיינ שולד. מיריין ווי
צוגעטרעטען און ב'האב געמיינט
אז ס'יזט געהן א נאגן. דא שמואל
איז שוין געווען אז אפגעפארענער
פארער און צאנען און צו אים
געלאפען האטשען. יאכל עס
לאנג נישט האלטן. אויב ר'עס ניש'

צוריקגען צום ווייב. וועל יאד
איז וועקענען קא' טשיסעס יאד
שטיפט. כ'ביזן מיר איז א שטוב
נישט א קערס. גאנץ פראסט און
פשוט. אויב דו וועסט צוואווארטען
און פאר טען. כ'ביזן דיינע און
קאנטס טאן טיט מיר וועסט דו
וויילסט. ב'האב דיר גאט געוואלט
צונעמען דעם פאס. וועט דארף יאד
דיין פאס? ב'האב קיינען טויזענט
פעסער פאר איינעם. יענע נאכט
האסטו געשוואוירען ביי דער גשמה
פון דין וואו אז האסטו מיר ליב.
— ב'האב נישט געשוואוירען ביי
— קיין שום נאכט. טאכער. בליש'
נער. טאכט!
האסטו געשוואוירט. ב'האבסט
ס'יזן נישט אויס. האסטו שוין אדאן
פאסטאפען און גאנצער און ווילסט
מ'יט איר אפלייזען. טאכטעל.
יאכל דיר נישט? צוהאלטען. נישט
ב'האב איר נישט? וויל. דארסטו
נישט שטעהן דא און מיר רופען
געטען. אויב ווילסט געהן. געהן
לחיים ולשלום און האב א נעט
פארטוועגן. אויב יאד וויל פארהן
קלאר צורעכענען צו מיינ שוועסטער.
קלאר פארזען דיר. ב'האב
גער אויף הוצאות. דיר גאנצע גאס
לויט מיר נאך. דאס איז דער וויי'
נער אמא. ב'האב העכער א אינגל
נייגען יאד. איז טיין גאנצען נישט
ריזל. מיר וועלסטו געקאנט זיין
א נעט פאר. נאך אויב ער שלאפען
מיר שוין איצט. קלאר יאד פון דיר
קא' נאכט נישט האפען.
וועט זאל איר טאן. דיר קר'
שען?
פארזאגט נישט? א קום אריין
און טוה מיר וועט דו ווילסט.
יאכל שטוד ווערען פון עיט היינט'
מארגען און דיר גאנצע וועלט איז
פאר אונז פערן. דו האסט געלט
און יאד ביי איר נישט? און א גרש'
שען. מיינ' מיטגענוען באשעצן און
זיין ווין אונזער דינסט. קאנטס
דיר שטעלען מיר איר ווילס דו
וויילסט. אויף איר ביי יאד נישט'
געפערטוויבט.
פארזאגט האסטו נישט? צוגע'
לאזט מיר זאלען זיך טרעפען? —
האסטו מאקס געטרעטען פארקלייט
פון דו אייגענע ווערטער.
ווייל דו ווילסט נישט? וועסט
ס'יזטו זיך מיט דיר. דו ביזן אונז'
גאנצען צוגעטרעטען. דו טוטסט יאד
און א קאס. זי איז שבת געקומען
ארויס מער טיט ווי לעבעדיג. זי
אלטע לאזען זי איצט נישט ארויס
פון שטוב. אזוי. טאכטעלע. האט
דעלט שטען נישט. דו דארפטו מיר
מער ווי יאד דארף דיר.
— ב'דארף דו אויף א כפרה.

גאט געלענען.
א וויל זענען כיינע געשטאנען
שטיל. רייזל האט א קוק געטאן
אויף דעם קויכער. טאכט האט זיך
געצערעט א וויל.
— ביזן געווען פאלש צו
שמואל? — האט ער געזאגט.
אלע דיינע רייד פאס. זענען ליגענט.
פון וואנען ווייטסטו אז ב'ביזן
עיס געווען פאלש? ער'ס עס דיר
געזאגט?
— כ'ווייס.
— אזוי ניד האט ער זיך פאר'
טויט פאר דיר. הא? שוין דער
יאד הי דא'נישט קא' מאנסכל.
— אכער דו ביזן געבליבען א
נכבה. הא?
— כ'מיין עפעס. יאכל בלייבן
א נכבה אפילו ווען כ'זאל ליבען אין
קבר.
— דו מ'הם וועלען קומען צו
דיר. הען?
— דערווייל וויל איר א לעבע'
דינען.
און רייזל האט אויפגעהויבן דעם
קויכער.
מאקס האט נאכגעקוקט ווי זי
געהט אריין אין דעם פארדערהויז.
נאך א וויל האט ער זיך געלאזט
איר נאכגעהן. ער האט א זאג גע'
טאן:
— גיב טיך דעם קויכער.
ריזל'ס אוינען האבען אויס'
געליכטען.
הא? ווילסט זיין א קאנאלע?
— א. קום. יאכל דיר מאכען קאנען.
ער איז איר נאכגעגאנגען און גע'
טאכט אז אזוי געהט אז פאס צו
קער שחיטה. אן בהמה'שע שווער'
רעדט מאקס אים אפגענומען און א
סעמפאקייט. נו. כ'ביזן נישט בעסער
מיר איר. האט מאקס צו זיך גע'
רעדט. ער האט אפגעקאפט די בר'
ועמקעשענע. אלע יא. נאך דעם
פאס מיינעם וועט זי מערען נישט
אויפהערען. וועט ער ביי זיך בא'
שלעפען רייזל האט געשטענען די
טיט איר זינען אריין. מאקס האט
זיך אוועקגענומען אויף א בעכל
אין קיך. רייזל האט אוועקגעשטעלט
דעם קויכער אויף דער קרד.
ווארט. כ'זאל טאן א קוק צו
עיס.
— זי איז אונזען איר זיך לאנג גע'
וויסט. מאקס האט אריינגעטאן שיי'
א שווייבעלעך און גענומען שיי'
נען צופערן אויף א גאנצ'דיכל.
נישט וואנען איר חדשים ווי ער האט
געזעכענען דעם אייגענעם רעכע'
גאנץ. ווייל געלט ער האט מיט'
גענומען ווילס ס'קאסט אים א טאג.
ווי לאנג ער טאן נאך אריינקומען

סאך דער סאטע וועסט איז אים גע'
ליבען. טאמאס געקאנט נאך
אפגעטן געהן צו איר. האב איר אונז'
גאנצען נישט קיין פארשטער. האט
מאקס גערעדט צו זיך. כ'ביזן
אויפגאנצען א טאכט. נו. צו וועסט
האב איר גענומען דאס צימער אויף
דער דושיק? כ'ביזן שמועס פאר א
דעם... רייזל האט זיך אומגע'
קערט.
— ער שלאפעט.
— האט ווייטסטו טאן? — האט
ער געפערטעט.
— דו ווילסט וועסט.
און זיך געטאן א וואונק. נו.
קיין געטוייערע זאך איז נישטא
אויף דער גאנצער וועלט! — האט
מאקס צו זיך געזעט. זי איז ארויס
אין קארידאר און ער איז געגאנגען
נאך איר. זי האט געשטענען די טיך
צו א שטוב וואו ער איז גאס נישט
געווען פריהער. ס'איז דא געשטאן
נען א בעט. רייזלע קארק'ס איינען
זענען ווערענען פון שוין ווינען
נישט. מאקס האט א זאג געטאן:
— ער קאן זיך גאס אויספאסען.
— ער קאן נישט נאך.
— נייג. רייזל. כ'ווייל דאס
נישט!
— זי נישט יאכל.
— וועסט טאן דאס אייגענע ווען
דו וועסט זיך מיט מיר — האט
מאקס געזאגט.
— נייג. מאקסעלע. דו ביזן א
טאכטעל.
ער האט זי אומגענומען און זי
האט זיך צוגעדריקט צו אים. זי
האט געדויעט און אים ספי האהת
און ספי שטאה. דער טעלעפאן האט
געקלנגען. אכער רייזל האט א שג'
קעל געטאן מיינ' קאס איר דער
ברייט. א טיט אז זי וועט נישט
ענטפערען. נישט געקלאנגען און
געקלנגען אין דער מיר אויך. וועט
איז דאס פאר אז פארשייטענע אויף
דאס האט זיך געדענען. דאס
פנים ארייס און ווערענען הייס
און דאס מויל אידיש האט חלבל
געשטעלט און העלעל געזיכען. זי
האט א פרעג געטאן:
— מאקסעלע. מיר פארהער צו
זאמען?
— יא. שטיק שטוב.
— דוה טיך נישט? אזוי. יאכל
דיר ווין געטוייט?
— זי האט זיך א שריף געטאן אויף
דעם בעט און אים טיטגעשטעלט
ס'יזן זיך. דער שטארקע האט געטאן
א טייערע קלונג. זי האט אים אויס'
געטאן דאס רעקל. זיך געראנגעלען
מיט ווין חזיון. זי שלייכעט.
ליינענדיגע וועט זענען אים אונטער
פאלען פון וועסטליכעשענע. מיט
(שלום אויף בינעלע ברויך ווייט)

(שלום פון זייט 2)

דער קאפ איז אים געווארען שווער, די פיס ווי אפגענומען. נו, ס'איז דער סוף... דעד אינעווייניגסטער שנה זינער, דער צולהכעיס'טוער, האט געהאט אפגעהאלטען א נצחון. א חייל האט מאקס פארגעסען וואס ער האט געוואלט טאן. דערגאנצן האט ער זיך דערמאנט. ער האט זיך אנגעבויגען אויסצוהיבען דאס רעקל, וואס איז אדאפגעפאלן לען אויפ'ן דיל, אבער אין דער דגע האט ער פארנומען טיט, א לוי' פעניש. די סיר האט זיך אויסגע' פראלט און ס'איז אדיין א סטא' קאווי, א סטרוזש און א ציווילער פארשוין. דעד סטאיקאווי האט גע' האט ארויסגענומען די שאשקע פון דער שייד. ער האט א געשריי גע' טאן:

— רוקי ווערד! (די הענט אין דער הויך).
מאקס האט אויפגעהויבען די הענט.

• • •

מיט א פאר טעג שפעטער האט מוז מאקס'ן איבדגעפיהרט מיט א קעטשל אין ארסענאל. ס'איז גע' ווען פארנאכט. אלץ איז פאדגקור מען גענוי ווי אין דעם חלום, וואס האט זיך איבערגע'חור'ט צעהנדלי' גער אדער אפשר הונדערטער מאל, ער איז געגאנגען אויף טרעפ, וואס די ברעגען זייערע זענען באשלא' גען מיט אייזען. מ'האט געפענט א שווערע סיר און אים אריינגעלאזט אין א זאל מיט גרויע ווענט און מיט טאפטשאנעס אין מיטען. דאס געקראטעטע פענסטער, פארצויגען מיט א נעץ פון דראט, האט דורכ' געלאזט וועניג ליכט. אין דער האל' בער פונסטערניש זענען געשטאנען פארשויענע אין גרויע שפענצערס, גרויע הויזען. די פנימ'ע האבען אויך אויסגעוויזען גרוי. אלע האבען געלאזט אויף אים שווייגענדיגער הייט. אלץ איז געווען באשערט פארויס. עפעס אזוינס ווי א פדומ' קייט האט אנגענומען מאקס'ן גע' מיט מיט פחד. ער, מאקס, איז גע' האט געקומען קיין ווארשע און אפ' געטאן די אלע ווילדיקייטען פאר איין צוועק: דער דאזיגער חלום זאל ווערן וואר...

(סוף)

אמאל האט געטאן א קנאל און דייוול האט ארויסגעלאזט א קוויטש. דער רעוואלוער האט געהאט אויס' געשאסען. א רויך און א געשטאנק פון פולווער. די קויל האט, אפנים, געטראפען דייול'ען. זי איז אראפ' געפאלען פון בעט, זיך אויפגעווי' בען, גענומען לויפען מיט אויסגע' שפרייטע הענט און שרייען מיט א באנומען קול: ער'ט מיך געשא' סען! געשאסען! זי האט געהאט פארקייטעלט די סיר און אנשטאט זי אויסצוקייטלען, האט זי געדיסען די קליאמקע. מאקס האט דערזעהן בלוט אויפ'ן דיל. ער האט זיך אויפ' געזעצט און געגאפט. ער האט איר אפילו נישט געפראווט העלפען. נו, דאס איז עס! דאס איז עס! — האט עפעס אין אים געזאגט. דייוול האט אפגעריסען דאס קייטל. מאקס האט געהערט ווי זי שרייט: גע' וואלד! פאליציי!.. ראטעוועט!.. ראטעוועט! ער האט פארנומען א טויב געשריי פון שמואל סמעטע' נע. פון הויף האבען זיך אויך דער' הערט געוואלדען. מאקס האט אפילו נישט געפראווט אנטלויפען. ער האט אריינגעשטעקט די האנט אין דער הויזענקעשענע און דאס מע' טאל פון רעוואלוער איז געווען ווא' כעם. מאקס האט דערזעהן אז אויס' געברענט לאך אין זיינע הויזען. ער האט באנומען, אז ס'קאן דינען ווי א באווייז דאס ער האט נישט גע' שאסען דייול'ען מיט בייזען ווי' לען, אבער ער האט זיך געפונען אין א פרעמד לאנד, אהן אייגענע, אהן פריינד. דער וועג פון דאנען האט געפירט אין תפיסה, אפשר צו קאטארגע, סיביר.

מאקס האט געוואלט ארויסנע' מען דעם רעוואלוער פון קעשענע, אבער עפעס האט ער מורא גע' האט זיך צוצורירן צו דעם משחית. ער האט זיך דערמאנט אז דעם מע' סער. אויב מ'וועט געפינען ביי אים אין בוזעם-קעשענע א מעסער, וועט דאס זיין א באווייז, אז ער איז גע' קומען הרג'ענען. ער האט באנומען אז ער דארף טראכטען גיד, עפעס טאן וואס זאל אים ראטעווען, אבער אלץ אין אים איז געווארען טעמפ און אפילו גלייבגילטיג. דער טייע' רער איד האט מיר פארשאלטען!..